

Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Katedra žurnalistiky

**NEVĚCNÁ ARGUMENTACE V MLADÉ FRONTĚ
DNES A HOSPODÁŘSKÝCH NOVINÁCH**

Bakalářská diplomová práce

Petr SLIŽ

Vedoucí práce: Mgr. Viktor JÍLEK, Ph.D.

Olomouc 2013

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou diplomovou práci na téma „Nevěcná argumentace v Mladé frontě DNES a Hospodářských novinách“ vypracoval samostatně pod vedením Mgr. Viktora Jílka, Ph.D. a použil jsem k tomu literaturu, kterou uvádím v příloženém seznamu. Dále prohlašuji, že tato práce splňuje požadavek na rozsah bakalářské diplomové práce.

V Olomouci dne 29. 3. 2013

Petr Sliž

.....

Děkuji Mgr. Viktoru Jílkovi, Ph.D. za odborné vedení práce a cenné rady a doporučení, kterými výraznou měrou přispěl k dokončení mé práce. Především však děkuji za trpělivost, kterou se mnou měl.

Anotace

Sliž, Petr

Katedra žurnalistiky, Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Název práce: Nevěcná argumentace v Mladé frontě DNES a Hospodářských novinách

Anglický název práce: Fallacies in argumentation in Mladá fronta DNES and Hospodářské noviny

Vedoucí práce: Mgr. Viktor Jílek, Ph.D.

Počet znaků: 76 972 (bez příloh)

Tato bakalářská práce se zaměřuje na rozdíl četnosti nevěcné argumentace a jejich dílčích podtypů ve dvou celostátních denících. Konkrétně jde o Mladou frontu DNES a Hospodářské noviny. Cílem je zjistit, které z uvedených periodik využívá nevěcnou argumentaci a její typy ve větší míře.

Teoretická část nastavuje rámec pro následný rozbor pětidenního vzorku textů publicistických částí obou periodik. Rovněž seznamuje čtenáře se základními žánry, které do sledované oblasti náleží.

Praktická část následně aplikuje teoretická data na zkoumaný vzorek a prostřednictvím dílčích závěrů za každý den, respektive hlavního závěru za celé zkoumané období, určuje, četnost zastoupení nevěcné argumentace ve sledovaných periodikách. Na základě praktické části se pak vyvozuje závěr, ve kterém je uvedeno, které z periodik využívá nevěcnou argumentaci hojněji.

Klíčová slova

Argumentace, Mladá fronta DNES, Hospodářské noviny, Publicistika, Periodický tisk

Annotation

This bachelor thesis aims to differences in quantity of fallacies in argumentation as well as to its components in two nationwide newspapers. Specifically in Mladá fronta DNES and Hospodářské noviny. Main goal is to discover, which of them uses fallacies in argumentation more often.

Theoretical part of the thesis sets the framework for following analysis of the five-day sample of publicistic articles in both newspapers. Also this part of the thesis explains fundamental genres of the publicistic part of journalism.

Practical part uses theoretical data for analyzing the text sample through partial conclusions after each day and main conclusion after whole period of the research determines frequency of the fallacies in both newspapers.

Keywords

Argumentation, Fallacies, Mladá fronta DNES, Hospodářské noviny, Periodicals, Czech newspapers, journalism

OBSAH

Anotace	4
OBSAH	5
ÚVOD	8
TEORETICKÁ ČÁST	9
1. ARGUMENTACE	9
1.1. Složení argumentace	9
1.2. Definice Argumentace	9
1.3. Dělení argumentace	10
1.3.1. Argumentace věcná	11
1.3.2. Argumentace nevěcná a její typy	11
1.3.2.1. Argument ad baculum	13
1.3.2.2. Argument ad hominem	14
1.3.2.3. Argument ad ignorantiam	15
1.3.2.4. Argument ad misericordiam	17
1.3.2.5. Argument ad personam	17
1.3.2.6. Argument ad populum	18
1.3.2.7. Argument ad verecundiam	19
1.3.2.8. Argument ex concenssis	20
1.3.2.9. Argumentace falešnou analogií	20
1.3.2.10. Nejednoznačnost výpovědi	21
1.3.2.11. Zavedení na falešnou stopu	22
1.3.2.12. Falešná příčina	23
1.3.2.13. Přehlédnutí alternativních možností	23
1.3.2.14. Manipulace s premisami	24
1.3.2.15. Petitio principii	25
2. PUBLICISTIKA	27

2.1. Publicistika v užším slova smyslu bez syžetových žánrů (analytická)	27
2.1.1. Nesyžetové žánry spadající do publicistiky v užším slova smyslu	28
2.1.1.1. Analýza	28
2.1.1.2. Úvodník	29
2.1.1.3. Úvaha.....	29
2.1.1.4. Polemická úvaha.....	29
2.1.1.5. Prostá polemika.....	30
2.1.1.6. Komentář.....	30
2.1.1.7. Poznámka	31
2.1.1.8. Recenze	31
2.1.1.9. Kritika	32
2.1.1.10. Editorial	32
2.1.1.11. Fraška	33
2.1.1.12. Anketa	33
2.1.1.13. Publicistické Interview.....	33
PRAKTICKÁ ČÁST.....	35
Pondělí 31. 1. 2011	36
1. Tab. 1: Mladá fronta DNES – 31. 1. 2011	37
2. Tab. 2: Hospodářské noviny – 31. 1. 2011 (bez přepočtu).....	37
Úterý 1. 2. 2011	38
1. Tab. 3: Mladá fronta DNES –1. 2. 2011	38
2. Tab. 4: Hospodářské noviny – 1. 2. 2011.....	38
Středa 2. 2. 2011	39
1. Tab. 5: Mladá fronta DNES –2. 2. 2011	39
2. Tab. 6: Hospodářské noviny – 2. 2. 2011 (před přepočtem)	39
Čtvrtek 3. 2. 2011	40
1. Tab. 7: Mladá fronta DNES –3. 2. 2011	40

2. Tab. 8: Hospodářské noviny – 3. 2. 2011.....	40
Pátek 4. 2. 2011	41
1. Tab. 9: Mladá fronta DNES –4. 2. 2011	41
2. Tab. 10: HN – 4. 2. 2011 (bez přepočtu).....	41
Celkový výskyt argumentací v Mladé frontě DNES	42
Tab. 11: Souhrn Mladé fronty DNES.....	42
Celkový výskyt argumentací v Hospodářských novinách	43
Tab. 12: Souhrn Hospodářských novin	43
Celkové srovnání Mladé fronty DNES a Hospodářských novin	44
Tab. 13: Celkové shrnutí obou periodik ve sledovaném období	45
Závěr	46
SEZNAM POUŽITÝCH ČLÁNKŮ	48
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	50
SEZNAM TABULEK	51
SEZNAM PŘÍLOH	52

ÚVOD

Ve své bakalářské práci se zaměřuji na problematiku argumentace ve dvou celostátních tištěných denících. Jedná se o Mladou frontu DNES a Hospodářské noviny, konkrétně o jejich publicistickou část, v obou zmiňovaných označovanou jako „*Názory*“. Mými cíli je určit, které ze zmíněných periodik využívá častěji jednotlivé typy nevěcné argumentace a jejich následné porovnání. Vycházet budu z rešerše odborné literatury věnující se tématice argumentace. Získaná teoretická data následně aplikuji na vzorek textů obou periodik a budu hledat četnost zastoupení konkrétních podtypů nevěcné argumentace, a to vždy za sledovaný den, respektive ve shrnutí za celý pracovní týden.¹ Pro názornost uvádím ke každému ze zmíněných typů nevěcné argumentace v teoretické části práce dva příklady jejich praktické podoby ve sledovaných textech. Pokud by ve sledovaném období nebyl daný typ zachycen, uvedu příklady z odborné literatury.

Získané informace o četnosti zastoupení dílčích typů argumentace zpracuji do tabulek, na základě kterých rozhodnu o tom, které ze sledovaných periodik ve zkoumaném období více využívá nevěcnou argumentaci a její jednotlivé typy. Aby bylo možné argumentaci relevantně porovnávat, je nutné si ostře ohraničit zkoumaný materiál. Předmětem vzorku k výzkumu budou texty náležící do publicistické sekce obou periodik, přesněji – jak jsem již uvedl výše – jejich celostátních částí v rubrice *Názory*. Tedy v případě Mladé fronty DNES se jedná o strany 8-12 celonárodního sešitu A, a to v závislosti na daném dni. V Hospodářských novinách pak o strany 8-9. Pro potřeby této práce budu brát v úvahu pouze texty, jež lze řadit do kategorie publicistiky v užším slova smyslu bez syžetových žánrů (analytickou). Žánry, které náleží do syžetové oblasti, obsahují jazykové, syntaktické a další prostředky, které by značně zneprůhlednily výsledky výzkumu, respektive znemožnily vzájemné porovnání obou sledovaných periodik. Příkladem takových prostředků může být ironie, hyperbola, apod.

Výsledkem práce tedy bude srovnání – výše zmíněné – specifické části publicistiky. V celkovém shrnutí uvedu, které ze sledovaných periodik užívá nevěcné argumentace ve větší míře a zaměřím se na nejčastěji užívané, popřípadě na nejméně užívané typy argumentací v obou zkoumaných denících.

¹ V rámci výzkumu se budu věnovat pouze pětidennímu vzorku, protože právě v tomto období jsou obě periodika porovnatelná. Mladá fronta DNES, na rozdíl od Hospodářských novin vychází i v sobotu.

TEORETICKÁ ČÁST

1. ARGUMENTACE

V rámci mezilidské komunikace předáváme, mimo jiné, své vlastní názory ostatním. Ve většině situací je ale velmi důležité rovněž vysvětlit (zdůvodnit) proč tyto názory zastáváme. K tomu, abychom je mohli zdůvodnit (vysvětlit) nám slouží právě argumentace, pomocí které můžeme své názory podepřít fakty a dodat jim tak příslušnou vážnost, popřípadě dokázat jejich pravdivost.

Hlavní motivací argumentace, přesněji jejího autora, je cíl, kterého chce dosáhnout. Ať už jde jen o vyložení vlastního názoru, či dokonce o přesvědčování a získávání komunikačního partnera.

1.1.Složení argumentace

Každá argumentace se skládá ze dvou částí. Z teze (závěru), která je výsledkem logických vztahů mezi jednotlivými premisami (důkazy). Důležitým faktorem, který je určující pro správnost závěru, je pravdivost všech premis, s tím, že musí obsahovat jeden neměnný společný logický vztah. Dle Bartoška lze postupovat lze při argumentování obousměrně, tedy jak (indukcí) od premis k tezi, kdy na základě dvou a více konkrétních premis vyplyne obecně platný závěr, tak od teze (dedukcí), kdy hledáme konkrétní premisy, jež by potvrzovaly vyřčenou tezi.² Specifickým případem je sylogismus, který je omezen počtem právě tří tvrzení, jež mezi sebou navzájem korelují.³

1.2.Definice Argumentace

Autoři, kteří se danou problematikou zabývají, uvádějí dvojí chápání pojmu argument. Z hlediska tradiční logiky je dle Szymanka argument střední pojem v sylogismu, který spojuje dva zbývající pojmy a vytváří tak vztah, jenž se objevuje v závěru. V širším slova smyslu jde o dedukci z dvou premis směrem k závěru. *Př. Každé B je C. Každé A je B. Z toho plyne, že každé A je C.*⁴ V tomto případě by středním pojmem bylo písmeno „B“, které vytváří vztah mezi „A“ a „C“.

Ve druhém případě je argumentem úsudek, ve kterém se za pomoci pravdivých premis zdůvodňuje určitý závěr⁵. Ke stejnému závěru pak docházejí Bartošek⁶ i Kraus⁷.

Argumentace je pak soustava jednotlivých důkazů (premis) a závěrů (tezí).⁸

² J. Bartošek, 1993, str.33.

³ viz dále

⁴ K. Szymanek 2003, str. 48

⁵ K. Szymanek 2003, str. 40

⁶ Srov. J. Bartošek, 1993

⁷ Srov. J. Kraus, 2005

⁸ J. Bartošek, 1993.

Nevěcná argumentace⁹ vzniká vědomou, či nevědomou chybou v logice v rámci postupu. V nevěcně argumentovaných komunikátech se jejich autoři snaží příjemce přesvědčovat, získat¹⁰ nebo na ně působit pomocí persuaze (persvaze)¹¹. Persuazi definuje Szymanek jako: „Vědomé užití znaků a symbolů, zvláště psaného a mluveného slova, obrazu atd. se záměrem ovlivnit něčí přesvědčení...“¹²

1.3.Dělení argumentace

Argumentace se podle všech zmíněných autorů rozděluje na základě postupu, který autor využívá v argumentačním procesu. Určujícím faktorem je logická správnost a pravdivost jednotlivých složek celé argumentace. Základní dělení je na argumentaci věcnou – tedy logicky správnou, a nevěcnou, která obsahuje chyby v logickém postupu výroku, a to ať už si jich autor je vědom – ta se pak nazývá sofistikou, nebo si jich autor vědom není.

Během několika posledních desetiletí sepsali autoři zajímaví se o problematiku argumentace bezpočet jejich typů a podtypů. Na poli věcné argumentace se shodují na těchto typech.¹³ Pokud jde o argumentaci nevěcnou, zde se již autoři v dělení liší, nutno dodat, že rozdíly jsou místy docela zásadní. Velmi podrobně zpracovala dělení nevěcné argumentace Švandová v knize Argumentace a umění komunikovat.¹⁴ Oproti tomu Lotko v Kapitolách ze současné rétoriky podává spíše přehled základních typů.¹⁵ Na pomezí stojí Bartošek s publikací Jazyk současné české politiky, který sice uvádí poměrně pestré spektrum, avšak v některých případech ve srovnání s ostatními autory zjednodušuje, čímž se dopouští nepřesností.¹⁶ Asi nejobsáhleji a nejkomplexněji uchopil problematiku Szymanek v knize Umění argumentace, k níž zároveň sestavil i terminologický slovník.¹⁷ Schopenhauer v díle Eristická dialektika čili Umění dostat v každé debatě za pravdu vyniká věcností a názorností, kdy pomocí příkladů precizně ohraničuje právě vysvětlovanou problematiku.¹⁸ Schopenhauerovu pojetí se blíží také Čapek v knize Marsyas čili na okraj literatury, kde nevěcnou argumentaci zmiňuje ve dvanácti figurách.¹⁹

⁹ viz dále

¹⁰ Jílek definuje získávání jako funkci, „jejíž úlohou je agitování pro společenské cíle ve sféře politiky, války, ekonomického vývoje, práce či i náboženství.“ V. Jílek, 2009, str. 47.

¹¹ Jílek uvádí, že pojem persvaze zavedl A. Stich v díle Publicistický styl v soustavě funkčních stylů.

¹² K. Szymanek, 2003, str. 63, 241.

¹³ Viz dále, 1.2.1. Argumentace věcná a její typy

¹⁴ B. Švandová, 1999, str. 164-177.

¹⁵ E. Lotko, 2004, str. 131-134.

¹⁶ J. Bartošek, 1993, str. 34-53.

¹⁷ K. Szymanek, 2003.

¹⁸ A. Schopenhauer, 1993.

¹⁹ K. Čapek, 1941.

1.3.1. Argumentace věcná

Věcná argumentace, jak uvádí Lotko, je taková, která dodržuje logické postupy v rámci celého sdělení. Současná rétorika ji považuje za základní.²⁰ Švandová ji označuje jako „Argumentaci logicky platnou.“²¹ Bartošek nazval tuto kategorii jako „Tvrzení podložená argumenty.“²² Tím bez bližší specifikace přímo nevylučuje užití argumentů kterýchkoliv, tedy i nesprávných. Bartošková terminologie je vzhledem k ostatním autorům i dílčímu dělení problematiky poměrně nepřesná a zjednodušená.

Do kategorie věcné argumentace spadají takové postupy, které se buď drží logiky (dedukce, indukce), nebo užívají všeobecně uznávaných faktů, jako důkazů pro danou tezi (argumentace autoritou, apod.). Protože se ve své bakalářské práci zaměřuji výhradně na argumentaci nevěcnou, nebudu dílčí typy věcné argumentace dále uvádět.²³

1.3.2. Argumentace nevěcná a její typy

Je argumentace taková, která obsahuje logické chyby. Nejobsáhleji, ze sledovaných autorů a autorek, o problematice pojednává Švandová, která uvádí tyto typy nevěcné argumentace: ad hominem, ad ignorantiam, ad misericordiam, ad personam, ad populum, ad verecundiam, amfibolie, ex concessis, e(x) silentio, diversio, ekvivokace, falešná příčina, falešná stopa, falešné dilema, chytat za slovo, ignoratio, „jedna paní, která“, karikování teze, kluzký svah, komplexní otázka, lokálpatriotismus, manipulace s premisami, mnohoslibnost, mutatio controversiae, nedostatečně podložená zobecnění, nehorázná lež, nekonzistence, nepravdivá premisa, nerelevantní analogie, nerelevantní důvod pro závěr, non sequitur, otrávení studny, petitio principii, popření atecedentu, post hoc ergo propter hoc, potlačená evidence, potvrzení konsekventu, povrchní analogie, presumtivní otázka, próton pseudos, předpojatá slova, předpojatý jazyk, přehlédnutí alternativních možností vysvětlení, přetížená otázka, retorsio argumenti, rozložení, složení, strašák, sugestivní dichotomie, syllogismy s chybou, tu quoque, unáhlené zobecnění, úskočná slova, vemlouvavá definice, vyžadování důkazového důvodu a zmanipulovaná teze. Uvedené typy se buďto vzájemně kryjí s jinými, nebo je lze hierarchicky seřadit v rámci nadřazených kategorií.²⁴ Bartošek nevěcnou argumentaci označuje jako: „Tvrzení s logickými chybami a s falešnými argumenty“. V dílčím dělení je střídmější. Shodně se Švandovou uvádí argumentaci falešnou autoritou, argumentaci falešnou analogií, ad hominem, ad ignotantum, ad populum, ad baculum, ale oproti Švandové uvádí navíc

²⁰ E. Lotko, 2004, str. 132.

²¹ M. Jelínek, B. Švandová, 1999.

²² J. Bartošek, 1993.

²³ O věcné argumentaci, tedy argumentaci k věci (ad rem), pojednávají například B. Švandová, 1999; nebo K. Szymanek, 2003.

²⁴ srov. B. Švandová, 1999, str. 164-177

volné asociace, argumentaci v kruhu, vyjadřování postojů užíváním nálepek, působení na city (vyšší emoce), působení na základní lidské motivy a manipulaci se skutečností,²⁵ s tím, že ke každé z tří posledních uvedených kategorií uvádí ještě dílčí podkategorie v rámci názorných příkladů. Daleko úspornější, než zmínění Švandová a Bartošek, je Lotko, který uvádí jen devět základních typů nevěcné argumentace, jež označuje, jako „nejzákladnější typy eristické argumentace“.²⁶ Autorem, jenž na problematiku argumentace nabízí nejkomplexnější pohled, je Szymanek, který vedle literatury, v níž argumentaci zkoumá, sestavil také terminologický slovník. Kromě argumentace a jejího dílčího dělení, v němž je přinejmenším tak pečlivý, jako je Švandová, předkládá čtenáři doporučené pořadí vyhledávání termínu pro případ, že by čtenář chtěl argumentaci porozumět v širších souvislostech. Rovněž u stěžejních hesel uvádí také historický kontext, popřípadě, který autor daný termín zavedl.²⁷

Autory a autorky, jež se nevěcnou argumentací zabývají lze rozdělit do tří skupin, a to podle toho, jak podrobně se problematice věnují. Nejpodrobněji zpracovávají argumentaci Szymanek a Švandová, kteří vedle základních typů nevěcné argumentace předkládají i další typy a podtypy. Ve druhé skupině autorů figurují Bartošek s Lotkem, jež se argumentaci věnují spíše okrajově nebo zjednodušují – hlavně v případě Bartoška. Konečně do třetí skupiny řadím Čapka se Schopenhauerem. Ti se věnují spíše mluvenému dialogu a nevěcné argumentaci polemické. Přesto však mnohdy pracují s typy argumentací, které lze využít i v psané podobě.

Užití nevěcné argumentace se může dopustit autor nevědomě, kdy se odchýlí od logického postupu při výstavbě argumentace, ale nikoliv s cílem poškodit svého komunikačního partnera. Pokud jde o vědomé použití nevěcné argumentace, kdy se autor snaží užitím příslušných prostředků dosáhnout svého cíle na úkor komunikačního partnera, jedná se o sofistiku neboli eristickou argumentaci. Taková argumentace pak „... záměrně a cílevědomě využívá nepravdivých, resp. Jen zdánlivě pravdivých (zkreslených) argumentů a opírá se o zneužívání logických chyb a zdůvodňování tezí, které neplynou z argumentů.“ Cílem je donutit protivníka k chybě v logice.²⁸ Dle Lotka moderní rétorika nevěcnou argumentaci uznává, ale jen v případě, že ji autor tvrzení použije s dobrým úmyslem. Přesto však zůstává spíše doplňkovou.²⁹ Bartošek kromě nevěcné argumentace a jejich dílčích typů zmiňuje také manipulaci (se skutečností), v rámci které autoři sdělení přistupují k informacím velmi tendenčně a dle svých intencí zkreslují obraz o realitě. Dle Bartoška existuje manipulace se skutečností v těchto podobách:³⁰

²⁵ J. Bartošek, 1993, str. 34-53.

²⁶ E. Lotko, 2004, str. 133-134.

²⁷ K. Szymanek, 2003.

²⁸ E. Lotko, 2004 str. 133.

²⁹ tamtéž, str. 132.

³⁰ J. Bartošek, 1993, str. 48-54.

- Záměna slov nebo záměna jejich smyslu
- Skutečnost se zjednoduší
- Zamtlí se podstata nebo část skutečnosti
- Pravda se nahradí nepravdou

Přestože s nevěcnou argumentací manipulace souvisí, ve své bakalářské práci se přímo tématem manipulace nezabývám, takže s ním nebudu dále pracovat.

Vzhledem k velmi podrobnému dělení typů nevěcné argumentace pro potřeby své práce budu využívat pouze takové typy, na kterých se shoduje více autorů. Níže uvádím neužívanější a autory nejčastěji zmiňované typy nevěcné argumentace a jejich stručnou charakteristiku. Smyslem uvedeného přehledu není bezmezně vyčerpávat všechny typy a podtypy nevěcné argumentace, ale uvádím pouze ty, na kterých se autoři shodují, proto s nimi budu pracovat v praktické části práce.

1.3.2.1. Argument ad baculum

Tento typ argumentu je specifický tím, že se neskládá z typických složek, tedy premis a závěru, ale autor se při něm domáhá svého pomoci síly, typickým případem může být výhrůžka. Jde tedy o vyvolání strachu za účelem vlastního zisku. Bartošek se tohoto typu argumentace dotýká kromě explicitního uvedení také dále, když hovoří o „působení na základní lidské motivy“, kde popisuje vyvolání strachu či probuzení pudu sebezáchovy v komunikačním partnerovi, čímž autor promluvy získává výhodu a šanci snáze dosáhnout svého cíle.³¹ Szymanek je podobného názoru jako Bartošek; ad baculum chápe jako argumentaci za pomoci výhrůžky, čímž autor takového výroku „apeluje“ na pocit bezpečí komunikačního partnera.³² Shodně nahlíží na problematiku také Lotko.³³ Švandová řadí k jednomu z typů argumentace ad baculum také tzv. „nehoráznou lež“ kdy autor takového tvrzení vyvádí z míry komunikačního partnera na základě toho, že partner k němu chová úctu, takže partner „*má pocit, že se nehoráznou lží má zabývat [sic!], že na ni má hledat odpověď, vyvracet ji.*“ Tím však přichází o čas, díky narušení psychické rovnováhy, čehož využívá autor.³⁴ Vzhledem k tomu, že kromě Švandové se všichni zmínění autoři shodují na vymezení ad baculum shodným způsobem, nebudu brát nehoráznou lež v úvahu a pro potřeby své práce budu vycházet z většinového vymezení pojmu.

Velmi podobným typem je Argumentum ad metum, tedy argumentace, která zneužívá strachu a obav při persuasi. Na rozdíl od manipulace však cílem persuaze není následné poškození komunikačního partnera.

³¹ J. Bartošek, str. 46.

³² K. Szymanek, 2003, str. 55.

³³ E. Lotko, 2004, str. 133.

³⁴ B. Švandová, str. 164.

Je samozřejmě možná i alternativa fyzická, kdy už autor sdělení příjemci reálně ublíží nebo je k tomu přinejmenším velmi blízko. Ta ale spadá pod Argument ad personam.³⁵

Příklady ad baculum:

„Sobotka i Hašek se musí pouštět do nezodpovědné pravice, aby je nezakousli jejich spolustraníci.“³⁶

„Ale že by zrovna nyní Nečasova vláda prosazovala skokové zvýšení daně z potravin z 10 na 19 procent výměnou za těžko vysvětlitelné spojení na penzi? Ledaže chtějí dopadnout jako bin Alí a Mubarak.“³⁷

1.3.2.2. Argument ad hominem

Dle Szymanka tento termín ad hominem zavedl John Locke v díle *Úvahy, týkající se lidského rozumu* (1690).³⁸ Lotko argument ad hominem chápe v širším významu jako pojem nadřazený jednotlivým podtypům nevěcné argumentace. Řadí do této kategorie argument ad baculum, ad ignorantiam, ad misericordiam, ad personam, ad populum a některé další.³⁹ Švandová uvádí argument ad hominem jako „opak argumentu ad rem, tedy k věci,“ čili shodně jako Lotko, ale dále jej popisuje podrobněji v rámci typů nevěcné argumentace jako zpochybnění zdrojů informací autora promluvy, a to „osobními útoky.“⁴⁰ Bartošek uvádí jako hlavní znak zaměření na osobu, a nikoliv na předmět promluvy.⁴¹ Tím se ztotožňuje s popisem ad hominem jako konkrétního typu nevěcné argumentace, shodně jako Švandová. Schopenhauer naopak explicitně definuje ad hominem jako zaměření na předmět diskuze, kdežto ad personam⁴² jako zaměřený přímo na osobu mluvčího.⁴³ V Szymankově pojetí je ad hominem zaměřen, shodně jako u Bartoška a Švandové, na osobu mluvčího. Argumentaci, která je zaměřena na předmět diskuze označuje jako ad orationem. Rovněž uvádí, že Schopenhauerovo ad personam je jedním z typů ad hominem, čímž se přibližuje Lotkově pojetí o ad hominem jako o nadřazené kategorii.⁴⁴

Švandová dále uvádí následující typy ad hominem:⁴⁵

- **Retorsio argumenti** – jde o použití argumentu proti jeho autorovi.

³⁵ Viz dále

³⁶ Mladá fronta DNES, 31. 1. 2011, sešit A, str. 10.

³⁷ Mladá fronta DNES, 3. 2. 2011, sešit A, str. 8.

³⁸ K. Szymanek, 2003, str. 61.

³⁹ E. Lotko, 2004, str. 132-133.

⁴⁰ M. Jelínek, B. Švandová, 1999, str. 164-165.

⁴¹ J. Bartošek, 1993, str. 36

⁴² Viz dále

⁴³ A. Schopenhauer, 1993.

⁴⁴ K. Szymanek, 2003, str. 57-64.

⁴⁵ B. Švandová, 1999.

- **Tu quoque** – autor v tomto případě používá chybné obvinění komunikačního partnera.

Příklady ad hominem:

„Jeho výrok, že příští vláda ČSSD zruší z chystaných vládních reforem, "co půjde" (doslovně zopakovaný citát Paroubka z roku 2007), je víc než co jiného úlitbou stranické levici, s níž bude muset nějak vyjít každý příští předseda ČSSD.“⁴⁶

„To je nutné neustále připomínat. A to tím důrazněji, čím silnější bude Vondruv křik, že to celé na něj ušil někdo, komu vadí, že „čistí“ ministerstvo obrany.“⁴⁷

S argumentací ad hominem souvisí také **vyjadřování postojů užíváním nálepek**⁴⁸ (tzv. nálepkování), o kterém hovoří Bartošek jako o „... zaujímání osobního (subjektivního) stanoviska k objektivní informaci. Vedle osobního stanoviska postoj může vyjadřovat i skupinové, třídní, stranické, redakční aj, mínění.“⁴⁹ Shodně nahlíží na problematiku také Schopenhauer.⁵⁰ Podobnost lze nalézt také v druhé Čapkově figuře, která má za úkol pomocí náhrady neutrálních výrazů výrazy hodnotícími diskreditovat mluvčího.⁵¹ Švandová uvádí jako **Předpojatá slova** – Autor promluvy v tomto případě volí slova, která mají určitý citový nádech, nikoliv slova neutrální. Tím vyjadřuje svůj postoj k danému předmětu promluvy.⁵² Nálepkování (vyjadřování postojů užíváním nálepek) budu v rámci výzkumu sledovat jako samostatnou kategorii.

Příklady nálepkování:

„V sociální demokracii soutěží dva mladí muži, aby získali podivné dědictví po „diktátorovi“ Paroubkovi.“⁵³

„Nyní si za poradce vybrala dvě politické mrtvoly.“⁵⁴

1.3.2.3. Argument ad ignorantiam

Do češtiny se překládá jako argument k neznalosti. Bartošek jej označuje jako „Argumentum ad ignoratum.“⁵⁵ Lotko⁵⁶, Szymanek⁵⁷ i Švandová⁵⁸ se drží označení Argument ad ignorantiam. Na dva následující podtypy ji dělí Szymanek⁵⁹, shodně Švandová⁶⁰:

⁴⁶ Hospodářské noviny, 1. 2. 2011, str. 8.

⁴⁷ Hospodářské noviny, 31. 1. 2011, str. 8.

⁴⁸ srov. J. Bartošek, 1993, str. 39.

⁴⁹ J. Bartošek, 1993, str. 39.

⁵⁰ A. Schopenhauer, 1993.

⁵¹ K. Čapek, 1941, str. 53.

⁵² B. Švandová, 1999, str. 174.

⁵³ Mladá fronta DNES, 31. 1. 2011, sešit A, str. 10.

⁵⁴ Mladá fronta DNES, 2. 2. 2011, sešit A, str. 10.

⁵⁵ J. Bartošek, 1993, str. 36.

V prvním případě vychází z jistoty nedostatečně informovaného příjemce sdělení, popřípadě o nedostatku informací k danému tématu obecně. Lotko uvádí jen tuto možnost⁶¹, shodně Bartošek⁶².

Ve druhém případě, v rámci diskuze, jde o zneužití důvěry protivníka užitím nepravdivých premis, nebo premis takových, kterými si není jistý. Autor zde využije toho, že příjemce nebude pochybné, nebo dokonce mylné premisy napadat, ba naopak, přijme je beze slova odporu. V případě, že autor promluvy napadá konkrétní osobu, spoléhá na nedostatek prostředků a kompetence, kterými by se mohl postižený hájit.

Švandová uvádí také argument ex silentio, podobný s argumentem ad ignorantiam. Tento typ argumentu byl součástí římského práva.⁶³ Spadá sem klasické a okřídlené „Mlčení znamená souhlas.“ Jinými slovy, má-li účastník diskuze možnost se vyjádřit k názoru mluvčího, či dokonce tento názor napadnout, a neudělá to, má se za to, že s názorem souhlasí. Lotko oproti tomu vztahuje ex silentio k historickým pramenům, nikoliv k osobám v diskuzi. Říká, že nelze-li historickými prameny určitý jev opřít o historický pramen, má se za to, že v dané době neexistoval.⁶⁴ Szymanek se přiklání na stranu Lotka.⁶⁵ Vzhledem k tomu, že se Švandová, Szymanek i Lotko přiklánějí k názoru, že ex silentio a ad ignorantiam jsou si velice blízké, budu je v rámci své práce shodně řadit pod **ad ignorantiam**.

Příklady ad ignorantiam:

„Ani nejchytřejší autoritáři neumějí zvládat komplexnost v takovém měřítku - nemluvě o korupci, která se v autokracii zákonitě rodí.“⁶⁶

„Není přehnané očekávat, že by se výnos nových akcionářů z vyčištěné společnosti i po zaplacení nově vyjednaných splátek úvěrů i velmi okleštěných plateb sportovním svazům mohl brzy blížít miliardě ročně.“⁶⁷

⁶⁶ E. Lotko, 2004, str. 133.

⁶⁷ K. Szymanek, 2003, str. 62.

⁵⁸ M. Jelínek, B. Švandová, 1999, str. 165.

⁵⁹ K. Szymanek, 2003, str. 62.

⁶⁰ M. Jelínek, B. Švandová, 1999, str. 165-166.

⁶¹ E. Lotko, 2004, str. 133.

⁶² J. Bartošek, 1993, str. 36.

⁶³ Srov. B. Švandová, 1999, str. 168

⁶⁴ Srov. E. Lotko, 2004, str. 134.

⁶⁵ K. Szymanek, 2003, str. 69.

⁶⁶ Mladá fronta DNES, 1. 2. 2011, sešit A, str. 11.

⁶⁷ Mladá fronta DNES, 3. 2. 2011, sešit A, str. 8.

1.3.2.4. Argument ad misericordiam

Autor sdělení působí na city příjemce a snaží se v něm vyvolat pocit lítosti či pochopení. Zdůvodňuje nedostatečné úsilí, které věnoval příslušné práci, apod. Švandová uvádí jako nejčastější využití apel na pocit lásky, kdy se autor sdělení snaží přesvědčit komunikačního partnera k určité aktivitě, a to na základě jejich vzájemného vztahu.⁶⁸

Podobně může autor použít argument ad misericordiam, chce-li přimět příjemce sdělení k určité činnosti na základě jejich vzájemného citového vztahu⁶⁹.

Bartošek tento typ nevěcné argumentace dělí do dalších kategorií dle motivů, a to na:⁷⁰

- společenské – kdy autor působí na sociální cítění komunikačního partnera, tedy na pocity lásky, nenávisti, úcty k vlasti, k rodičům, společenské sympatie, autoritu osobnosti, apod.
- etické – kdy autor tvrzení útočí na morální zásady protivníka v diskuzi, tedy na smysl pro dobro, povinnost, čest, apod.
- tvůrčí – v tomto případě cílí autor promluvy na osobní pocity komunikačního partnera z určité činnosti či stavu, tedy na pocit uspokojení, popřípadě zklamání.

Pro potřeby mé práce budu výše uvedené dělení Bartoška řadit do kategorie ad misericordiam, a to bez dalšího dílčího dělení na jednotlivé typy.

Příklady ad misericordiam:

„A kdo na to doplatí? Především svědomití a poctiví žáci a školy, které se usilovně i za cenu velkého odříkání na společnou část maturity připravují.“⁷¹

„Mám strach z toho, co se děje v Egyptě. Mám strach o egyptskou polovinu své rodiny, o bratrance a sestřenice a o jejich děti.“⁷²

1.3.2.5. Argument ad personam

U některých autorů splývá s Argument ad hominem.⁷³ Lotko uvádí, že jde o napadení a zesměšnění osoby mluvčího tak, aby následně autor napadení zdiskreditoval i názory, které řečník obhájí.⁷⁴ Speciální typ argumentace, která v sobě dle Švandové slučuje výše zmíněné argumenty ad

⁶⁸ B. Švandová, 1999, str. 166.

⁶⁹ Bartošek uvádí tuto kategorii jako „Působení na city (vyšší emoce)“

⁷⁰ J. Bartošek, 1993, str. 42

⁷¹ Hospodářské noviny, 31. 1. 2011, str. 8.

⁷² Mladá fronta DNES, 1. 2. 2011, str. sešit A, str. 11.

⁷³ Srov. K. Szymanek, 2003, str. 64.

⁷⁴ E. Lotko, 2004, str. 133.

hominem a ad baculum a nastává ve chvíli, kdy se již autor sdělení a jeho příjemce nejsou schopni domluvit slovně. Souboj pak může přejít ve skutečný fyzický konflikt, nebo přinejmenším v zesměšnění a urážení protivníka s cílem přesvědčit publikum o jeho podřazenosti.⁷⁵ Bartošek explicitně tuto kategorii neuvádí a zůstává jen u ad hominem.⁷⁶ Této problematice se věnuje i Čapek, a to zejména ve své první figuře, v níž jde o dokázání nadřazenosti nad soupeřem. Jako ad personam by se dala chápat také třetí figura, která se podobá druhé⁷⁷, avšak na rozdíl od ní se zaměřuje na stálé vlastnosti mluvčího.⁷⁸ Ad personam by se tedy dal chápat jako silnější a agresivnější verze ad hominem. Pro potřeby své práce budu za argument ad personam považovat pouze cílený útok na mluvčího a jeho stálé vlastnosti bez jakéhokoliv vztahu k tématu promluvy. Budu jej tedy sledovat jako samostatnou kategorii.

Příklady ad personam:

„Paní Bobošíková nejenže mění názory, ale mnohým věcem v politice nerozumí.“⁷⁹

„A Jiřího Musílka, který kolem sebe jako starosta jedné pražské městské části vytvořil takřka kimirsenský kult osobnosti.“⁸⁰

1.3.2.6. Argument ad populum

Jde o argumentaci, v níž se autor snaží zavděčit příjemci (zpravidla lidu), Szymanek zmiňuje několik nejčastějších způsobů:⁸¹

a) *Představení sebe sama jako jednoho ze skupiny posluchačů, byť tomu tak nemusí vůbec být. PŘ. Všichni máme stejné problémy.*

b) *Vymezení se proti názorově odlišným jedincům a současné potvrzení toho, co považuje autor za správné. PŘ. Ti, kteří si myslí, že je třeba zvednout daně, jsou peněz-chtiví zloději.*

c) *Obviňování protivníků z vlastního neúspěchu.*

d) *Odvolávání se na pocity hrdosti v souvislosti s povoláním, bydlištěm, atd. PŘ. Velmi si vážím moudrosti a umu místních obyvatel.*

e) *Vydávání přehnaných požadavků za oprávněné. PŘ. Chceme jen, co nám patří. Nic víc.*

⁷⁵ B. Švandová, 1999, str. 166.

⁷⁶ J. Bartošek, 1993, str. 36.

⁷⁷ Viz výše nálepkování

⁷⁸ K. Čapek, 1941, str. 54.

⁷⁹ Mladá fronta DNES, 2. 2. 2011, sešit A, str. 10.

⁸⁰ tamtéž.

⁸¹ Citace díla: K. Szymanek, 2003, str. 64-65.

f) Vyzvednutí důležitosti udržování názorů a požadavků. Př. Toto stanovisko nikdy nezměníme.

g) Apel na konformitu. Př. Na červenou chodí všichni lidé, tak proč ne i vy?

h) Vzbuzení touhy a zdánlivé nabídnutí možnosti patřit k elitě. Př. Tento parfém používá Emma Watson.

Bartošek argumentaci ad populum zjednodušuje na prosté „odvolání se na mínění lidu“.⁸² Švandová uvádí ad populum shodně s argumentací falešnou autoritou.⁸³ Lotko popisuje argumentaci ad populum jako demagogickou, kdy autor tvrzení působí na určité charakterové vlastnosti příjemců „hrdost a egoismus“, aby mu dali za pravdu. Bartošek by takovou formu patrně zařadil do kategorie „působení na základní lidské motivy“, i když zrovna tyto dva explicitně neuvádí.⁸⁴ V rámci práce budu argumentace ad populum a falešnou autoritou chápat jako dvě samostatné kategorie.

Příklady ad populum:

„A co chtějí rodiče? Na základních školách hlavně spokojené děti, škola by měla rodiče co nejméně obtěžovat a žáci by měli dostat pěkná vysvědčení.“⁸⁵

„Nějakou dobu jsme masírováni médii, že současný penzijní systém je v dlouhodobém horizontu neudržitelný.“⁸⁶

1.3.2.7. Argument ad verecundiam

Termín zavedl John Locke.⁸⁷ Způsob argumentace, kdy řečník dokazuje správnost svých tvrzení pomocí falešné autority, nebo naopak dokazuje nesprávnost tvrzení autority skutečné, u které zároveň předpokládá, že se dané situaci nebude schopna efektivně bránit. Zpravidla jde o názor renomované osobnosti z určitého oboru, která se však vyjadřuje k věci, jež náleží do oboru jiného. Čapek tuto argumentaci popisuje jako 9. ze svých dvanácti polemických figur. A uvádí, že na každou situaci lze najít určitou zdánlivou autoritu, které lze výrok vložit do úst.⁸⁸ Bartošek tento typ argumentace označuje jako „Argumentaci falešnou autoritou“.⁸⁹

Příklady ad verecundiam:

⁸² J. Bartošek, 1993, str. 36.

⁸³ Viz dále Argument ad verecundiam

⁸⁴ J. Bartošek, 1993, str. 46.

⁸⁵ Hospodářské noviny, 31. 1. 2011, str. 8.

⁸⁶ tamtéž.

⁸⁷ K. Szymanek, 2003, str. 66.

⁸⁸ K. Čapek, 1941, str. 56.

⁸⁹ J. Bartošek, 1993, str. 35.

„Jeden z mých přátel, který učí na kterémsi ne úplně špičkové vysoké škole, přirovnal nedávno své povolání k zaměstnanci denního stacionáře pro mládež, která se tam neškodným způsobem zabaví, a "nezlobí".“⁹⁰

„Někteří lidé tvrdili, že autoritářské vládnutí představuje daleko jistější a bezpečnější cestu k blahobytu, než může nabídnout demokracie.“⁹¹

1.3.2.8. Argument ex consenssis

Tento typ argumentace je postaven na hledání rozporu v promluvě řečníka vzhledem k jeho dřívějším názorům či chování. Většinou autor použije premisy, které příjemce považuje za pravdivé, například z jeho přesvědčení. Ty může jen těžko odmítnout tak, aby zároveň nezpochybnil i své přesvědčení.⁹²

Příklady ex consenssis:

„... je-li ekolog a je proti dostavbě jaderné elektrárny, zeptáme se, jestli mu není líto zničených severních Čech, kde by se těžba uhlí mohla omezit...“⁹³

„Ředitel prezidentské kanceláře, který rozhoduje o žádostech o informace, namítal, že záznamy soukromé schůzky prezidentů není možné poskytnout, a to z prostého důvodu, že podle mezinárodních zvyklostí se takovéto rozhovory prý nezaznamenávají. Soud ale ředitelovu obranu odmítl. Naopak argumentoval tím, že v souladu s administrativní praxí se záznamy oficiálních setkání, diskusí a schůzek vždy pořizují.“⁹⁴

1.3.2.9. Argumentace falešnou analogií

Chybná argumentace na základě srovnání dvou zdánlivě srovnatelných procesů, která však mezi sebou nemají skutečnou vazbu. Švandová uvádí tento typ argumentace jako „povrchní analogii“ nebo též „nerelevantní analogii“.⁹⁵ Lotko, ani Szymanek explicitně tuto kategorii neuvádějí. Bartošek falešnou analogii sice zmiňuje, ale pouze prostřednictvím příkladů. Dále sem lze zařadit některé další chybné argumenty, jež uvádí Švandová:

⁹⁰ Hospodářské noviny, 1. 2. 2011, str. 9.

⁹¹ Mladá fronta DNES, 1. 2. 2011, sešit A, str. 11.

⁹² Srov. B. Švandová, 1999, str. 167.

⁹³ B. Švandová, 1999, str. 167.

⁹⁴ Hospodářské noviny, 4. 2. 2011, str. 8.

⁹⁵ B. Švandová, 1999, str. 173.

- **Unáhlené zobecnění** – Chyba, při níž autor dochází k závěru na základě analogie, pro kterou však ještě nemá dostatek informací, aby mohl daný jev zobecnit.⁹⁶

Příklady falešné analogie:

„Je cosi zvláště případného na faktu, že současná evropská krize začala v Řecku. Evropské nesnáze totiž vykazují všechny aspekty klasické řecké tragédie, v níž muže vznešeného charakteru zničí osudová chyba v podobě vlastní pýchy.“⁹⁷

„Husní Mubarak je posledním egyptským faraonem. A to nejen proto, že internet je plný obrázků jeho tváře na těle slavné sfingy. Svou třicetiletou vládou se stal třetím nejdéle vládnoucím vůdcem Egypta. Déle než on to táhli už jen Ramesse II. a Muhammad Alí.“⁹⁸

1.3.2.10. Nejednoznačnost výpovědi

V drtivé většině případů se jedná o úmyslnou chybu autora sdělení – eristicku (solistiku). Cílem je pomocí mnohoznačnosti významu slova/výpovědi jako celku či nekonkrétnosti definice pojmu vytvořit prostor k alternativním vysvětlením. Taková argumentace pak nesměřuje k jedinému – logicky platnému – závěru, ale k závěru, který se „nejlépe hodí“ mluvčímu. Švandová sem řadí:⁹⁹

- **Amfibolii** – jedná se o mnohoznačnost výpovědi, kdy se promluva autora sdělení dá vyložit různými způsoby, čímž vzniká ekvivokace.
- **Ekvivokaci** – jedná se v zásadě o totéž, jako v případě amfibolie, ale s tím rozdílem, že jde o mnohoznačnost slova, nikoliv celé věty/výpovědi.
- **Vemlouvavavou definici** – definice termínu způsobem, který explicitně nevyjadřuje přímo jeho podstatu, naopak, nechává prostor pro mnoho alternativních vysvětlení dílčích částí definice.

Szymanek amfibolii neodděluje od ekvivokace.¹⁰⁰ V rámci nejednoznačnosti výpovědi však zmiňuje také **Zamlčení** – tedy vypuštění určité části argumentu s výsledkem nejednoznačnosti výpovědi, popřípadě její nesrozumitelnosti.¹⁰¹

Příklady nejednoznačné výpovědi:

⁹⁶ srov. tamtéž.

⁹⁷ Hospodářské noviny, 31. 1. 2011, str. 8.

⁹⁸ Mladá fronta DNES, 1. 2. 2011, sešit A, str. 11.

⁹⁹ srov. B. Švandová, 1999, str. 164-177.

¹⁰⁰ K. Szymanek, 2003, str. 27.

¹⁰¹ srov. tamtéž, str. 337.

„Nicméně vstup na „nějakou“ vysokou školu umožňuje v současné době vlastnictví „nějakého“ maturitního vysvědčení stoprocentně.“¹⁰²

„Uražený výraz v tváři prezidenta České lékařské komory Kubka na tiskové konferenci po jednání s ministrem naznačil, že si „šéf“ českých lékařů při jednáních myslí na víc než jen na hezčí výplatní pásky kolegů.“¹⁰³

1.3.2.11. Zavedení na falešnou stopu

Jde o použití argumentace, která přímo nesouvisí s daným tématem tak, aby odvedla pozornost od skutečného problému. Szymanek uvádí, že anglický ekvivalent „Red herring“ pochází z žargonu při lovu: „*abychom se vyhnuli roztrhání chycené lišky psy, odpoutává se jejich pozornost pomocí předhozeného uzeného sledě.*“¹⁰⁴ Švandová do této kategorie dále řadí:¹⁰⁵

- **Diversio** – v případě diversia jeden z účastníků promluvy provede úskok tím, že použije věc, která přímo nesouvisí s tématem promluvy, jako argument.
- **Mutatio controversiae** – kdy účastník diskuze nejen mění téma, ale dokonce diskuzi přerušuje, aby nedošlo k vítězství protivníka. Jde o podobnou taktiku jako diversio. Szymanek dodává, že jde o eristickou taktiku.¹⁰⁶
- **Ignoratio elenchi** – V tomto případě autor zaměňuje původní tezi za tezi jinou. Szymanek uvádí, že jde o dokazování něčeho, co není přímým předmětem diskuze, ale autor se snaží vzbudit dojem, že o předmět diskuze jde. „*místo toho, abychom dokazovali, že je něco morální, dokazuje se, že je to legální.*“¹⁰⁷ Švandová dodává, že se tato chyba může objevit i nevědomě.¹⁰⁸

Příklady zavedení na falešnou stopu:

„*Hlavním účelem promluv není přesvědčit ostatní poslance, něco takového je v historii moderních parlamentů jev vzácný, ale ukázat, že důležití aktéři mají dost pádných argumentů a dokážou jimi osobně a pohotově čelit kritice.*“¹⁰⁹

¹⁰² Hospodářské noviny, 31. 1. 2011, str. 8.

¹⁰³ Mladá fronta DNES, 1. 2. 2011, sešit A, str. 10.

¹⁰⁴ K. Szymanek, 2003, str. 136.

¹⁰⁵ srov. B. Švandová, 1999, str. 164-177.

¹⁰⁶ K. Szymanek, 2003, str. 200.

¹⁰⁷ K. Szymanek, 2003, str. 159.

¹⁰⁸ B. Švandová, 1999, str. 170.

¹⁰⁹ Mladá fronta DNES, 2. 2. 2011, sešit A, str. 10.

„Tím poraženým ale zůstává Heger. Navzdory tomu, že dělal, co mohl. Teď se ale zdá, že jeho pozice závisí na tom, jak se vyspí Šťastný nebo Šnajdr, kteří jsou s manažery nemocnic jedna ruka.“¹¹⁰

1.3.2.12. Falešná příčina

V případě falešné příčiny se závěr zdůvodní jevem, který není jeho skutečným důkazem/příčinou. Dle Szymanka tuto chybu považoval za jeden z prohřešků nespočívajících v jazyce už Aristoteles.¹¹¹ Švandová shodně definuje také **fallacia non causae ut causae** a dále do této kategorie z jejího výčtu chybných argumentů lze zařadit tyto typy:¹¹²

- **Nerelevantní důvod pro závěr** – jde o situaci, kdy teze v závěru nevyplývá z uvedených premis.
- **Non sequitur**, tedy „*nadhození závěru, který nevyplývá z premis.*“ Ten poprvé popsal Aristoteles.¹¹³

Příklady falešné příčiny:

„Tím, že Mubárak trestal egyptskou odnož Muslimského bratrstva vězněním, mučením a vyháněním, zabránil islámské revoluci ve své zemi.“¹¹⁴

„Jejich podoba se má odvíjet od možností plošného testování žáků. To má probíhat na počítačích, asi aby bylo levné.“¹¹⁵

1.3.2.13. Přehlédnutí alternativních možností

Kategorie, do které spadá více konkrétních prohřešků. Autor v tomto případě pracuje s tím, že nedovoluje komunikačnímu partnerovi uvažovat o jiných možnostech vysvětlení než o těch, které mu nabízí. Dále sem lze zařadit následující typy chybných argumentů:¹¹⁶

- **Falešné dilema (Sugestivní dichotomie)** – jedná se o nastolení dvou zdánlivě jediných možností pro řešení dané situace. Ve skutečnosti je to ale pouze úmyslné zúžení tak, aby

¹¹⁰ Hospodářské noviny, 4. 2. 2011, str. 8.

¹¹¹ K. Szymanek, 2003, str. 142.

¹¹² srov. B. Švandová, 1999, str. 164-177.

¹¹³ tamtéž, str. 171.

¹¹⁴ Hospodářské noviny, 1. 2. 2011, str. 8.

¹¹⁵ Mladá fronta DNES, 2. 2. 2011, sešit A, str. 10.

¹¹⁶ Srov. B. Švandová, 1999, str. 164-177.

autor tvrzení získal převahu nad svým protivníkem. Dle Švandové obě možnosti nemusejí být z logického hlediska opačné, ale jeví se tak.¹¹⁷

- **Komplexní otázka** – Příklad, kdy autor tvrzení pokládá otázku s tím, že si cílená osoba musí vybrat ze dvou možností spojených slovem „nebo“.
- **Presumtivní otázka** – Položení otázky způsobem, ve kterém autor podsouvá komunikačnímu partnerovi odpověď. Ať už odpoví ano, či ne, vždy se respondent pohybuje po „autorem vytyčené trati“.
- **Přetížená otázka** – kategorie, která v sobě slučuje komplexní a presumtivní otázku.

Příklady přehlédnutí alternativních možností:

„Je neudržitelný, pokud do něj nebudou lidé ochotní přispívat, a to buď penězi, nebo tím, že vychovají děti - budoucí plátce.“¹¹⁸

„Premiér Nečas je připraven buď prosadit modernizační reformy, nebo se poděkovat.“¹¹⁹

1.3.2.14. Manipulace s premisami

Objevuje se ve více typech argumentačních chyb a jde o nakládání s premisami způsobem, který nesleduje logickou linku argumentace. Švandová do této kategorie dále řadí:¹²⁰

- **Nekonzistence** – objevuje se v případě, že se závěr opírá o vzájemně protichůdné premisy.
- **Nepravdivá(é) premisa(y)** – je-li premisa nepravdivá, lze z ní vyvodit jakýkoliv závěr. Z hlediska logiky a správné argumentace je tedy nepoužitelná.
- **Zmanipulovaná teze** – jeden z případů manipulace s premisami. Čím šířeji se autor své tvrzení vyjadřuje, tím snáze s tímto tvrzením lze manipulovat.

Příklady manipulace s premisami:

„Násir nebyl islamista, nýbrž sekulární panarabský socialista. Jeho vliv destabilizoval skoro celý Blízký východ. Násirův sen o sjednoceném arabském světě přispěl nepokojům a převratům v řadě zemí - od Libanonu po Irák.“¹²¹

¹¹⁷ tamtéž

¹¹⁸ Hospodářské noviny, 31. 1. 2011, str. 8.

¹¹⁹ Mladá fronta DNES, 31. 1. 2011, sešit A, str. 10.

¹²⁰ Citace díla: B. Švandová, 1999, str. 164-177.

¹²¹ Hospodářské noviny, 1. 2. 2011, str. 8.

„Mezinárodní měnový fond spočítal, že současná hodnota budoucích závazků Německa je 280 procent HDP. U Španělska je to kvůli stárnutí obyvatel až 652 procent HDP. Rozuměj: bez reforem jsou jižanské země odvařené.“¹²²

1.3.2.15. Petitio principii

Vydávání důkazu z dosud nedokázaného předpokladu. „Co má být dokázáno, nemůže se dokázat tím, že to budeme předpokládat.“¹²³ Szymanek popisuje petitio principii jako chybu v odvozování, kterou popisoval už Aristoteles. „V odvození, které má teprve prokázat tezi T, je použita nepravdivá premisa neméně pochybná než samotná teze T.“ Jako jednu z variant pak uvádí paradoxní stav, kdy se výslednou tezí zároveň i zdůvodňuje ona sama, nebo jev, který je s ní synonymní.¹²⁴

Bartošek¹²⁵ i Lotko – jenž se tímto problémem zabývá v kapitole o definování.¹²⁶ Petitio principii uvádějí jako argumentaci v kruhu, tedy takovou, kdy závěr s premisami nesou též informace. Jinými slovy, je-li v premisách jako pravdivé kladeno to, co má být zjištěno teprve v závěru. Na tomto principu se Bartošek s Lotkem shodují.¹²⁷

- **Próton pseudos** – výchozí předpoklad, na kterém autor staví svou argumentaci je nedostatečně formulovaný a nelze jej proto přijmout jako relevantní.¹²⁸ Dle Švandové próton pseudos Aristoteles považoval za variaci petitio principii.¹²⁹

Vzhledem k tomu, že dle Szymankova chápání je argumentace v kruhu a próton pseudos variantou **petitio principii**, budu dvě prve zmíněné považovat za dílčí části této nadřazené kategorie, a tudíž je v rámci praktické části všechny budu řadit pod kategorii **petitio principii**.

Příklady petitio principii:

„Etické výhrady racionálně odmítají s tím, že primárně je neetické něco takového vůbec požadovat.“¹³⁰

„V Bibli je pravda, protože ji napsal Bůh. Bible tvrdí, že Bůh existuje. Proto Bůh existuje.“¹³¹

¹²² Mladá fronta DNES, 4. 2. 2011, sešit A, str. 10.

¹²³ B. Švandová, 1999, str. 172.

¹²⁴ K. Szymanek, 2003, str. 247.

¹²⁵ J. Bartošek, 1993, str. 35.

¹²⁶ E. Lotko, 2004, str. 144.

¹²⁷ Srov. J. Bartošek 1993 a E. Lotko, 2004.

¹²⁸ srov. Švandová, 1999.

¹²⁹ Tamtéž, str. 174.

¹³⁰ Mladá fronta DNES, 31. 1. 2011, sešit A, str. 12.

¹³¹ B. Švandová, 1999, str. 172.

Výše zmíněných patnáct typů nevěcné argumentace spolu s vyjadřováním postojů pomocí nálepek budu následně hledat v praktické části své práce. Přestože některé z uvedených typů se dále dělí, pro potřeby této práce budu hledat pouze jejich hlavní typy.

2. PUBLICISTIKA

Abych v rámci své práce mohl aplikovat výše uvedenou argumentaci a její dílčí typy na konkrétní texty, je nutné, abych si ostře ohraničil materiál, který mám v úmyslu zkoumat. Jak jsem již uvedl v úvodu, zaměřuji se na publicistiku dvou celostátních deníků – Mladé fronty DNES a Hospodářských novin. Konkrétně budu brát v praktické části v úvahu pouze takové texty, které lze zařadit do publicistiky v užším slova smyslu – bez syžetových žánrů (někdy též označovanou jako publicistiku analytickou).¹³²

Publicistiku totiž autoři, zajímající se o českou nebo slovenskou stylistiku, chápou ve dvou rovinách. V nejširším pojetí lze do kategorie publicistiky zařadit v zásadě všechny výstupy, jež se týkají žurnalistického oboru, tedy včetně zpravodajské části. Rovněž tak sem můžeme zařadit žánry, které leží na pomezí umělecké literatury, tedy například fejeton. Mým cílem je však zkoumat texty, které spadají do publicistiky v užším slova smyslu, a navíc nejsou syžetovými žánry. Důvodem je předně to, že v rámci syžetových žánrů, kam lze zařadit například výše zmíněný fejeton, může autor svou subjektivní intencí pomocí příslušných (nejen) jazykových prostředků posunout celé vyznění textu tak, že sice na první pohled používá ve vysoké míře prostředků nevěcné argumentace, ale téměř výhradně proto, že mu jde o ironizaci daného tématu. Tím by ovšem moje následné porovnávání obou deníků pozbylo relevance, neboť bych musel takovéto texty vybrat ve stejném zastoupení z obou sledovaných periodik v daném časovém rozmezí. To však není mým cílem, a proto se budu v rámci publicistiky v užším slova smyslu věnovat pouze žánrům nesyžetovým a žánrově nezačlenitelným textům, jež lze do této publicistické oblasti zařadit.

2.1. Publicistika v užším slova smyslu bez syžetových žánrů (analytická)

Hubáček publicistiku v užším slova smyslu chápe jako tu část, která zahrnuje komunikáty, jejichž cílem je čtenáře přesvědčovat a získávat.¹³³ Dle Jílky sem patří analýza, úvodník, úvaha, polemická úvaha, prostá polemika, komentář, poznámka, recenze, kritika, editorial, fraška, anketa a publicistické interview.¹³⁴ Mistrík kategorii publicistiky v užším slova smyslu bez syžetových žánrů označuje jako analytickou. Tuto oblast považuje za pokračování antického řečnického stylu. V současné době analytická oblast publicistiky nahrazuje některé funkce řečnického stylu.¹³⁵, a oproti

¹³² Viz dále

¹³³ srov. J. Hubáček, str. 68.

¹³⁴ srov. V. Jílek, 2009.

¹³⁵ Shodně Čechová.

Jílkovi sem řadí navíc glosu¹³⁶, posudek, karikaturu, entrefilet, debatu, diskuzi a pamflet. Naopak zde neuvádí úvahu, polemickou úvahu, anketu, frašku a publicistické interview. Žánry syžetové pak označuje jako beletristické.¹³⁷ Bečka rozděluje žánry na úvahové – kam spadají úvodníky a zásadní úvahové články kritické, úvahové útvary programové a polemické, drobnější útvary úvahové, osobní kritické úvahy a recenze – a beletrizované, kam náleží fejeton, soudnička, kurzíva, sloupek, glosa, reportáž, interview a cestopisy. Glosa je v Bečkově chápání spíše stručná, vtipná a trefná poznámka s pointou.¹³⁸ Čechová sice řadí glosu také do publicistiky v užším slova smyslu bez syžetových žánrů, ale připouští, že může být ironická – tedy, že se nachází blízko hranice s žánry syžetovými.¹³⁹ Štorkán uvádí v rámci publicistických žánrů komentář, úvodník, interview, soudničku, fejeton a reportáž s tím, že je dále nerozděluje na analytické a beletristické.¹⁴⁰ Vzhledem k tomu, že sledovaní autoři řadí glosu buď na hranici žánrů analytických a beletristických, nebo přímo pod žánry beletristické, nebudu v rámci svého výzkumu glosu brát v úvahu. Níže uvádím přehled žánrů, které spadají do nesyžetové (beletristické) publicistiky v užším slova smyslu. V praxi se však v periodících dle Jílka objevují v rámci rozsáhlejších (tematických) pasáží také „žánrově nezačlenitelné texty“.¹⁴¹ Vzhledem k tomu, že mým cílem je zkoumat publicistiku analytickou (nesyžetovou), budu takové texty řadit do výzkumu jedině tehdy, budou-li splňovat kritéria pro zařazení do nesyžetové oblasti.

2.1.1. Nesyžetové žánry spadající do publicistiky v užším slova smyslu

2.1.1.1. Analýza

Analýza neboli rozbor, je žánrem, který komplexně zachycuje dané téma, a to nejen na základě současných (nejnovějších) zdrojů, ale naopak, autor by měl při analýze brát v úvahu také zdroje starší. V ideálním případě by měla analýza obsahovat všechny názory či úhly pohledu na danou problematiku. Rozbor původně náležel do odborné oblasti. Analýza se skládá z úvodu, kde autor podává nezbytné informace k danému problému a statí, ve které předkládá široké spektrum úhlů pohledů a dává fakta v souvislostech, v ideálním případě vyčerpávající. Žánr leží na pomezí publicistiky v užším slova smyslu a zpravodajství. Přestože autor v analýze pracuje s fakty, výběrem informací a způsobem jejich řazení ovlivňuje příjemce. Rovněž tak může činit prostřednictvím nástinu řešení dané problematiky, byť analýza závěr primárně nemá.¹⁴²

¹³⁶ V případě glosy vyzdvihuje Mistrík její podobnost s komentářem, i když tento žánr staví na hranici mezi analytickým a beletristickým (syžetovým).

¹³⁷ J. Mistrík, 1985, str. 468.

¹³⁸ J. Bečka, 1986, str. 169-231.

¹³⁹ srov. M. Čechová, str. 267.

¹⁴⁰ K. Štorkán, str. 18-347.

¹⁴¹ Srov. V. Jílek, 2009, str. 80-82.

¹⁴² V. Jílek, 2009, str. 89.

2.1.1.2. Úvodník

Úvodník je text úvahového typu, který čtenáři předkládá názor autora na dané téma, snaží se ho přesvědčit o své správnosti a následně jej přimět k tomu, aby se zachoval dle intencí autora textu. Typicky může mít úvodník politické téma. Politika však není jediným tématem, které autoři úvodníku zpracovávají. Úvodník se zaměřuje na „významné události a problémy, které zařazuje do kontextu ostatního dění, zaujímá k nim stanovisko.“¹⁴³ Primárně by autor úvodníku měl pracovat s věcnou argumentací, což se neděje – zejména v případě politicky laděných úvodníků. Autory úvodníků bývají nejčastěji redaktoři, kteří jsou pro většinu čtenářů uznávanou autoritou. Nezřídka bývá autorem úvodníku šéfredaktor periodika. Jílek uvádí, že slovem úvodník označují v praxi v redakcích nesprávně také editorial¹⁴⁴ či „úvodní, základní text vydání“.¹⁴⁵ Mistrík úvodník chápe jako úvodní a nejdůležitější text vydání periodika, ve kterém autor rozebírá důležitou aktuální problematiku a v závěru nabízí její řešení.¹⁴⁶ Dle Štorkána úvodník „*nediskutuje, nýbrž tlumočí směrnice, direktivy, osvětluje naléhavé úkoly a metody přístupu k nim.*“¹⁴⁷

2.1.1.3. Úvaha

Úvaha je základním žánrem. Důležité je striktní rozdělení na úvod, stať a závěr, přičemž každá ze zmíněných částí má specifický význam pro celkovou výstavbu textu. V úvodu autor nastiňuje téma, které by mělo vést k zamyšlení. Ve statí na základě faktů, zkušeností, uvádění do souvislostí, apod. autor argumentací obhajuje svůj názor, přičemž by se měl striktně držet logické linky textu a neodbíhat k jiným tématům.¹⁴⁸ Hubáček uvádí, že autor úvahy pracuje s věcnou argumentací, ale používá ji subjektivně, nikoliv nutně v rámci logické soudržnosti textu.¹⁴⁹ V závěru úvahy je obsažen postoj pisatele, jenž podkládá pečlivou argumentací uvedenou ve statí. Úvaha existuje v několika variantách. Jílek uvádí nevěcnou, která pracuje s nevěcnou argumentací a může působit až manipulativně, analytickou, kdy autor textu vystavuje svůj názor na faktech a argumentech, které následně logicky řadí za sebe, a polemickou.¹⁵⁰

2.1.1.4. Polemická úvaha

V rámci polemické úvahy autor textu reaguje na určitý výrok, nebo jiný text, který již byl prezentován/zveřejněn dříve. Cílem polemické úvahy je pomocí argumentace vyvrátit názor/názory,

¹⁴³ V. Jílek, 2009, str. 90.

¹⁴⁴ Viz dále

¹⁴⁵ V. Jílek, 2009, str. 90.

¹⁴⁶ srov. J. Mistrík, 1985, str. 472.

¹⁴⁷ K. Štorkán, str. 69.

¹⁴⁸ V. Jílek, 2009, str. 90-91.

¹⁴⁹ srov. J. Hubáček, str. 197.

¹⁵⁰ V. Jílek, 2009, str. 91.

který/které obsahoval text, na nějž polemická úvaha reaguje. Nezřídka se autor polemiky obrací k osobě autora a kritizuje nejen jeho názory, ale i jej. Argumentace v rámci polemické úvahy může být jak věcná, kdy se snaží autor logicky vyvrátit názor svého protivníka, či nevěcná, kdy tak činí také, ale nikoliv dle logicky platných postupů.¹⁵¹ Zaměřuje-li se autor polemické úvahy spíše na osobu pisatele textu/řečníka, a nikoliv spíše na názory, které v rámci daného sdělení prezentuje, jde o filipiku.¹⁵²

2.1.1.5. Prostá polemika

Je vyslovení nesouhlasu s názorem mluvčího/autora textu. Oproti polemické úvaze jde o útvar podstatně kratší, který nerozebírá problematiku v souvislostech. Text v případě prosté polemiky není striktně členěn do odstavců. Častěji obsahuje argumentaci nevěcnou, v rámci které se autor zaměřuje jak na názor, tak na jejího původce.¹⁵³

2.1.1.6. Komentář

Komentář je žánrem, který reaguje na danou informaci (zprávu), od níž se liší především tím, že ji interpretuje. Dle Mistríka je jeho hlavním úkolem „integrovat jazyk a obsah zprávy“. ¹⁵⁴ Štorkán chápe komentář jako „druh článku, který vyjadřuje názory a stanovisko autora k určité události, jevu nebo problému.“¹⁵⁵ Autor v úvodu seznamuje čtenáře se základními fakty, které souvisejí s tématem, zpravidla nikoliv příliš podrobně. Nosnou částí komentáře je stať, ve které by měl pisatel zasazovat informace a fakta do souvislostí a vysvětlovat, ujasňovat, atd. Často však v soudobé žurnalistice v komentářích autoři vyjadřují vlastní názor pomocí především nevěcné argumentace a snaží se zapůsobit na čtenáře tak, aby je přesvědčili o správnosti svého názoru, popřípadě je dokonce získali na svou stranu. Vedle nevěcné argumentace je hojně využívána jazyková expresivita, která napomáhá přesvědčovací, někdy až manipulativní intencí autora sdělení. Závěr může buď shrnovat stať a podávat její interpretaci, nebo být otevřený a nechávat tak prostor pro případnou návaznost, zejména, je-li téma obsáhlejší.¹⁵⁶ Jílek dále uvádí, že oproti úvaze autor komentáře zpravidla nesleduje logickou linku, ve které by měl prezentovat názory, ale spíše pracuje na základě volných asociací.¹⁵⁷

¹⁵¹ Viz výše kapitola Argumentace

¹⁵² V. Jílek, 2009, str. 91-92,

¹⁵³ tamtéž, str. 92.

¹⁵⁴ J. Mistrík, 1985, str. 473.

¹⁵⁵ K. Štorkán, str. 24.

¹⁵⁶ V. Jílek, 2009, str. 92.

¹⁵⁷ tamtéž.

2.1.1.7. Poznámka

Poznámka je krátký text, kterým autor explicitně vyjadřuje názor na danou problematiku, a to za použití promyšlené argumentace, většinou však argumentace spíše nevěcné. Autor poznámky pracuje s obrazností v rámci aktivizace, používá však striktně „*přímých pojmenování*“.¹⁵⁸

2.1.1.8. Recenze

Primárním cílem recenze je posoudit umělecké, či jiné významné, dílo (film, kniha, obraz, fotografie, divadelní představení, výstava, apod.) a prezentovat tento posudek širokému publiku. Mistrík uvádí, že recenze stojí nad interpretací a kritikou a spojuje tyto dvě složky do jedné. Není zpravidla tak ostrá a přísná, v hodnocení, jako kritika.¹⁵⁹ Podle Bečky recenze v periodiku obsahuje především informační složku o autorovi a díle a hodnotí spíše souhrnný dojem z díla než jeho dílčí části. Recenze se tak „nestávají tím, čím by mohli a měly být, totiž školou pěstění vkusu nejširších mas.“¹⁶⁰

Recenze má ustálenou formu, tedy tradiční dělení textu na úvod, stať a závěr. V úvodu autor seznamuje čtenáře s dílem, které má v úmyslu recenzovat a podává o něm základní informace, stejně tak o jeho tvůrci. Nezřídka se objevuje i zmínka o dalších dílech tvůrce. Stať obsahuje názory, ať už úvahového či výkladového typu, ve kterých autor recenze hodnotí dílo. Autor se zaměřuje na celé dílo, ale může také hodnotit pouze vybrané prvky (části), na základě kterých následně zhodnotí dílo jako celek. Pomocí hodnocení díla může autor přímo či nepřímo vyjádřit i svůj osobní názor na jeho tvůrce. Závěr je nejčastěji spíše kratšího charakteru a shrnuje obsah stati s tím, že podává celkové zhodnocení.¹⁶¹

Recenze se dle Jílka objevuje ve třech svých konkrétních podobách dle jejich určení příjemci:¹⁶²

- Odborná recenze – Autorem odborné recenze bývá nejčastěji odborník v daném oboru, který komplexně hodnotí dílo, a to v souvislostech. Po jazykové stránce takováto recenze obsahuje odborné termíny a pojmy, čímž je předurčena spíše odborníkům přinejmenším poučeným laikům.
- Publicistická recenze (popularizační) – Autorem je zpravidla žurnalista, který se však v rámci své práce zaměřuje na dílčí část umění, do něhož recenzované dílo náleží. Cílem je seznámit čtenáře s autorem díla a dílem samotným. Důležitá je srozumitelnost pro širší cílovou skupinu čtenářů, což značí ve srovnání s odbornou recenzí podstatně jednodušší a běžnému čtenáři

¹⁵⁸ V. Jílek, 2009, str. 93.

¹⁵⁹ J. Mistrík, 1985, str. 446.

¹⁶⁰ J. Bečka, 1992, str. 352-353.

¹⁶¹ V. Jílek, 2009, str. 93-94.

¹⁶² Citace díla: V. Jílek, 2009, str. 93-94.

přístupnější jazyk bez odborných výrazů. Naopak, publicistická recenze často využívá expresiv a texty jsou často nepřímou získávací.

- Komerční recenze – Komerční recenze často píše žurnalisté. Autor komerční recenze má za úkol zaujmout čtenáře a přesvědčit ho o kvalitách recenzovaného díla. Komerční recenze je spojovacím prvkem mezi dílem a jeho „spotřebitelem“. Autor k přesvědčení čtenáře využívá přednostně nevěcné argumentace a aktualizovaného jazyka. Časté jsou též doprovodné hodnotící grafiky.

2.1.1.9. Kritika

Kritika oproti recenzi nepředstavuje v úvodu osobu autora a obsah díla. Důležitým faktorem kritiky je srozumitelnost. Neméně důležité je také přiměřeně zevrubný pohled na dílo. Příliš hluboký rozbor díla by způsobil podstatně ztíženou orientaci a také by s určitostí překročil kritice vymezený prostor v daném sdělovacím prostředku. Cílem by mělo být věcné zhodnocení konkrétního díla.¹⁶³ Bečka uvádí, že v případě, kdy autor textu hodnotí dílo na základě subjektivních dojmů, nejedná se o kritiku, ale spíše o kritickou úvahu.¹⁶⁴ Vzhledem k tomu, jsou od autora očekávány určité odborné znalosti tématu. Určujícím je také způsob zpracování, tedy tak, aby kritice porozuměl i běžný čtenář. Mistrík popisuje vztah mezi autorem textu a čtenářem jako „... dva rozdílné světy, které se mají domluvit pomocí společných signálů...“ přičemž snahou autora by mělo být v ideálním případě to, aby textu porozuměli oba stejně.¹⁶⁵ Jílek rozděluje kritiku na tři dílčí podtypy dle obsahu:¹⁶⁶

- a) kritika, která hodnotí vybrané části díla.
- b) kritika, jež nabízí celkové (komplexní) hodnocení, avšak není tak podrobná v dílčích částech
- c) kritika, ve které její autor mísí oba výše zmíněné typy

2.1.1.10. Editorial

Editorial je specifický žánr v tom, že obsahuje osobní sdělení redakce směrem ke čtenářům. Často v něm (zpravidla šéfredaktor) seznamuje čtenáře s obsahem periodika nebo s novými událostmi v redakci (výročí, otevření nové rubriky, apod.). Tradičně lze editorial nalézt na úvodní

¹⁶³ V. Jílek, 2009, str. 94.

¹⁶⁴ J. Bečka, 1992, str. 344.

¹⁶⁵ J. Mistrík, 1977, str. 21.

¹⁶⁶ V. Jílek, 2009, str. 94.

stránce především v časopisech (v denním tisku spíše ojediněle). Forma je ustálená a doplňuje ji fotografie autora a jeho podpis.¹⁶⁷

2.1.1.11. Fraška

Fraška je žánr, který spojuje reálnou a nereálnou – smyšlenou složku. Autor frašky pracuje s postavami, které reálně existují, ale zasazuje je do děje, který je smyšlený, a často navíc přehnaný. Cílem je čtenáře především pobavit. Z celého textu by mělo být na první pohled patrné, že se nejedná o pravdivé informace.¹⁶⁸

2.1.1.12. Anketa

Anketa je původně nástrojem odborníků, který slouží ke sběru dat potřebných pro výzkum. V rámci publicistiky slouží k získávání názorů zástupců veřejnosti na aktuální danou problematiku. Pomocí ankety lze získat názor jak osob, které díky své odbornosti zaujímají k problému apriorní vztah, tak běžné veřejnosti – tedy „hlas lidu“. Nejčastěji je v rámci ankety pokládána jedna otázka, ale je možná i varianta s více otázkami.¹⁶⁹

2.1.1.13. Publicistické Interview

Publicistické interview je oproti zpravodajskému interview, které je omezeno výběrem otázek a způsobem jejich pokládání, poněkud rozšířeno o další možnosti, jak rozhovor vést. Krom již zmíněných otázek, kdy v rámci publicistického interview autor může použít otázky otevřené a kontrolní, jež zpravodajské interview nepoužívá, lze použít vést dialog s interviewovaným přirozeněji, tedy včetně odpovědí, apod. Důležité je, že v publicistické podobě interview autor reaguje na odpovědi zpovídáné osoby.¹⁷⁰

Jílek uvádí čtyři dílčí typy publicistického interview:¹⁷¹

- Rozhovor zjišťující názory – nejrozšířenější modifikace publicistického interview, v rámci které autor zjišťuje názory zpovídáné osoby na dané téma, popřípadě její vlastní angažovanost.
- Rozhovor osobní – tento typ interview zjišťuje informace ze života zpovídáného. Jeho cílem je tedy především informovat o životě osobnosti, se kterou vede dialog, veřejné publikum. Podobá se portrétu.

¹⁶⁷ tamtéž, str. 94-95.

¹⁶⁸ tamtéž, str. 95.

¹⁶⁹ V. Jílek, 2009, str. 95.

¹⁷⁰ V. Jílek, 2009, str. 95-96.

¹⁷¹ V. Jílek, 2009, str. 96.

- Rozhovor biografický – v rámci něhož se autor zaměřuje na činy, vlastnosti a výkony. Oproti předchozím je méně věcný. Svým obsahem se blíží medailonu.
- Rozhovor skupinový – jde především o konfrontaci více názorů na stejnou tematiku. Nejde však o to, aby na sebe mluvčí vzájemně reagovali.

PRAKTICKÁ ČÁST

Úkolem praktické části práce je aplikace výše uvedené teorie na zkoumaný materiál. K tomuto mi, jak jsem již zmínil v úvodu, bude sloužit týdenní vzorek publicistických textů obou sledovaných periodik. Přesněji řečeno vzorek pětidenní, protože víkendová vydání Mladé fronty DNES a Hospodářských novin se natolik liší, že by je nebylo možné relevantně porovnat. Pro přehlednost výzkumu budu provádět dílčí shrnutí, a to vždy za jeden den. Budu tedy postupovat chronologicky souběžně v obou periodicích. Pokud by některé konkrétní příklady argumentací v textech bylo možné zařadit do více kategorií, uvedu tyto argumentace vždy jen jedinkrát, a to v takové kategorii, kam dle kontextu a svého složení náleží nejvíce, protože mým cílem je získat reálnou četnost ve zkoumaných textech. Tabulky s počty argumentací, které příkládám k textu vždy za konkrétní den, uvádím záměrně přímo v rámci těla práce – nikoliv v přílohách – a to zejména z důvodu přehlednosti a snazší orientace. V případě, že se sledovaná periodika rozsahem sledované části liší, přepočítávám pro srovnání výskyt argumentací tak, aby poměrně vyjadřoval shodný rozsah v obou periodicích. Příložené tabulky jsou však s původními, nepřepočtenými, údaji. Činím tak proto, abych čtenáře co nejpřehledněji seznámil s reálným výskytem typů argumentací.

Pondělí 31. 1. 2011

Poslední lednový den roku 2011 vydala Mladá fronta DNES v rámci celostátního sešitu A pouze jedinou stránku s názory (str. 10) spolu s názory čtenářů, které však díky žánrové rozkolísanosti lze jen výjimečně řadit do publicistiky v užším slova smyslu, kdežto Hospodářské noviny, které kromě strany 8, kde prezentují převážně názory redakce, otiskly také obsáhlý článek Paula Krugmana o řešení krize eurozóny. Krugmanův článek obsáhl celou stranu 9 vydání.¹⁷² Aby bylo možné porovnat četnost zastoupení mezi oběma deníky, je nutné porovnávat rozsahově co nejbližší úseky. Protože jsou v tomto případě Hospodářské noviny obsahově téměř přesně dvakrát bohatší, pro následné porovnání obou deníků vydělím celkový počet jednotlivých typů argumentací v Hospodářských novinách dvěma, čímž vyrovnám vychýlení výsledků díky rozsahové rozlišnosti. Pro úplnost ovšem uvedu i tabulku s celkovým počtem argumentací před tím, než data přizpůsobím porovnávání.¹⁷³

Za pondělí 31. 1. 2011 byl v obou periodicích zachycen shodný celkový počet typů nevěcných argumentací. Avšak nutné je hodnoty nasbírané v Hospodářských novinách vydělit dvěma, a to z výše popsaného důvodu. Výsledný poměr je tedy v absolutním počtu 2:1 ve prospěch Mladé fronty DNES. Pokud jde o nejvíce využívané typy argumentací v jednotlivých periodicích, vévodí Mladé frontě jednoznačně argumentace ad populum, kdežto v případě Hospodářských novin je to ad misericordiam. Při porovnání jednotlivých typů argumentací napříč oběma periodikami vychází najevo, že v Mladé frontě DNES bylo zachyceno čtyřikrát více ad baculum a ad populum, dvakrát více argumentací z falešné příčiny a přehlédnutí alternativních možností. V Hospodářských novinách bylo zachyceno více argumentací ad ignorantiam, ad verecundiam. Největší rozdílem, tedy dvojnásobným rozdílem ve prospěch Hospodářských novin je vyjadřování postojů nálepkami.

¹⁷² Viz příloha č. 6: ***Může se Evropa zachránit?***.

¹⁷³ viz tabulka č. 1 a tabulka č. 2 zde.

1. Tab. 1: Mladá fronta DNES – 31. 1. 2011

Druh argumentace	četnost
ad baculum	4
ad hominem	2
ad ignorantiam	2
ad misericordiam	2
ad personam	0
ad populum	6
ad verecundiam	0
ex concenssis	0
falešná analogie	1
nejednoznačnost výpovědi	1
vyjadřování postojů nálepkami	1
zavedení na falešnou stopu	0
falešná příčina	2
přehlédnutí alternativních možností	4
manipulace s premisami	0
petitio principii	1
CELKOVÝ POČET ARGUMENTACÍ	26

2. Tab. 2: Hospodářské noviny – 31. 1. 2011 (bez přepočtu)

Druh argumentace	četnost
ad baculum	0
ad hominem	1
ad ignorantiam	6
ad misericordiam	3
ad personam	0
ad populum	3
ad verecundiam	1
ex concenssis	0
falešná analogie	2
nejednoznačnost výpovědi	2
vyjadřování postojů nálepkami	4
zavedení na falešnou stopu	0
falešná příčina	0
přehlédnutí alternativních možností	4
manipulace s premisami	0
petitio principii	0
CELKOVÝ POČET ARGUMENTACÍ	26

Úterý 1. 2. 2011

V porovnání s předchozím dnem není nutné upravovat nasbíraná data, neboť oba deníky jsou si rozsahem sledované části velmi blízké. V absolutní četnosti užitých typu argumentů bylo zachyceno 29 v případě Mladé fronty DNES a 26 v člancích Hospodářských novin. Největší rozdíl mezi oběma sledovanými periodiky je pak jednoznačně v případě argumentace působící na city příjemce, tedy misericordiam, jíž autoři publikující v Mladé frontě DNES užíli devětkrát, zatímco jejich kolegové z Hospodářských novin pouze jednou. Nahlíženo z opačné strany, Hospodářské noviny v žádném ze zachycených typů argumentů nijak výrazně nepřevyšují Mladou frontu DNES.

V obou periodicích byly shodně zastoupeny argumentace ad hominem, ad ignorantiam, ad populum, ad verecundiam, ex concenssis, ex silentio a manipulace s premisami. Více v tabulkách níže.

**1. Tab. 3: Mladá fronta DNES –
1. 2. 2011**

Druh argumentace	četnost
ad baculum	0
ad hominem	1
ad ignorantiam	1
ad misericordiam	9
ad personam	1
ad populum	4
ad verecundiam	3
ex concenssis	0
falešná analogie	1
nejednoznačnost výpovědi	2
vyjadřování postojů nálepkami	1
zavedení na falešnou stopu	0
falešná příčina	2
přehlédnutí alternativních možností	3
manipulace s premisami	1
petitio principii	0
CELKOVÝ POČET ARGUMENTACÍ	29

**2. Tab. 4: Hospodářské noviny
– 1. 2. 2011**

Druh argumentace	četnost
ad baculum	0
ad hominem	1
ad ignorantiam	1
ad misericordiam	1
ad personam	0
ad populum	4
ad verecundiam	3
ex concenssis	0
falešná analogie	3
nejednoznačnost výpovědi	2
vyjadřování postojů nálepkami	3
zavedení na falešnou stopu	1
falešná příčina	1
přehlédnutí alternativních možností	4
manipulace s premisami	1
petitio principii	1
CELKOVÝ POČET ARGUMENTACÍ	26

Středa 2. 2. 2011

Podobně, jako tmou bylo v pondělí, jsou rozsahově Hospodářské noviny ve sledované oblasti takřka přesně dvakrát bohatší. Z tohoto důvodu budu pro potřeby komparace s Mladou frontou DNES dělit počty jednotlivých typů argumentací, zachycených v Hospodářských novinách, dvěma.

Přestože, jak jsem již uvedl výše, jsou Hospodářské noviny v rámci tohoto dne rozsahem sledované části dvakrát bohatší, celkový počet zachycených typů nevěcných argumentací v obou periodikách je 24. Z toho plyne, že v přepočtu na shodný rozsah, využívali publicisté Mladé fronty DNES dvojnásobný počet nevěcných argumentací.

Nejmarkantnější rozdíl v zastoupení jednotlivých typů argumentací je v případě ad personam, která se v Mladé frontě DNES vyskytuje čtyřikrát častěji, než je tomu v případě Hospodářských novin. Dvakrát více v Mladé frontě DNES bylo rovněž zachyceno argumentací z falešné příčiny, falešnou analogií a přehlédnutí alternativ. Publicisté Hospodářských novin využili argumentací ad baculum a ad ignorantiam. Tyto typy argumentací nebyly v Mladé frontě DNES ve středu 2. 2. 2011 zachyceny.

**1. Tab. 5: Mladá fronta DNES –
2. 2. 2011**

MF DNES 2.2.2011	
Druh argumentace	četnost
ad baculum	0
ad hominem	3
ad ignorantiam	0
ad misericordiam	1
ad personam	4
ad populum	3
ad verecundiam	1
ex concenssis	0
falešná analogie	3
nejednoznačnost výpovědi	1
vyjadřování postojů nálepkami	1
zavedení na falešnou stopu	0
falešná příčina	3
přehlédnutí alternativních možností	4
manipulace s premisami	0
petitio principii	0
CELKOVÝ POČET ARGUMENTACÍ	24

**2. Tab. 6: Hospodářské noviny
– 2. 2. 2011 (před
přepočtem)**

HOSPODÁŘSKÉ NOVINY 2.2.2011	
Druh argumentace	četnost
ad baculum	1
ad hominem	2
ad ignorantiam	1
ad misericordiam	3
ad personam	2
ad populum	2
ad verecundiam	1
ex concenssis	0
falešná analogie	3
nejednoznačnost výpovědi	1
vyjadřování postojů nálepkami	1
zavedení na falešnou stopu	0
falešná příčina	3
přehlédnutí alternativních možností	4
manipulace s premisami	0
petitio principii	0
CELKOVÝ POČET ARGUMENTACÍ	24

Čtvrtek 3. 2. 2011

Čtvrteční rozsah sledované části obou periodik byl téměř shodný, takže pro srovnání není potřeba jakkoliv nasbíraná data upravovat. Jediným výraznějším rozdílem mezi Hospodářskými novinami a Mladou frontou DNES tak zůstává počet a rozsah jednotlivých článků. Zatímco v Mladé frontě bylo zaznamenáno pět poměrně obsáhlejších publicistických textů, Hospodářské noviny zařadily do vydání plných sedm článků, avšak rozsahově poněkud úspornější.

Ve srovnání typů nevěcných argumentací v obou periodicích byla opět na absolutní počet bohatší Mladá fronta DNES, kde bylo zachyceno 33 nevěcných argumentací. Hospodářské noviny, tradičně úspornější, přesně 22. Zajímavým jevem je zastoupení konkrétních typů argumentace. Přestože Hospodářské noviny obsahují o třetinu méně sledovaných typů argumentací, ve dvou Mladou frontu předstihly. Ad hominem a přehlédnutí alternativních možností se v Hospodářských novinách objevili hned pětkrát, zatímco v Mladé frontě DNES ad hominem dvakrát a přehlédnutí alternativních možností čtyřikrát. Mladá fronta byla ovšem bohatší zase na jiné typy argumentací, a to nejvýrazněji v zastoupení ad baculum, vyjadřování postojů pomocí nálepek a falešných příčinách. Více v tabulkách níže.

**1. Tab. 7: Mladá fronta DNES –
3. 2. 2011**

Druh argumentace	četnost
ad baculum	2
ad hominem	2
ad ignorantiam	1
ad misericordiam	3
ad personam	0
ad populum	5
ad verecundiam	2
ex concenssis	0
falešná analogie	1
nejednoznačnost výpovědi	2
vyjadřování postojů nálepkami	4
zavedení na falešnou stopu	1
falešná příčina	5
přehlédnutí alternativních možností	4
manipulace s premisami	1
petitio principii	0
CELKOVÝ POČET ARGUMENTACÍ	33

**2. Tab. 8: Hospodářské noviny
– 3. 2. 2011**

Druh argumentace	četnost
ad baculum	0
ad hominem	5
ad ignorantiam	0
ad misericordiam	1
ad personam	1
ad populum	4
ad verecundiam	1
ex concenssis	0
falešná analogie	0
nejednoznačnost výpovědi	2
vyjadřování postojů nálepkami	2
zavedení na falešnou stopu	0
falešná příčina	1
přehlédnutí alternativních možností	5
manipulace s premisami	0
petitio principii	0
CELKOVÝ POČET ARGUMENTACÍ	22

Pátek 4. 2. 2011

V posledním sledovaném dni opět rozsahově Hospodářské noviny převážili Mladou frontu DNES, a to téměř přesně dvojnásobně. Z tohoto důvodu – podobně jako v některých dnech předchozích – bude nutné přepočítat poměr zachycených typů argumentací tak, aby byla obě periodika mezi sebou legitimně porovnatelná. Proto opět počet argumentací, které byly zachyceny v Hospodářských novinách, pro potřeby srovnání vydělím dvěma.

V absolutním počtu – jako v předchozím sledovaném období – vládne Mladá fronta DNES se tříadvaceti zachycenými argumentacemi. Hospodářské noviny jsou opět poněkud skromnější. Po úpravě poměru vychází celkový počet obsažených argumentací na 10,5. Jde tedy o více než dvojnásobný rozdíl v absolutní četnosti jednotlivých typů argumentů. I přes přepočet však v Hospodářských novinách bylo zachyceno několik typů nevěcné argumentace ve větší míře, než tomu bylo v Mladé frontě DNES – konkrétně jde o ad hominem, ad ignorantiam, ex concenssis, zavedení na falešnou stopu a falešnou příčinu. Mladá fronta DNES byla oproti tomu bohatší v zastoupení argumentací ad baculum, ad misericordiam, ad populum, falešná analogie, vyjadřování postojů užíváním nálepek, kde byl rozdíl nejvyšší (5:0 ve prospěch Mladé fronty DNES), přehlédnutí alternativních možností a manipulace s premisami.

**1. Tab. 9: Mladá fronta DNES –
4. 2. 2011**

Druh argumentace	četnost
ad baculum	1
ad hominem	2
ad ignorantiam	0
ad misericordiam	3
ad personam	0
ad populum	5
ad verecundiam	0
ex concenssis	0
falešná analogie	1
nejednoznačnost výpovědi	0
vyjadřování postojů nálepkami	5
zavedení na falešnou stopu	0
falešná příčina	0
přehlédnutí alternativních možností	5
manipulace s premisami	1
petitio principii	0
CELKOVÝ POČET ARGUMENTACÍ	23

**2. Tab. 10: HN – 4. 2. 2011 (bez
přepočtu)**

Druh argumentace	četnost
ad baculum	0
ad hominem	5
ad ignorantiam	3
ad misericordiam	2
ad personam	0
ad populum	3
ad verecundiam	0
ex concenssis	1
falešná analogie	0
nejednoznačnost výpovědi	0
vyjadřování postojů nálepkami	0
zavedení na falešnou stopu	1
falešná příčina	2
přehlédnutí alternativních možností	4
manipulace s premisami	0
petitio principii	0
CELKOVÝ POČET ARGUMENTACÍ	21

Celkový výskyt argumentací v Mladé frontě DNES

Ve sledovaném období bylo v Mladé frontě DNES zachyceno celkem 135 argumentací. Největší zastoupení lze z tabulky níže vyčíst u ad populum, přehlédnutí alternativních možností a ad misericordiam. Nejméně pak bylo během pěti dní zachyceno v Mladé frontě DNES argumentů ex concenssis, petitio principii a zavedení na falešnou stopu. V rámci pětidenního výzkumu nebyla v Mladé frontě zaznamenána žádná argumentace ex concenssis, a to jako jediná ze všech sledovaných.

Vzhledem k tomu, že výzkum probíhal v rámci pětidenního vzorku, vychází na jeden den v průměru 27 sledovaných argumentací. V tomto smyslu jsou nadprůměrnými dny, pokud jde o četnost hledaných argumentací, úterý 1. 2. 2011 a čtvrtek 3. 2. 2011 s devětadvaceti, respektive třiatřiceti argumentacemi. Ostatní dny zůstaly těsně pod průměrem, přičemž nejslabším dnem s nejméně zachycenými argumentacemi byl pátek 4. 2. 2011, tedy poslední sledovaný den.

Jde-li o výskyt jednotlivých typů argumentací napříč sledovanými dny, většina typů argumentací si po celou dobu drží přibližně stejnou četnost. Výjimku zastupují falešná analogie, které byly ve středu 3. 2. 2011 zachyceny tři, i když po zbytek dní byla zaznamenána vždy pouze jedenkrát. Podobně výrazný vzestup lze najít také v případě ad misericordiam, a to v úterý 1. 2. 2011, kdy zkoumaný vzorek obsahoval devět záznamů, zatímco v ostatních sledovaných dnech nepřesáhla četnost tři denně. Více v tabulce níže.

Tab. 11: Souhrn Mladé fronty DNES

MF DNES	31.1.	1.2.	2.2.	3.2.	4.2.	
Druh argumentace	četnost	četnost	četnost	četnost	četnost	CELKEM
ad baculum	4	0	0	2	1	7
ad hominem	2	1	3	2	2	10
ad ignorantiam	2	1	0	1	0	4
ad misericordiam	2	9	1	3	3	18
ad personam	0	1	4	0	0	5
ad populum	6	4	3	5	5	23
ad verecundiam	0	3	1	2	0	6
ex concenssis	0	0	0	0	0	0
falešná analogie	1	1	3	1	1	7
nejednoznačnost výpovědi	1	2	1	2	0	6
vyjadřování postojů nálepkami	1	1	1	4	5	12
zavedení na falešnou stopu	0	0	0	1	0	1
falešná příčina	2	2	3	5	0	12
přehlédnutí alternativních možností	4	3	4	4	5	20
manipulace s premisami	0	1	0	1	1	3
petitio principii	1	0	0	0	0	1
CELKOVÝ POČET ARGUMENTACÍ	26	29	24	33	23	135

Celkový výskyt argumentací v Hospodářských novinách

Ve sledovaném období bylo v Hospodářských novinách zachyceno celkem 119 hledaných argumentací. Nejvíce byly zastoupeny přehlédnutí alternativních možností, argumentace ad populum a ad hominem. K těm typům argumentací, kterých bylo nalezeno ve zkoumaném vzorku Hospodářských novin nejméně, pak patřily zejména ad baculum, ex concenssis, manipulace s premisami a petitio principii. V rámci pětidenního výzkumu byl každý z typů nevěcné argumentace zaznamenán v Hospodářských novinách nejméně jednou, byť poslední čtyři jmenované právě jednou.

V přepočtu na průměrné zastoupení argumentací na jeden den připadá téměř 24 typů argumentací na den. V tomto smyslu jsou nadprůměrnými dny pondělí 31. 1. 2011 a úterý 1. 2. 2011, ve kterých bylo zaznamenáno šestadvacet typů argumentací. Za průměrnou by se dle přepočtu dala označit středa 2. 2. 2011 právě se čtyřadvaceti argumentacemi. Čtvrtek 3. 2. 2011 a pátek 4. 2. 2011 lze dle přepočtu zařadit k podprůměrným dnům, neboť počty argumentací v těchto dnech dosahují hodnot dvaadvacet, respektive jednadvacet.

Jde-li o výskyt jednotlivých typů argumentací napříč sledovanými dny. Většina typů argumentací si drží stálou hodnotu četnosti. Výjimkou je především ad ignorantiam, kterých bylo v pondělí 31. 1. 2011 nalezeno 6, kdežto po zbytek týdne nepřekročil jejich počet tři denně. Statisticky zajímavým může být postupný nárůst výskytu ad hominem. Zatímco během prvních dvou sledovaných dnů byla tato argumentace zachycena vždy jednou, v posledních dvou dnech již pětikrát denně. Třetí den pak v rámci výzkumu byla zaznamenána dvakrát.

Tab. 12: Souhrn Hospodářských novin

HOSPODÁŘSKÉ NOVINY	31.1.	1.2.	2.2.	3.2.	4.2.	
Druh argumentace	četnost	četnost	četnost	četnost	četnost	CELKEM
ad baculum	0	0	1	0	0	1
ad hominem	1	1	2	5	5	14
ad ignorantiam	6	1	1	0	3	11
ad misericordiam	3	1	3	1	2	10
ad personam	0	0	2	1	0	3
ad populum	3	4	2	4	3	16
ad verecundiam	1	3	1	1	0	6
ex concenssis	0	0	0	0	1	1
falešná analogie	2	3	3	0	0	8
nejednoznačnost výpovědi	2	2	1	2	0	7
vyjadřování postojů nálepkami	4	3	1	2	0	10
zavedení na falešnou stopu	0	1	0	0	1	2
falešná příčina	0	1	3	1	2	7
přehlédnutí alternativních možností	4	4	4	5	4	21
manipulace s premisami	0	1	0	0	0	1
petitio principii	0	1	0	0	0	1
CELKOVÝ POČET ARGUMENTACÍ	26	26	24	22	21	119

Celkové srovnání Mladé fronty DNES a Hospodářských novin

V rámci celkového srovnání za sledované období je nutné přepočítat četnost argumentací na rozsah zkoumaných částí v jednotlivých periodikách. Proto budu vycházet z úprav (přepočtů), které jsem prováděl vždy v konkrétní den – ze stejného důvodu – bude-li jich zapotřebí. Přepočty bude dle rozsahů třeba učinit za pondělí 31. 1. 2011, středu 2. 2. 2011 a pátek 4. 2. 2011 – jak jsem již provedl také v dílčích shrnutích za každý den.¹⁷⁴

Po nutných úpravách k porovnání z tabulky¹⁷⁵ plyne, že ve sledovaném období na shodný rozsah textu v obou periodikách připadá v případě Hospodářských novin celkem 83,5 argumentací, kdežto v Mladé frontě DNES je to o více než padesát více, přesně 135. Nejvíce zastoupeným typem v Mladé frontě DNES je ad populum, který byl během sledovaného období zachycen třiadvacetkrát. Oproti tomu by na stejný rozsah v Hospodářských novinách připadal tento typ argumentace jen dvanáctkrát. Přehlédnutí alternativních možností, jichž je ze sledovaných typů argumentací nejvíce v Hospodářských novinách, přesně patnáct, na stejný rozsah v Mladé frontě DNES připadá dvacet. Rovný počet by ve zkoumaném období při shodném rozsahu materiálu pro vzorek připadal na argumentace ad hominem a petitio principii. Konkrétně 10, respektive 1. Převahu pak mají Hospodářské noviny jen v argumentacích ad ignorantiam, ex concenssis a zavedení na falešnou stopu.

Níže uvádím tabulku¹⁷⁶ s celkovým shrnutím obou periodik za sledované období. Kvůli potřebě srovnání tentokrát v případě Hospodářských novin uvádím četnost argumentací v přepočtech na shodný rozsah s Mladou frontou DNES. Reálný výskyt argumentací v Hospodářských novinách, tedy bez přepočtů, lze vyčíst z tabulek v dílčích shrnutích za konkrétní den¹⁷⁷, které jsem i z tohoto důvodu ponechal v původní podobě (bez přepočtu na rozsah).

¹⁷⁴ viz výše

¹⁷⁵ viz tabulka č. 13 zde.

¹⁷⁶ viz tabulka č. 13.

¹⁷⁷ viz výše.

Tab. 13: Celkové shrnutí obou periodik ve sledovaném období

HOSPODÁŘSKÉ NOVINY	31.1.	1.2.	2.2.	3.2.	4.2.	
Druh argumentace	četnost	četnost	četnost	četnost	četnost	CELKEM
ad baculum	0	0	0,5	0	0	0,5
ad hominem	0,5	1	1	5	2,5	10
ad ignorantiam	3	1	0,5	0	1,5	6
ad misericordiam	1,5	1	1,5	1	1	6
ad personam	0	0	1	1	0	2
ad populum	1,5	4	1	4	1,5	12
ad verecundiam	0,5	3	0,5	1	0	5
ex concenssis	0	0	0	0	0,5	0,5
falešná analogie	1	3	1,5	0	0	5,5
nejednoznačnost výpovědi	1	2	0,5	2	0	5,5
vyjadřování postojů nálepkami	2	3	0,5	2	0	7,5
zavedení na falešnou stopu	0	1	0	0	0,5	1,5
falešná příčina	0	1	1,5	1	1	4,5
přehlédnutí alternativních možností	2	4	2	5	2	15
manipulace s premisami	0	1	0	0	0	1
petitio principii	0	1	0	0	0	1
CELKOVÝ POČET ARGUMENTACÍ	13	26	12	22	10,5	83,5
MF DNES	31.1.	1.2.	2.2.	3.2.	4.2.	
Druh argumentace	četnost	četnost	četnost	četnost	četnost	CELKEM
ad baculum	4	0	0	2	1	7
ad hominem	2	1	3	2	2	10
ad ignorantiam	2	1	0	1	0	4
ad misericordiam	2	9	1	3	3	18
ad personam	0	1	4	0	0	5
ad populum	6	4	3	5	5	23
ad verecundiam	0	3	1	2	0	6
ex concenssis	0	0	0	0	0	0
falešná analogie	1	1	3	1	1	7
nejednoznačnost výpovědi	1	2	1	2	0	6
vyjadřování postojů nálepkami	1	1	1	4	5	12
zavedení na falešnou stopu	0	0	0	1	0	1
falešná příčina	2	2	3	5	0	12
přehlédnutí alternativních možností	4	3	4	4	5	20
manipulace s premisami	0	1	0	1	1	3
petitio principii	1	0	0	0	0	1
CELKOVÝ POČET ARGUMENTACÍ	26	29	24	33	23	135

Závěr

Hlavními cíli této bakalářské práce bylo zjistit míru zastoupení nevěcné argumentace a jejích dílčích typů ve dvou celostátních periodicích, tedy v Mladé frontě DNES a v Hospodářských novinách a jejich vzájemné porovnání. Tyto cíle byly naplněny, o čemž svědčí vždy dílčí shrnutí za sledovaný den, respektive celkové shrnutí za celých pět dní, kde za pomoci dat nasbíraných během rozboru sledovaného vzorku textů, uvádím nejčtenější zastoupené typy v jednotlivých periodicích. Krom nejčtenější zastoupených, uvádím také nejméně zastoupené, popřípadě ve sledovaném období nezachycené.

Stěžejní, pro praktickou část práce, bylo správné nastavení teoretického podkladu, který jsem následně aplikoval na zkoumaný vzorek. Vzhledem k tomu, že během rešerše odborné literatury jsem našel velmi mnoho dílčích dělení, mnohdy natolik podrobných, že mezi jednotlivými zmiňovanými typy argumentací byly opravdu jen drobné nuance, rozhodl jsem se nastavit rámec s typy argumentací tak, aby byl v praxi co nejlépe použitelný pro výzkum. Tímto rozhodnutím jsem si sice v několika případech poněkud zjednodušil problematiku dělení na jednotlivé typy argumentací tím, že jsem je řadil do společných, nadřazených kategorií, ale pro praktickou část práce se ukázalo toto rozhodnutí být přijatelnějším, než původní úmysl, tedy zpracovat všechny nalezené typy argumentací zvlášť.

Pokud jde o ohraničení části publicistiky, které se v práci věnuji, vycházel jsem z modelových žánrů, které se však ve vzorku příliš nevyskytovaly.¹⁷⁸ Tento problém mi podstatně ztížil další postup. Nakonec jsem se však rozhodl přehled žánrů v teoretické části práce ponechat, a to zejména proto, že by zkoumané články ve sledovaných periodicích měly z těchto žánrů vycházet. Čtenář práce tak může porovnat rozdíl mezi teorií a praxí na základě srovnání druhé kapitoly práce s články v přílohách.

V celku vzato práce splnila vytyčené cíle, byť rozhodně nechává prostor k rozšíření problematiky. Zejména zpracování argumentace z jazykového pohledu, tedy například příznakovost, spisovnost kontra nespisovnost, syntaktické prostředky, a jiné, které však nebyly mým zájmem. Pokud jde o nedostatky, rozhodně by bylo na místě lépe se vypořádat s teoretickou částí práce, především se zpracováním dělení argumentace tak, aby ji bylo možné zkoumat šířeji. Rovněž by bylo žádoucí lépe provázat teoretickou část publicistiky s reálnými příklady textů ze sledovaného materiálu.

I přes zmíněné nedostatky má práce čtenáři co nabídnout. Díky přímému srovnání obou periodik a přepočtům tak, aby se zkoumaný materiál dal relevantně porovnávat, nabízí přehlednou

¹⁷⁸ Viz přílohy

komparaci výskytu sledovaných typů argumentace v Mladé frontě DNES a Hospodářských novinách, čímž podává informace o tom, jakými způsoby působí na čtenáře periodikum jako celek. Vzhledem k tomu, že v teoretické části jsou jednotlivé typy argumentací v rámci zpracování rešerše definovány, podává práce také přehled o tom, na co by si mohli čtenáři periodického tisku dávat pozor při snahách autora textu přesvědčovat, získávat, či dokonce manipulovat.

SEZNAM POUŽITÝCH ČLÁNKŮ

ANÝŽ, Daniel. *Mág(nát) Murdoch zasahuje. HN Hospodářské noviny: Deník pro ekonomiku a politiku.* Praha: Economia, a.s, 31. 1. 2011. ISSN 08629587.

BENDOVIÁ, Jana. *Kuliši, vykutálenci a my, oslíčci. Mladá fronta dnes.* Praha: MAFRA, a.s, 3. 2. 2011. ISSN 12101168.

BLAŽKOVÁ, Jana. *Lékaři mají důvody k protestu. Ale kde zůstal ten hlavní? Mladá fronta dnes.* Praha: MAFRA, a.s, 1. 2. 2011. ISSN 12101168.

BOTLÍK, Oldřich. *Změňte měřítko. Mladá fronta dnes.* Praha: MAFRA, a.s, 2. 2. 2011. ISSN 12101168.

BUHLER, Pierre. *Tunisko nečekaně prožívá svůj „rok zázraků“. Mladá fronta dnes.* Praha: MAFRA, a.s, 1. 2. 2011. ISSN 12101168.

ČERNÝ, Adam. *Egypt: čekání na vítěze. HN Hospodářské noviny: Deník pro ekonomiku a politiku.* Praha: Economia, a.s, 2. 2. 2011. ISSN 08629587.

DOLEJŠÍ, Václav. *Disident Vondra a rychlostudent z Plzně. Mladá fronta dnes.* Praha: MAFRA, a.s, 4. 2. 2011. ISSN 12101168.

DOUTHAT, Ross. *Ďábel za každými dveřmi. HN Hospodářské noviny: Deník pro ekonomiku a politiku.* Praha: Economia, a.s, 1. 2. 2011. ISSN 08629587.

DRDA, Adam. *Kapitulovat by měl LOK, ne stát. HN Hospodářské noviny: Deník pro ekonomiku a politiku.* Praha: Economia, a.s, 2. 2. 2011. ISSN 08629587.

FARGNALI, Hany. *Doufám, že se do Egypta ještě někdy podívám. Mladá fronta dnes.* Praha: MAFRA, a.s, 1. 2. 2011. ISSN 12101168.

FINGERLAND, Jan. *Diktátor, který se už opotřeboval. HN Hospodářské noviny: Deník pro ekonomiku a politiku.* Praha: Economia, a.s, 1. 2. 2011. ISSN 08629587.

HONZEJK, Petr. *Globální úlet Bruselu. HN Hospodářské noviny: Deník pro ekonomiku a politiku.* Praha: Economia, a.s, 1. 2. 2011. ISSN 08629587.

HONZEJK, Petr. *John a Včelí medvídci. HN Hospodářské noviny: Deník pro ekonomiku a politiku.* Praha: Economia, a.s, 2. 2. 2011. ISSN 08629587.

HONZEJK, Petr. *Vondra pod letlampou. HN Hospodářské noviny: Deník pro ekonomiku a politiku.* Praha: Economia, a.s, 31. 1. 2011. ISSN 08629587.

HRSTKOVÁ, Julie. *Zážitkový zájezd do Egypta. HN Hospodářské noviny: Deník pro ekonomiku a politiku.* Praha: Economia, a.s, 31. 1. 2011. ISSN 08629587.

KOMÁREK, Martin. *Dohody, neshody. Mladá fronta dnes.* Praha: MAFRA, a.s, 31. 1. 2011. ISSN 12101168.

KOMÁREK, Martin. *Jana Bobošíková útočí i na hrad. Mladá fronta dnes.* Praha: MAFRA, a.s, 2. 2. 2011. ISSN 12101168.

KOTYKOVÁ, Martina. *Děti místo penzijních fondů. HN Hospodářské noviny: Deník pro ekonomiku a politiku.* Praha: Economia, a.s, 31. 1. 2011. ISSN 08629587.

KREJČÍ, Miroslav a PROCHÁZKA, Vladimír. *Jsou odcházející lékaři vyděrači, nebo ne? Mladá fronta dnes*. Praha: MAFRA, a.s, 31. 1. 2011. ISSN 12101168.

KRUGMAN, Paul. *Může se Evropa zachránit?. HN Hospodářské noviny: Deník pro ekonomiku a politiku*. Praha: Economia, a.s, 31. 1. 2011. ISSN 08629587.

KURAS, Benjamin. *Evropa objímá islám. Mladá fronta dnes*. Praha: MAFRA, a.s, 31. 1. 2011. ISSN 12101168.

LESCHTINA, Jiří. *Bílé pláště jdou na zteč. HN Hospodářské noviny: Deník pro ekonomiku a politiku*. Praha: Economia, a.s, 1. 2. 2011. ISSN 08629587.

MACHÁČEK, Jan. *Reforma důchodů a privatizace. HN Hospodářské noviny: Deník pro ekonomiku a politiku*. Praha: Economia, a.s, 2. 2. 2011. ISSN 08629587.

MICHL, Aleš. *Česká koruna je jako národní poklad. Mladá fronta dnes*. Praha: MAFRA, a.s, 4. 2. 2011. ISSN 12101168.

MUSIL, Michal. *Zpověď naivy. Proč chápu Egyptany, kteří už nechtějí Mubaraka. Mladá fronta dnes*. Praha: MAFRA, a.s, 4. 2. 2011. ISSN 12101168.

ONDERČO, Michal. *Diplomat versus faraon. Mladá fronta dnes*. Praha: MAFRA, a.s, 1. 2. 2011. ISSN 12101168.

PÁRAL, Pavel. *Tučné sousto. Mladá fronta dnes*. Praha: MAFRA, a.s, 3. 2. 2011. ISSN 12101168.

REDAKCE. *Dopisy a e-maily. HN Hospodářské noviny: Deník pro ekonomiku a politiku*. Praha: Economia, a.s, 1. 2. 2011. ISSN 08629587.

REDAKCE. *Fórum čtenářů. Mladá fronta dnes*. Praha: MAFRA, a.s, 2. 2. 2011. ISSN 12101168.

RUSÝ, Pavel. *Pět mýtů o důchodové reformě. Mladá fronta dnes*. Praha: MAFRA, a.s, 3. 2. 2011. ISSN 12101168.

ŠÍDLO, Jindřich. *Plíživá revoluce v ČSSD. HN Hospodářské noviny: Deník pro ekonomiku a politiku*. Praha: Economia, a.s, 1. 2. 2011. ISSN 08629587.

ŠTICKÝ, Jiří. *Po bin Alím a Mubarakovi přijde na řadu i Nečasova vláda. Mladá fronta dnes*. Praha: MAFRA, a.s, 3. 2. 2011. ISSN 12101168.

VODIČKA, Milan. *Mubarak je mrtev, ať žije armáda. Mladá fronta dnes*. Praha: MAFRA, a.s, 2. 2. 2011. ISSN 12101168.

VOLF, Vlastimil. *Nemoc českého školství aneb Obhajoba státních maturit. HN Hospodářské noviny: Deník pro ekonomiku a politiku*. Praha: Economia, a.s, 31. 1. 2011. ISSN 08629587.

VOPĚNKA, Petr a Redakce. *Organizovaný odchod je nelidský čin doktorů. Mladá fronta dnes*. Praha: MAFRA, a.s, 4. 2. 2011. ISSN 12101168.

WEIGL, Jiří. *Nečekejme v Egyptě obdobu sametové revoluce. Mladá fronta dnes*. Praha: MAFRA, a.s, 3. 2. 2011. ISSN 12101168.

ZAHRADNÍČEK, Tomáš. *Pravidla českého parlamentu. Mladá fronta dnes*. Praha: MAFRA, a.s, 2. 2. 2011. ISSN 12101168.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- ARISTOTELES. *Rétorika: poetika*. 2. vyd. Praha: Petr Rezek, 1999, 555 s. ISBN 80-860-2714-7.
- BARTOŠEK, Jaroslav. *Jazyk současné české politiky*. Vyd. 1. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého v Olomouci, 1993, 60 s. ISBN 80-706-7331-1.
- BEČKA, Josef V. *Česká stylistika*. Vyd. 1. Praha: Academia, 1992, 467 s. ISBN 80-200-0020-8.
- BEČKA, Josef V. *Sloh žurnalistiky*. Vyd. 1. Praha: Novinář, 1986, 256 s.
- ČAPEK, Karel. *Spisy: Marsyas čili na okraj literatury*. Praha: Fr. Borový, 1941, 259 s.
- HOFFMANNOVÁ, Jana. *Stylistika a--: současná situace stylistiky*. 1. vyd. Praha: Trizonia, 1997, 200 s. ISBN 80-855-7367-9.
- HUBÁČEK, Josef. *Učebnice stylistiky: Pro posluchače pedagogických fakult, studenty učitelství v 1.-4. ročníku základní školy*. 1. vyd. Praha: SPN, 1987, 219 s.
- JELÍNEK, Milan a ŠVANDOVÁ, Blažena. *Argumentace a umění komunikovat*. Vyd. 1. Brno: Pedagogická fakulta, Masarykova univerzita, 1999, 327 s. ISBN 80-210-2186-1.
- JÍLEK, Viktor. *Žurnalistické texty jako výsledek působení jazykových a mimojazykových vlivů*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009, 120 s. Učebnice. ISBN 978-802-4422-183.
- KLAPETEK, Milan. *Komunikace a argumentace*. Vyd. 1. Brno: Vysoké učení technické v Brně, 2007, 211 s. ISBN 978-80-214-3489-9.
- KRAUS, Jiří. *Rétorika v evropské kultuře*. 2.přepr.vyd. Praha: Academia, 1998, 182 s. ISBN 80-200-0659-1.
- LOTKO, Edvard. *Kapitoly ze současné rétoriky*. 2. vyd., aktualiz. a rozš. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004, 202 s. Učebnice (Univerzita Palackého v Olomouci). ISBN 80-244-0796-5.
- MISTRÍK, Jozef. *Kapitolky zo štylistiky*. 1. vyd. Bratislava: Obzor, 1977, 248 s.
- MISTRÍK, Jozef. *Rétorika*. 1. vyd. Bratislava: SPN, 1977, 205 s.
- MISTRÍK, Jozef. *Štylistika*. 1. vyd. Bratislava: SPN, 1985, 584 s.
- SCHOPENHAUER, Arthur. *Eristická dialektika čili Umění dostat v každé debatě za pravdu*. Překlad Břetislav Hůla. Brno: Zvláštní vydání, 1993, 83 s. S sebou, sv. 5. ISBN 80-854-3619-1.
- SZYMANEK, Krzysztof, Krzysztof A WIECZOREK a Andrzej S WÓJCIK. *Umění argumentace: úlohy na zkoumání argumentů*. 1. vyd. Překlad Jan Štěpán. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004, 148 s. Učebnice (Univerzita Palackého v Olomouci). ISBN 80-244-0834-1.
- SZYMANEK, Krzysztof. *Umění argumentace: terminologický slovník*. 1. české vyd. Překlad Zuzana Smetanová. V Olomouci: Univerzita Palackého, 2003, 392 s. ISBN 80-244-0699-3.
- ŠTORKÁN, Karel. *Publicistické žánry*. 1. vyd. Praha: Novinář, 1980, 352 s.
- WESTON, Anthony. *A rulebook for arguments*. 3rd ed. Indianapolis: Hackett Pub. Co., c2000, xiv, 87 s. ISBN 08-722-0552-5.

SEZNAM TABULEK

Tab. 1: Mladá fronta DNES – 31. 1. 2011	strana 37
Tab. 2: Hospodářské noviny – 31. 1. 2011 (bez přepočtu)	strana 37
Tab. 3: Mladá fronta DNES – 1. 2. 2011	strana 38
Tab. 4: Hospodářské noviny – 1. 2. 2011	strana 38
Tab. 5: Mladá fronta DNES – 2. 2. 2011	strana 39
Tab. 6: Hospodářské noviny – 2. 2. 2011 (před přepočtem)	strana 39
Tab. 7: Mladá fronta DNES – 3. 2. 2011	strana 40
Tab. 8: Hospodářské noviny – 3. 2. 2011	strana 40
Tab. 9: Mladá fronta DNES – 4. 2. 2011	strana 41
Tab. 10: HN – 4. 2. 2011 (bez přepočtu)	strana 41
Tab. 11: Souhrn Mladé fronty DNES	strana 42
Tab. 12: Souhrn Hospodářských novin	strana 43
Tab. 13: Celkové shrnutí obou periodik ve sledovaném období	strana 45

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA Č. 1: MF DNES 31. 1. 2011	strana 53
PŘÍLOHA Č. 2: MF DNES 1. 2. 2011	strana 56
PŘÍLOHA Č. 3: MF DNES 2. 2. 2011	strana 61
PŘÍLOHA Č. 4: MF DNES 3. 2. 2011	strana 65
PŘÍLOHA Č. 5: MF DNES 4. 2. 2011	strana 71
PŘÍLOHA Č. 6: HOSPODÁŘSKÉ NOVINY 31. 1. 2011	strana 73
PŘÍLOHA Č. 7: HOSPODÁŘSKÉ NOVINY 1. 2. 2011	strana 79
PŘÍLOHA Č. 8: HOSPODÁŘSKÉ NOVINY 2. 2. 2011	strana 84
PŘÍLOHA Č. 9: HOSPODÁŘSKÉ NOVINY 3. 2. 2011	strana 90
PŘÍLOHA Č. 10: HOSPODÁŘSKÉ NOVINY 4. 2. 2011	strana 96

PŘÍLOHA Č. 1: MF DNES 31. 1. 2011

1) Jsou odcházející lékaři vyděrači, nebo ne?

Krize vyvolaná chystanými odchody lékařů zřejmě končí. Ministr zdravotnictví Leoš Heger chce zrušit v nemocnicích tisíce akutních lůžek a získat pro lékaře dvě miliardy korun navíc. Naši čtenáři na to mají velmi protichůdné názory. Mladí lékaři na budovatelské výzvy neslyší. Akce LOK je právně legitimní, ale neetickou reakcí lékařů na pokrytectví politiků a médií. Ta znají jen fráze o ceně zdraví a lidského života a současně beze studu odmítají slušně zaplatit vysoce kvalifikovanou práci lidí, kteří o tyto hodnoty pečují. Taková morálka je nevěrohodná. Dokazují tím, že je jim ve skutečnosti lhostejný negativní dopad demotivace zdravotníků na kvalitu zdravotní péče. Po 20 let poskytovali lékaři své kvalifikované know-how za mizerné platy a jejich protesty se omezovaly jen na racionální argumenty. Od počátku 90. let upozorňují na to, že nevyvážený poměr investic do přístrojového vybavení a kvalifikované pracovní síly vede k selhávání odborného know-how, za jehož následky pro pacienta jsou pak lékaři trestně stíháni. Marně.

Média zatvrzele odmítají pochopit, že i nejmodernější přístroj je bez kvalifikované a pozitivně motivované obsluhy k ničemu. Jen omílají představy nekompetentních lidí, ale názory lékařů, kteří v systému pracují a denně nesou trestněprávní odpovědnost za pacienta, odmítají zveřejňovat. LOK pochopil, že nemá již smysl čekat, až si lidé uvědomí skutečnou hodnotu lékařské práce. Zbývá jediné – prožít si na vlastní kůži, co znamená, když lékařská péče do jisté míry nebude k dispozici, až ji budete potřebovat. Strach je účinnější motivací než závist nebo chamtivost a přesvědčí lépe než všichni lékaři, že je třeba si jejich práci vážít. Bude třeba přestat účelově vydávat lékařskou profesi za řeholi a nezbude, než za dobrou práci lékařům dobře zaplatit. Místo toho označují všichni lékaře za vyděrače. Jenže mladá generace lékařů vyrostla již v kapitalismu. Na budovatelské výzvy neslyší, proto nevidí racionální důvod odvádět dobrou práci za špatný plat. Etické výhrady racionálně odmítají s tím, že primárně je neetické něco takového vůbec požadovat. Vycházejí z rovnosti všech lidí před mravním imperativem, když říkají, že se budou vůči společnosti chovat stejně, jako se bude chovat ona k nim, a pokud to překročí únosnou mez jejich svědomí, raději odejdou. Miroslav Krejčí, Ktiš

Nebezpečný precedent

Lékaři ztratili nejen soudnost, ale i podporu velké části občanů a pacientů. Pan Kubek tvrdí, že někteří lékaři pracují i za méně než MINIMÁLNÍ mzdu. To je nesmysl. Fakt, že se boj o platy lékařů nakonec (až po zjištění, že podpora LOK klesá) zvrtl na reformy, je průhledný. Protestujícím lékařům bych osobně na nádraží odnesl kufr, ať jedou, ale předtím nezapomenou zaplatit nemalé školné. Ať se zavede povinnost po absolutoriu třeba deset let pracovat pro naše zdravotnictví, nebo odejít a ZAPLATIT, jak by bylo slušné. Jejich heslo Náš exodus – váš exitus je v přímém rozporu s morálkou, k níž se zavázali. Neumím si představit, že dám výpověď, fabrika zvýší platy a já se budu dobývat zpět! Asi by mne hnali! Nynější smír je nebezpečný precedent pro ostatní. Vladimír Procházka, Praha 9

2) Dohody, neshody

Ať se politici hádají, ale hlavně ať reformují

Premiéra Nečase pohněvaly kuloární informace o sbližování VV a ČSSD v případě, že by se do čela sociální demokracie dostal Michal Hašek. Prý nemíní stát v čele údržbářské vlády. Hašek zase vede stále urputnější boj s Bohuslavem Sobotkou o nominace na šéfa ČSSD. Na pravici i na levici se líté bojuje. V sociální demokracii soutěží dva mladí muži, aby získali podivné dědictví po „diktátorovi“ Paroubkovi. Hašek je možná o něco dravější a více

nakloněn dohodě o modernizaci společnosti se středovými stranami. Sobotka je možná o fous tradičnější sociální demokrat.

Ve skutečnosti chtějí téměř totéž: moderní levicovou stranu, která bude dávat své příznivce dohromady na Facebooku, místo toho, aby se tam houfovali její odpůrci a házeli po ní vejce či ještě něco horšího. Oba znají své lidi a ovládají demagogii, s níž se musí ke straníkům obrátit každý, kdo chce získat jejich podporu. Po posledních nominačních konferencích vypadá jejich soupeření skoro na „mrtvý závod“. Běží rameno na rameno.

Na Belgii zatím nemáme

Ve vládě se soutěží jinak. Petr Nečas řekl, že s reformami kupčit nebude. Je to vzkaz Věcem veřejným, které se s ním stále přetahují. Tahle přetahovaná je plná osočování a omluv, dramatických výstupů, vtipů a politických her za zavřenými dveřmi. Ve srovnání s Belgií, kde rozvadené strany hrozí pohřbít celý stát, je to legrace. Není to však legrace tváří v tvář výzvě, před kterou Českem stojí.

Jistě, nejsme velmoc. Ale stojí za to připomenout nedávné Obamovo Poselství o stavu Unie. Vyžýval Američany, aby v sobě posílili vynalézavost a dokázali soutěžit se vzrůstající se Čínou a Indií. Statistiky ukazují, že konkurenceschopnost Česka neroste, ale spíše klesá. Školství přešlapuje na místě, důchodový systém a sociální dávky zatěžují stát. Zdravotnictví je otevřená rána. A korupce bere motivaci normálním lidem, aby se snažili o vylepšení neutěšených veřejných poměrů.

Slova o tom, že je čas na poctivou práci, když nejsme znepokojováni volbami, byť by je pronesl pan prezident, zní jako výsměch.

Premiér Nečas je připraven buď prosadit modernizační reformy, nebo se poděkovat. To je úctyhodné. Pokud ale neuspěje, tak též politováníhodné. Padnout v marném boji proti přesile na poli cti a slávy ctí rytíře. Prošvihnout díky slabé schopnosti vyjednávat jedinečnou šanci na prosazení pozitivních změn, je pro politika největší potupa.

Příhodný čas pro reformy

Svaly teď musí ukazovat všichni. Sobotka i Hašek se musí pouštět do nezodpovědné pravice, aby je nezakousli jejich spolustraníci. Nečas musí dusit Bárta a zesměšňovat Kalouska, aby o něm modři nerozšiřovali ještě víc než doteď, že je slabý vůdce a vládu vede někdo jiný. John a Bárta se musí pouštět do permanentní revoluce a ukazovat veřejnosti vlídnou tvář svých blondýn, aby dokázali, že Věci veřejné jsou revoluční protikorupční strana, a ne rozkrádači a cynici jako ti ostatní.

To všechno je pochopitelná politická rétorika. A je naprosto pochopitelné, že Nečasovi, Bártovi, Sobotkovi i Haškovi stravuje skoro všechn čas. Ve vládě je to o to horší, že skandály, do nichž se dostal díky odhalením tohoto listu, nejprve bývalý ministr Drobil (ODS) a později sám Bárta, když nemluvil pravdu o agentuře ABL, jsou naprosto skutečné. Snižují akceschopnost kabinetu stejně jako nátlak, či chcete-li vydírání lékařů. Nečas před Vánocemi prohlásil, že hlavní reformy mají být hotovy do konce února. Přichází tedy rozhodující fáze zápasu. A když si odečteme politické války, které lze vzhledem k důležitosti modernizace pro tuto zemi považovat za žabomyší, je situace k prosazení změn mimořádně příznivá.

Ani Sobotka, ani Hašek nejsou Paroubek. Ani jeden z nich se neřídí pouhými domněnkami a marketingem. Při všech omezeních, která jim určila kariéra ve zkorumpované a Paroubkem paralyzované sociální demokracii, se mohou stát politiky 21. století. Tedy někým, kdo sice chápe důležitost demagogického řečnění, ale je při tom schopen uzavřít věčný kompromis s ideovými protivníky.

I Petr Nečas si nese na zádech ranec dlouholetého funkcionáře stále neurotičtější ODS. Jistě není hrdý na mnohé své spolupracovníky, ale nemůže jejich vliv omezit. I on je politikem, který je sice zásadový, ale nakloněný kompromisu.

Věci veřejné lze považovat za podivné hnízdo nedorostlých politiků. Jednou jsou však ve vládě a mnozí jejich členové (či spíše členky) ve Sněmovně projevují překvapivou dávku rozumu. Ani návrh dohodnout se na nejdůležitějších reformních krocích s opozicí není špatný. Karel Schwarzenberg a Miroslav Kalousek se nyní drží trochu za větrem, ale oba jsou spíš muži dohod než válek. Ne, nebuďme naivní. Politici si nepadnou do náručí. Nepřestanou se osočovat, udávat a pomlouvat. To k politice patří. V kuloárech se ale jedná jinak. Obchody jsou mnohem věcnější (byť někdy velmi cynické). Přes ruch napravo i nalevo je atmosféra pro takové obchody zcela mimořádně příznivá.

Výhodu z nich mohou mít nejen politici sami, hlavně však obyvatelé Česka, které se potřebuje přestat plácet na místě a konečně vyrazit na cestu mezi nejvyspělejší země světa.

3) Evropa objímá islám

Big Ben Benamina Kurase

Jasná a čistá odpověď na duchovní vyprahlost naší civilizace. Osobní štěstí, které v islámu nacházejí. Spirituální struktura dávající životu nový smysl. To vysvětlují tisíce Evropanů každoročně „objímajících“ islám. (K islámu se nekonvertuje, islám se objímá.) Loni to bylo pět tisíc Britů, podobná čísla vycházejí Francouzům, Němcům, Španělům a Italům. Podle většiny průzkumů je to dvakrát víc žen než mužů a hodně intelektuálek. Profesor Kevin Brice z univerzity ve Swansea jejich konverze vysvětluje „hlubokým přemýšlením o smyslu vlastního života“ a „touhou po spiritualitě ve vyšším smyslu“.

Jsou samozřejmě i jiné motivace. Už před nějakými třiceti lety se muslimem stal jeden můj italský kamarád, gymnaziální profesor, aby mohl ředitelovat islámskou vzdělávací nadaci, a druhý italský kamarád malíř, aby tam dostal zakázku výtvarného designu. Oba přestali jíst vepřové, ale pijí dál víno. Několik let nato islám objala moje tehdejší láska, světlovlásá modrooká anglická růžička, kterou uchvátilo, jakou má islám krásnou sytou zelenou barvu. Ve chvílích největšího blaha mně pak do rytmu zpívala „lailláhailallá“.

Hodně kvalitních rekrutů, častých dobrovolníků pro džihád, pochází z britských věznic, kde imámové provádějí aktivní nábor. Jejich nejnovějším úlovkem pro rok 2011 je bývalý voják a vrah pěti homosexuálů Colin Ireland, který se chtěl stát muslimem, protože už měl plné zuby anglického vězeňského jídla a miluje indické kari, jaké dostávají muslimové a které mu věznice odmítla podávat, protože nebyl muslim. Ale jsou mezi těmi šťastnými ženami i krásné celebrity, které vypadají ještě krásnější v hidžábu. Jednu známou televizní moderátorku ke konverzi vedlo uvědomění, že „permisivní liberální společnost představuje povrchní prázdnotu“. Mladou žurnalistku zamilovanou do pákistánského kriketisty, kapitána anglického kriketového týmu a playboye Imrana Khana, za společné návštěvy Pákistánu islám „okamžitě uchvátil spiritualitou a vřelostí“ a našla v něm „spokojenost, smysl a čistotu života“. V islámu, ne v Khanovi. Ten si pak místo ní vzal milionářskou dceru Jemimu Goldsmithovou (která kvůli němu rovněž „objala“ islám), a když se rozešli, stal se z nešťastné lásky pákistánským politikem, zatímco ona se vrátila do Británie kamarádit s filmovým hercem Hughem Grantem. Jedním z nejnovějších přírůstků britské islámské komunity je sestra Cherie Blairové, krásná modrooká světlovlásá novinářka Lauren Boothová, která v říjnu 2010 byla za návštěvy Íránu „uchválena jeho spiritualitou“.

„Bylo to takhle v úterý večer,“ vyprávěla šest týdnů po návratu, „a já jsem tam takhle seděla a cítila jsem tuhle injekci spirituálního morfinu, absolutní blaho a slast.“ Přestala jíst vepřové, začala nosit šátek hidžáb. „Celých šest týdnů jsem se nedotkla alkoholu, který jsem předtím pila každý den. Čtu Korán a už jsem na šedesáté stránce.“ Co všechno očekává od svého nového náboženství, které ji „posiluje a chlácholí“? „Doufám, že tím ovlivním i to, jak bude Tony Blair pohlížet na islám.“ Zpracovalo to rychleji, než mohla doufat.

Hned v prosinci Tony podepsal poradní smlouvu s kuvajtskou vládou na 43 milionů dolarů.

PŘÍLOHA Č. 2: MF DNES 1. 2. 2011

1) Doufám, že se do Egypta ještě někdy podívám

Mám strach z toho, co se děje v Egyptě. Mám strach o egyptskou polovinu své rodiny, o bratrance a sestřenice a o jejich děti. Snad ani ne tak proto, že by se jim něco mohlo stát během protestů, na to jsou dost chytrí a opatrní, aby se nevyskytovali tam, kde hoří barikády - bojím se o jejich budoucnost. A taky se bojím, že je možná už neuvidím, pokud režim Husního Mubaraka protesty neustojí a vlády nad nejmocnější arabskou zemí se chopí špatní lidé.

Mám nepředstavitelný strach z toho, že by se z Egypta, kolébky civilizace, stala hrozba pro naši západní civilizaci. Nebo pro jakoukoli jinou. Ať je Mubarakův režim jaký chce, jedno mu nelze upřít - pro žádnou zemi nepředstavuje vojenské nebezpečí. Naopak. Pro celý region je to s bezmála půlmilionovou armádou jediná záruka bezpečí. Prozatím.

Na druhou stranu chápu nadšení mladíků vrhajících kamení po policii a armádě, pálících fotky prezidenta a volajících po svobodě. Kdo někdy byl v Egyptě mimo hranice letovisek a viděl skutečnou chudobu země, chápe to také. Řada nájemních domů je v havarijním stavu a kvůli extrémně nízkému regulovanému nájmu nejsou peníze na jejich opravy, největším a nejperspektivnějším zaměstnavatelem je stát a šedá ekonomika je jediná, která funguje. S ohledem na své příbuzné a miliony mladých lidí v zemi bych si moc přál, aby se tohle všechno změnilo a z Egypta se stala demokratická země, kde by všichni měli stejné šance vzdělát se, uspět a vycestovat. Problém je v tom, že teď to není dost dobře možné.

Připraveni jsou radikálové

Pokud protestující skutečně svrhnou ve jménu boje za svobodu svého prezidenta, splní polovinu svého plánu. Tu druhou, nastolení demokracie, nemají, zdá se, domyšlenou. V zemi neexistuje žádná stínová demokratická vláda, která by se chopila moci s přichystaným komplexním plánem na přeměnu země. Jediní, kdo jsou připraveni a dobře organizovaní, jsou islamisté z Muslimského bratrstva. A ať se tváří sebeumírněněji, já jim prostě nevěřím. A mladí a vzdělaní Egyptané, jejichž názory jsem měl možnost přímo či zprostředkovaně slyšet, jim nevěří také. To je ale asi tak vše, co mohou dělat.

Když se smíchá náboženství s politikou a byznysem, nikdy to nevede ke klidné a prosperující společnosti. Protestující chtějí sekulární Egypt, nikoli islámskou republiku, a chcete-li ještě někdy jet do této krásné země na dovolenou, doufejte, že se stane nějaký zázrak a přání studentů v ulicích se vyplní. Protože čím dál větší síla islamistů je v Egyptě zcela evidentní a náboženství se dostává tam, kde nemá naší optikou co dělat.

Nevěříš? Máš smůlu!

Jeden příklad za všechny: Proč, když v Egyptě zapředu rozhovor třeba s obsluhou restaurace a představím se, následuje otázka, zda jsem muslim? Když polknu první nával vzteku z toho, co je komu po mém vyznání, a odpovím, že ne, následuje dotaz - proč ne? Případně: „Co tě učil tvůj otec?“ Pokud řeknu, že ano, je všechno v pořádku, v tu ránu se stávám bratrem a dostává se mi lepšího zacházení než průměrnému hostu-cizinci. Má snad ve Vatikánu nárok na jiný přístup křesťan než hinduista? Nebo v Tel Avivu žid než křesťan? Podotýkám, že podobně hloupé dotazy jdou zpravidla od méně vzdělaných lidí, nicméně těch je v Egyptě početně a právě na jejich podporu budou islamisté ve volbách spoléhat.

Když si v těchto dnech pročítám články o dění v Egyptě, říkám si, že jsem opravdu rád, že jsem tu zemi viděl ještě předtím, než na ulici začali umírat lidé, než státní aparát ukázal, že kvůli udržení moci je schopen cenzurovat internet a vypínat telekomunikační sítě, než vandalové ztratili úctu ke svým památkám i turistům, kteří je z velké části živí, a než oficiálně pozvedli svůj zelený prapor ti, kteří chtějí studentskou revoluci zneužít k vlastnímu

mocenskému boji. Při čtení událostí uplynulých dní jsem si jistý, že až pojedu do rodné země mého táty znovu, bude určitě jiná. Další dny rozhodnou, zda lepší, nebo horší.

2) Diplomát versus faraon

Horká arabská zima V centru Káhiry se má dnes konat na náměstí Tahrír „milionová“ demonstrace za odstoupení prezidenta Mubaraka. Zatímco hlava Egypta tlaku vzdoruje, tuniský prezident Zin Abidín bin Alí kvůli nepokojům utekl do Saúdské Arábie. Husní Mubarak je posledním egyptským faraonem. A to nejen proto, že internet je plný obrázků jeho tváře na těle slavné sfingy. Svou třicetiletou vládou se stal třetím nejdéle vládnoucím vůdcem Egypta. Déle než on to táhli už jen Ramesse II. a Muhammad Alí, zakladatel moderního Egypta a dynastie, která vládla Egyptu přes 140 let. Husní Mubarak se dokázal udržet v čele tak dlouho mimo jiné proto, že mistrovsky využíval taktiku, kterou znali už jeho slavní předchůdci.

K udržení v křesle mu stačilo několik jednoduchých pravidel. Prvním bylo tvrdé potlačení islamistů. Po atentátu na Anwara Sadata si Mubarak uvědomil, že právě oni představují pro jeho vládu smrtelné nebezpečí. Navzdory postupné islamizaci egyptské společnosti a silnému vlivu Muslimského bratrstva na egyptskou inteligenci lze říci, že Mubarak (a zejména jeho pravá ruka Omar Sulejman) nedali těmto silám žádnou šanci ohrozit jejich vládnutí.

Armáda, která neumí zasáhnout

Vedle toho Mubarak nikdy nezapomněl, odkud se do politiky vyšvihl. Armáda byla vždy privilegovaná a on věděl, že vojáci potřebují k radosti moderní vojenskou techniku a generálové vily na pobřeží, v nichž mohou v klidu trávit víkendy. Posedlost dodávkami stíhaček, tanků a vojenských lodí se však negativně odrazila v tom, že armáda není schopná zasáhnout proti občanským nepokojům. Mubarak s nimi ostatně nikdy nepočítal. Třetím klíčem k Mubarakovu úspěchu byla rovnováha mezi spojenectvím s USA i Izraelem a domácí politikou. Egyptané nikdy příliš nepodporovali nejvýznamnějšího sponzora země ani ekonomicky nejsilnějšího souseda. Přesto Mubarak dokázal nemožné - všichni izraelští premiéři ho považovali za svého přítele, ačkoli on sám nikdy nebránil šíření protiamerických a protiizraelských nálad ve společnosti.

Izraelsko-egyptský mír byl za Mubaraka daleko chladnější než za Sadata, i když skutečná spolupráce byla paradoxně hlubší.

Jediný protikandidát...

Dlouho se tak zdálo, že Mubarak nemá v egyptské politice konkurenta. Malé liberální strany byly roztržštěné, klíčoví odpůrci v base a intelektuálové měli panický strach ze všeho, co jen zavánělo islámem. Pak se však náhle vynořil Muhammad Baradej a politický život v Egyptě se znovu rozhybal.

Baradeje od začátku považovali za potenciálního příštího prezidenta, přestože svou kandidaturu podmiňoval tak rozsáhlými reformami, že jim podle komentátora Michaela Dunna „chyběl už jen požadavek přítomnosti jednorožce na inauguračním ceremoniálu“. Tak se z Baradeje stal nejvýznamnější Mubarakův kritik. Ztělesňoval mravnost, profesionalistu a neústupnost, což mnohým Egyptanům imponuje.

... ale ani trochu americký poskok

Baradej je praktikující, ale umírněný muslim, který se netají dobrými vztahy k menšině koptských křesťanů. Zpočátku jej podporovalo i Muslimské bratrstvo, bylo však jen jedním z mnoha hnutí a Baradej to tak taky chápal. Jeho velkou výhodou je, že jej nelze považovat za amerického poskoka, což ukázal nesouhlasem s postojem USA k iránskému jadernému programu.

Režim se Baradeje od jeho návratu do země snažil zdiskreditovat. Vzal si však k rozlousknutí tvrdý oříšek. Protože Baradej žil dlouhou dobu ve Vídni, tajné služby o něm mají jen málo

informací, které by proti němu mohly použít. Státní média se ho tak alespoň snažila kvůli drahým botám, oblekům a brýlím vykreslit jako buržousta. Tato snaha měla však jen omezený úspěch.

Baradej má dvě velké nevýhody. Opustil Egypt ještě v době, kdy byl prezidentem Sadat, a tak jej mnozí považují za outsidera. On sám si toho je dobře vědom. Do pozice jednoho ze svých nejbližších poradců nominoval Usámu Garba, který byl do roku 2006 vysoce postaveným funkcionářem vládní strany. Druhou nevýhodou je neschopnost komunikovat s masami nepřímo, bez použití médií a Twitteru.

V situaci, kdy Mubarakova vláda bere každý další den u moci za úspěch, může být Baradej pro Západ nadějí. Je sice považován za protizápadního politika, ale není extremistou. Respektovaný je doma i v zahraničí, a to více než kterýkoli jiný vhodný politický lídr. Jeho praxe diplomata a vyjednavče může být k nezaplacení.

Problém je, že současný režim má stále ještě několik nábojů v zásobníku - a to není míněno pouze metaforicky. Přežití režimu s prezidentem Mubarakem či Sulejmanem by znamenalo stabilitu, ale také totální ztrátu autority a tváře doma i v zahraničí. V tomto případě je lepší sázet na plešatícího koně v brýlích.

3) Tunisko nečekaně prožívá svůj „rok zázraků“

Tuniská jasmínová revoluce stále probíhá, ale už dnes z ní můžeme vyvodit ponaučení o demokratizaci, která dalece přesahuje oblast Maghrebu.

Chceme-li zasadit jasmínovou revoluci do historické perspektivy, musíme si připomenout 4. červen 1989 - onu převratnou neděli, kdy Poláci ve volbách odstavili komunisty od moci a Komunistická strana Číny na druhém konci Eurasie rozdrtila na náměstí Tchien-an-men probouzející se demokratické hnutí. Ve zpětném pohledu vypadá tento den jako rozcestník lidských dějin. Jedna cesta vedla k zániku komunismu a novému zrodu -někdy krvavému a bolestnému - svobody a demokracie v Evropě. Druhá cesta se ubírala jiným směrem: Čína zůstala v sevření vládnoucí strany, ale pomocí ohromujícího růstu přinesla prosperitu svým zbídačelým masám.

Jak revoluční rok 1989 běžel dál, politolog Francis Fukuyama se prozíravě, ale kontroverzně zamýšlel nad otázkou, zda cesta zvolená v Evropě nepředznamenává „konec dějin“. Fukuyama v souladu s Hegelem argumentoval, že dějiny mají určitý směr, a to ze dvou důvodů. Zaprvé je to díky ustavičnému šíření technologií a liberálního hospodářského uspořádání, které má homogenizující efekt. A zadruhé je všeprostupující hnací silou lidstva hegelovský „boj za poznání“, který je natolik silný, že vede mnohé jednotlivce až k nejvyšší oběti.

Přestože panovala všeobecná shoda, že komunismus je slepá ulička dějin, hospodářský úspěch Číny a návrat k autoritářství v Rusku po odchodu Borise Jelcina z Kremlu před deseti lety si vyžádaly pesimističtější analýzu. Objevily se teorie o „ústupu demokracie“ a obnově „autoritářských velmocí“, které odhalovaly potenciál systémů kombinujících nacionalismus se státním kapitalismem.

Někteří lidé tvrdili, že autoritářské vládnutí představuje daleko jistější a bezpečnější cestu k blahobytu, než může nabídnout demokracie, jiní velebili ctnosti „asijských hodnot“ a ještě jiní prohlašovali, že demokracie v arabském či muslimském světě by pouze vydláždila cestu k převzetí moci islámskými fundamentalisty. Nebylo divu, že autokraté všude na světě s těmito názory souhlasili.

Žádný západní import

Poselství tuniské jasmínové revoluce však zní hlasitě a jasně: demokracie - a liberální politické uspořádání, v němž je zakořeněna - není pouze západní koncept (a už vůbec ne

západní spiknutí), ale je všeobecně přitažlivá, neboť ji žene kupředu touha po „poznání“. Navíc k ní lze přistoupit v rané fázi modernizace země.

Jistě, i autoritářská vláda dokáže řídit rané fáze industrializace. „Znalostní ekonomika“ však nemůže fungovat, jsou-li umlčovány myšlenky. Ani nejchytřejší autoritáři neumějí zvládat komplexnost v takovém měřítku - nemluvě o korupci, která se v autokracii zákonitě rodí. „Mýtus o autokratické obrodě“ napadli američtí politologové Daniel Deudney a John Ikenberry. Ti po zkoumání situace v Číně a Rusku našli jen „málo důkazů o nastolení tak stabilní rovnováhy mezi kapitalismem a autokracií, aby se tato kombinace dala povýšit na nový model moderního uspořádání“.

Většina zemí se však v uplynulých desetiletích připojila - ať už v tichosti nebo okázale - k liberálnímu uspořádání. Asijským zemím, jako je Japonsko, Jižní Korea, Tchaj-wan nebo Indonésie, v tom nebránily ani jejich „asijské hodnoty“. Podobně i Latinská Amerika, kde kdysi působil bezpočet juntas a golpes, je do značné míry ukotvená v politickém liberalismu. V Turecku vládne umírněně islamistická strana, která hraje podle demokratických pravidel. A prezidentské volby v Íránu na jaře 2009 zřetelně odhalily tamní touhu po svobodě. Z těchto případů je zřejmé, že rozvoj aktivuje dva zdroje, které podle Fukuyamy utvářejí směřování dějin: kumulativní ekonomické a technologické změny a touhu po poznání. Oba podporují rostoucí moc jednotlivce, která je branou ke svobodě a demokracii. Cesty se u jednotlivých zemí liší, nezdary nejsou ničím neobvyklým a celý proces může trvat desítky let, avšak za příhodných okolností -tak jako v Tunisku -může dojít ke skokové změně.

Revoluce v digitální éře

Jasmínová revoluce ztělesňuje všechny principy liberálního politického uspořádání, které Západ od přijetí Atlantické charty v roce 1941 prosazuje: touhu po svobodě, příležitosti a vládě zákona. Tuniská revoluce navíc vzešla zevnitř, nebyla importována v rámci vynucené změny režimu.

Tuniský lid vedený frustrovanou střední vrstvou, která se odmítla nechat zastrašit, tak představuje zdravou připomínku stabilních a přesvědčivých sil, které dnes určují chování jednotlivců i států. Tyto síly dokládají urychlující efekt digitální propojenosti (který je zřetelně vidět mimo jiné mezi „twittujícími vrstvami“ v Číně). A mohly by osmělit také další arabské národy - tak jako se už možná děje v Egyptě.

Ať už to v Tunisku dopadne jakkoliv, ti, kdo věří, že demokracie dělá ze světa bezpečné místo, a že čím více jí bude, tím bude svět bezpečnější, mají všechny důvody radovat se z tak příznivého vývoje událostí. Project Syndicate, 2011

Jasmínová revoluce vyrostla z touhy po svobodě, která není pouze západní koncept, a už vůbec ne západní spiknutí. »

4) Lékaři mají důvody k protestu. Ale kde zůstal ten hlavní?

Lékařští odboráři si s námi včera pěkně pohráli. Nejprve nechali premiéra Nečase poníženež v naději na ukončení jejich protestů vyhlásit, že o platech lékařů budou nově rozhodovat odbory společně s řediteli nemocnic. A pak přišli za ministrem zdravotnictví s požadavky, které Leoš Heger zkrátka nemohl přijmout. Zřejmě pro jistotu, aby jim jejich hrátky vyšly, navíc zrušili na dnes plánované hlasování Lékařského odborového klubu o vládním smírném návrhu, který měl do nemocnic poslat dvě miliardy korun navrch právě na platy. Co kdyby lékaři návrh přijali?

Uražený výraz v tváři prezidenta České lékařské komory Kubka na tiskové konferenci po jednání s ministrem naznačil, že si „šéf“ českých lékařů při jednáních myslí na víc než jen na hezčí výplatní pásky kolegů. Jde mu zřejmě o moc: o to, aby, ač lidmi ve volbách nevolen, spolurozhodoval o zdravotnických reformách.

Svým včerejším vystoupením mě pánové Engel a Kubek přesvědčili o tom, že alespoň část protestujících lékařů pravděpodobně trochu zneužili. Většině jistě nejde o osobní ambice pana Kubka, který chce zřejmě rozhodovat i o tom, kolik bude v které nemocnici lůžek a jak vysoký bude ten který doplatek ve zdravotnictví.

Většině lékařů ve výpovědi jde o splnění jen části požadavků, které včera odboráři na jednání s ministrem vznesli. Jde jim o to, aby slíbené peníze skutečně šly na jejich platy. Pochopitelné. Jde jim o to, aby všechny, kdo podali výpověď, museli ředitelé nemocnic přijmout zpátky. Z jejich pohledu je požadavek na místě. A pak ještě chtějí jednu věc: zamezit korupci ve zdravotnictví. Té korupci, kterou denně v nemocnicích vidí, s níž se nadále odmítají smířit a jež se odehrává v nesmyslných nákupech drahých přístrojů, přestavbách nemocnic, v utrácení za zdravotnické prostředky a léky.

Svědčí o tom jeden dopis, který se mi před časem dostal do rukou. Sepsali ho lékaři z jedné nemocnice. Jde o ironii: dopis lékaři adresují sami sobě a podepsali ho jménem svého ředitele. Je to smutné čtení. Toto je jeho klíčová pasáž: „Vážená paní doktorko, vážený pane doktore, dovoluji, abych s pocitem vítěze poděkoval vám všem poraženým, kteří jste se v atmosféře mnou vyvolaného strachu nepřidali k výzvě LOK v rámci akce Děkujeme, odcházíme a výpovědi jste nepodali. Chápu to jako výraz vaší zbabělosti, neboť úsilí vedení nemocnice po neustálém zlepšování svého vlastního postavení logicky vede ke zhoršování nejen úrovně poskytované zdravotní péče, ale i podmínek, za kterých pracujete vy a všichni ostatní zaměstnanci.“ Tolik citát.

Myslí-li si skutečně lékaři, že ředitelé nemocnic mají při výkonu své funkce na paměti hlavně vlastní prospěch, a nikoli prosperitu instituce, kterou řídí, je to vážná věc. Je to podezření z korupce, při které prý ze zdravotnictví odtékají miliardy. O tom se přece hovořilo na začátku celého protestu. Teď už se o tom nemluví. Rozhodně jde o mnohem vážnější důvod k hovoru s ministrem než to, který Pepa Novák bude zítra kolik brát nebo která nemocnice bude z té „akutní“ přeměněna na léčebnu dlouhodobě nemocných.

Že by na to odboráři a komora včera zapomněli?

PŘÍLOHA Č. 3: MF DNES 2. 2. 2011

1) Změřte měřítko

Stát chce testovat žáky, zda ovládají nesmysly

Autoři závazných pedagogických dokumentů jen pořád dokola opisují a rozměňují staré nefungující osnovy, byť s přidáním nějakých těch „zahraničních zkušeností“. Ovšem bez porozumění tomu, oč v nich vlastně jde.

V jakém měřítku je zakreslena mapa, je-li na ní znázorněna patnáctikilometrová trasa od nádraží ke zřícenině čarou délky 30 cm? a) 1:2 000 b) 1:5 000 c) 1:20 000 d) 1:50 000 Tahle úloha se objevila na portálu rvp.cz jako součást ukázek připravovaných požadavků na výsledky vzdělávání z matematiky na konci 9. ročníku. Co je na ní špatně? Všechno. Snad až na to, že „správná“ odpověď je obsažena v nabídce. Když držím mapu v ruce, nemá smysl počítat její měřítko, neboť je uvedeno v legendě. A protože nakladatelé navíc vědí, že téměř nikdo neumí s měřítkem mapy počítat, bývá tam nakreslena úsečka, z níž je patrné, jak dlouhý je na mapě rovný úsek měřící ve skutečnosti jeden kilometr, dva kilometry, tři kilometry atd. Úloha ilustruje jeden z důvodů, proč matematika děti nebaví a nerozumějí jí: co se tváří jako „ze života“, s ním často má pramálo společného. Technologie předběhly ministerstvo

Autoři vůbec nepostřehli, že situace přesto obsahuje jeden zajímavý reálný prvek. Jak se na mapě změří délka trasy od nádraží ke zřícenině, když je cesta klikatá? Žákům to vysvětluje málokdo. Dřív totiž bylo takové měření pracné anebo vyžadovalo speciální nástroj. Moderní elektronické mapy však umožňují nahradit cestu plnou zákrut lomenou čarou složenou z krátkých úsečků: uživatel prostě klikne na každém místě cesty, kde má mít čára zlom. Délka lomené čáry se počítá automaticky. Náhrada hladké křivky lomenou čarou je jedním ze základních, velmi nosných a rozšířených matematických postupů, kterým se na počítači můžou smysluplně zabývat už děti ve třetí třídě. Můžou přemýšlet o tom, proč délka lomené čáry není nikdy větší než délka křivky. Můžou zkoušet, co se stane, když bude lomená čára ještě „lomenější“. Můžou si do skutečné mapy promítnout záznam trasy z GPS, kterou měly na výletě s sebou. Můžou samy dospět k tomu, že obvod kružnice je přibližně šestinásobkem jejího poloměru. Můžou si klást další hluboké otázky a hledat na ně odpovědi... Tohle je skutečné vzdělávání!

Osnovy jsou věčné

Proč aspoň něco z toho nedělají ve škole? Protože autoři závazných pedagogických dokumentů jen pořád dokola opisují a rozměňují staré nefungující osnovy, byť s přidáním nějakých těch „zahraničních zkušeností“. Ovšem bez porozumění tomu, oč v nich vlastně jde. Vzorečky, geometrické konstrukce, postupy při řešení rovnic - to přece není cíl, ale jen prostředek, s jehož pomocí si žáci mají víceméně samostatně uspořádat v hlavě poznatky o světě, které jim matematika zprostředkuje. Jeden z mých nejlepších vysokoškolských učitelů matematiky říkal, že studium matematiky je dokonalá příprava na situace, které nikdy nenastanou.

Bouřlivý rozvoj moderních technologií přidal tomuto bonmotu na aktuálnosti. Má-li mít výuka matematiky smysl, musí respektovat svět žáků a pomůcky, které běžně používají nebo používat budou. Stanovit, co mají žáci umět, je obtížný úkol, který i ve velmi vyspělých zemích řešili několik let. Požadavky musí zohledňovat vývoj technologií i společnosti, ale také umožnit dostatečnou rozmanitost didaktických přístupů.

Testovat, testovat?

Ministr školství má jinou představu. Hlavně chce mít nějaké výstupní požadavky co nejdříve. Jejich podoba se má odvíjet od možností plošného testování žáků. To má probíhat na počítačích, asi aby bylo levné. Žáci tedy budou buď jen odklikávat správnou odpověď, nebo

zapišou nanejvýš výsledek výpočtu či krátký slovní výraz. Tím v podstatě vypadne z testů (a samozřejmě i z výuky) ta nepominutelná část výuky matematiky, která se týká matematizace reálných situací. Ministr dále chce, aby výsledek těchto primitivních testů sloužil jako hlavní kritérium pro přijetí na střední školu. Pokud se však zjistí, že žáci některé školy zaostávají, hodlá školu ponechat jejímu osudu - nejsou peníze. Na druhé straně si představuje, že testové úlohy nebo nápady na ně budou dodávat sami učitelé. Učitelé budoucích učitelů a pracovníci resortních výzkumných ústavů je prý potom dotvoří.

Ministr ničí práci učitelů

Spojení tolika hloupostí při jedné akci je neuvěřitelné. Přehlíží nejen průběh a výsledek dvaceti let diskusí o školství, ale i vše pozitivní, co vývoj po roce 1989 v našich školách přinesl. Hlavním úkolem těch, kteří chtějí školství pomoci, dnes proto nejsou výstupní požadavky ani plošné testy. Je jím vytvoření mechanismů, které odstraní zranitelnost vzdělávacího systému shora. Musíme jednou provždy zabránit tomu, aby jeden ambiciózní hyperaktivní ministr mohl mařit práci desetitisíců učitelů a ohrožovat tím vzdělanost statisíců žáků a studentů.

2) Pravidla českého parlamentu

Včera Tomáše Zahradníčka historika a publicisty

Velkou knihu o našem parlamentu vydal právník a politolog Jan Wintr. Jmenuje se Česká parlamentní kultura a čtenář v ní nalezne vysvětlení toho, co, proč a jak se vlastně v Poslanecké sněmovně děje. Svou koncepcí připomíná příručku k nějaké neznámé sportovní hře. Vykládá nejen pravidla, ale také ukazuje, jak se v praxi používají. Proč vznikla, jak se vyvinula a jak jejich dodržování či porušování ovlivňuje děj. Bez takového zasvěcení do pravidel pohled do parlamentu nedává velký smysl, stejně jako dlouho nevydrží přihlížet u hřiště ten, kdo netuší, co se vlastně odehrává mezi hráči a míčem.

Knížku jsem otevřel z pracovní povinnosti a trochu se jí lekl po zběžném prolistování, které mi odhalilo, že se z valné části skládá z komentovaných pasáží sněmovních protokolů. Hned se mi ale zalíbila úvodní pasáž a pak jsem se začel dál a byl rád, že jsem se nenechal odradit. Nálezů, které stojí za pozornost, přináší kniha řadu. Vychází z představy o parlamentu jako o místě, kde hlavní politické síly obhajují své záměry. Pojetím sněmovny jako řečnické se politická teorie vyrovnala s kritikou, která v minulém století prostřednictvím svých mluvčích zprava i zleva označovala parlamenty za žvanírny zakrývající skutečnost, že se rozhoduje jinde. Že tomu tak často je, politologie dnes bez odporu připouští. Obhajuje parlamentní jednání jinak, totiž jako výsadní tribunu, kde hlavní politické síly objasňují své konání jakožto úsilí o obecné blaho a kde se ke každé otázce mohou vyjádřit i názorové menšiny. Hlavním účelem promluv není přesvědčit ostatní poslance, něco takového je v historii moderních parlamentů jev vzácný, ale ukázat, že důležití aktéři mají dost pádných argumentů a dokážou jimi osobně a pohotově čelit kritice. Kdyby se v parlamentu jen ověřovala soudržnost vládní většiny, mohlo by se hlasovat skoro bez řečí.

Je-li parlament především veřejnou scénou politiky, nabývá na důležitosti, zda je předváděný kus srozumitelný a věrohodný. Jak autor zjišťuje při srovnání se zahraničím, náš parlament v tomto směru není příliš šťastně ustaven. Řada drobných odchylek jednacího řádu a zvyklostí od úspěšnějších vzorů způsobuje, že jednání je pro laiky nepřiliš pochopitelné a často nevábné.

Prakticky vzato, pokud dobře rozumím Wintrovu sdělení, rámec parlamentního jednání by si zasloužil dopracovat. Podrobných pravidel jednání je poměrně málo, pozice předsedajícího slabá, což způsobuje, že se podstatná část parlamentních bojů nevede o věc samu, ale o proceduru projednávání. To má ničivé důsledky pro diváckou srozumitelnost i pro úroveň hry.

Těžko sledovat soupeření, v němž se hráči skoro nedostanou ke kloudné akci a po většinu času se dohadují o pravidlech.

Parlamentu neprospívá, když se při projednávání určité otázky pravidelně nestřídají řečníci opačných táborů, což je v mnoha jiných sněmovnách pravidlem, které zvyšuje kvalitu debaty. Po dvaceti letech u nás není stále jasné, jakou roli by měl ve Sněmovně hrát vůdce opozice. Když jí předsedá (jako svého času Miloš Zeman a Václav Klaus), nesmí vést oponenturu proti vládě. Jenže když se nestane funkcionářem Sněmovny (nebo předsedou svého klubu, i když ani to není moc praktické), vypadne ze seznamu řečníků s přednostním právem a nemůže rovnocenně diskutovat se členy vlády. To je jen pár útržků z mnoha autorových postřehů o nedomyšlenostech parlamentní procedury, které se mi zapsaly do paměti. Člověk si při takovém čtení opětovně uvědomí, že velké neřešitelné věci, jako je česká politická kultura, mají své základy v mnoha věcech malých, které by se jedna po druhé řešit daly. Wintrova knížka vykonala kus důležité práce při pojmenovávání těch řešitelných drobností. Není vůbec divu, že je její autor pokládán za mimořádný talent české právní vědy.

3) Fórum čtenářů

výběr z dopisů, redakčně kráceno

Doktorský návrat před rok 1989

Za nekonečnou aroganci považuji vyjádření vůdce odborářů, že zdravotní sestry nemají nárok na zvýšení platů z peněz, které se získají z rezerv VZP a dalších pojišťoven. Ve své nadřazenosti si neuvědomuje, co sestřičky ve zdravotnictví znamenají pro lidi i lékaře. Za to, že použily mozek a chtěly jednat s ministerstvem, jim podle socialistického hesla „kdo nejde s námi, jde proti nám“, vykl trest hodný tajemníka KSČ: Když jste nešly s námi, nemáte nárok.

4) Mubarak je mrtev, ať žije armáda

Očima Milana Vodičky redaktora MF DNES

To se nedá vymyslet, na to musí být vrozený talent: moc hezky prošlápla egyptský buben Evropská unie, když právě obstavila konta uprchlého tuniského prezidenta. Jeho egyptský kolega Mubarak, který ještě neuprchl, dostal o důvod víc, proč se držet zuby nehty. Už ví, jak by s ním Evropané, kteří se s ním tak přátelili, zametli.

Jenže: udrží se? A když ne, udrží se aspoň režim? A když ne, co bude s Egyptem? Tahle země už k nám zase mluví v hieroglyfech. Mnoho otázek, ale žádné odpovědi.

Jen náznaky. Třeba ten, že Mubarak je smrtelně raněný. Neznamená to, že musí hned padnout. Ale jeho dlouhodobé postavení je těžko udržitelné. Chtěl zřejmě pokračovat další roky jako prezident, ale to se nepodaří. Moje prognóza, přesněji řečeno přání: bude moc rád, když to doklepe do podzimních prezidentských voleb, a pak tiše odejde.

Byl by to happy end. Teď se Mubarakovi mizet nechce. Má dva naléhavé úkoly. První: nechce být po třiceti letech vyhnán a zapsán do dějin jako faraon, kterého svrhli a vypráskali. Druhý: musí umožnit rodině a klice blízkých, aby po sobě uklidili. Vidí, jak chytají příbuzné tuniského prezidenta a zabírají jim konta. Kdyby odešel na podzim, vyhnuli by se tomu. Možná se to podaří. Možná ho totiž nesvrhnou ti lidé na ulicích, kteří skandují, aby už vypadl, ale ti, kteří je sledují z tanků a zatím ho brání. Armáda se považuje za porodníka i strážce republiky a už brzy může udělat pragmatický závěr, že lepší je obětovat svého prezidenta než nechat padnout svůj režim.

Ze západního pohledu to nebude čisté řešení, ale nebudme blázni. Neberme vážně báchorky, které vykládají povstání touhou po demokracii západního stříhu. Ty lidi trápí jejich životní podmínky, a ne principy liberální demokracie. Tohle je výbuch hněvu, ne politické tažení. Otázka je, jak zoufalý: když ve městě, které má 19 milionů lidí, na „milionový“ pochod přijde dvě stě tisíc, o něčem to třeba svědčí.

Výbuch však v každém případě nastal. Ale když v televizi poctivě sledujete dění v Káhiře, vidíte, že dav nemá hlavu, není řízen, nemá vedení a kromě volání po Mubarakově odchodu ani nějaké požadavky. Kdyby takhle probíhaly věci na Václavském náměstí v roce 1989, sedí Husák dodnes na Hradě.

Nenechme se totiž mýlit: opozice neexistuje. Mubarak s ní docela nelítostně zametl, když válcoval islamisty. Teď se tam vyloupl El Baradej. Komu čest, tomu čest, ale egyptský Havel to není. Politické strany by se mohly objevit jedině tehdy, kdyby je někdo vyčaroval z písku. Zbývá jediná organizovaná síla: Muslimské bratrstvo. Není to al-Káida, ale nikde není záruka, že z něj i za rok budou umírnění islamisté tureckého střihu.

Revoluce obvykle radikalizuje. Ta iránská v roce 1979 navíc ukázala, že touhy a složení demonstrantů mohou mít ve finále jen málo společného s tím, kdo nakonec převezme moc. Egypt může nakonec dostat něco, co si teď nepřeje.

Cena téhle země je obrovská. Riziko, že se změní Blízký východ, je tudíž velké. Takže: Mubarak je mrtev, ať žije armáda.

5) Jana Bobošíková útočí i na Hrad

Jana Bobošíková, kdysi známá televizní redaktorka, nyní politička, se pokouší získat uvolněné senátní křeslo. A sní o tom, že bude prezidentkou.

Mám-li hodnotit snažení paní Bobošíkové, musím, jak by řekl Václav Klaus, na jedné straně použít znaménko plus a na druhé minus. V čem je plus? Zarytost, pracovitost a schopnost zapůsobit je u Jany Bobošíkové impozantní. Před třemi roky kandidovala na Hrad za komunisty, teď chce udělat Klause premiérem. Neuspěla s feministickou politickou stranou, nevzdala se. Založila Suverenitu a loni se jen o vlasek nedostala do Sněmovny. Její touha po úspěchu je obdivuhodná.

A v čem je minus? Paní Bobošíková nejenže mění názory, ale mnohým věcem v politice nerozumí. Její odpor k Evropské unii je založen na neznalosti - i přesto, že léta seděla v Evropském parlamentu. Nyní si za poradce vybrala dvě politické mrtvoly: Vlastimila Tlustého, který se „utopil ve vířivce“, když nabízel své falešné fotografie médiím. A Jiřího Musílka, který kolem sebe jako starosta jedné pražské městské části vytvořil takřka kimirsenský kult osobnosti.

Jana Bobošíková však dokáže bavit a vzrušovat. To mají lidé rádi. Třeba jednou prezidentkou bude. Jen doufám, že jiného státu, než ve kterém žiju.

PŘÍLOHA Č. 4: MF DNES 3. 2. 2011

1) Pět mýtů o důchodové reformě

Několikaletým přesvědčováním veřejnosti o potřebě radikální důchodové reformy vznikla řada mýtů, které si dnes žijí vlastním životem, občas přiživovaným opakováním politiky a ekonomy.

Mýtus 1: Současná populace dramaticky stárne

Z demografického hlediska o žádné dramatické stárnutí nejde.

Prodlužuje se pouze věk dožití, což je zásadně jiný jev. S prodlužováním dožití se zlepšuje i zdravotní stav populace. Je proto logické, že úměrně tomuto jevu lze prodlužovat současně dobu ekonomické aktivity i dobu pobírání důchodu. Veškeré hroživé prognózy vycházely ze zafixování horní věkové hranice ekonomické aktivity bez ohledu na prodlužování doby života.

Pak je přirozené, že z toho vyvodily nesprávné závěry ohledně poměru počtu osob v ekonomicky aktivním věku a ve věku důchodovém.

Při bližším propočtu oficiální demografické prognózy, ze které čerpala i Bezděková komise, se zohledněním zachování poměru délky ekonomické aktivity a doby pobírání důchodu dojdeme k výsledku, že poměr počtu osob v ekonomicky aktivním věku k důchodcům klesá čtyřikrát pomaleji, než se až dosud tvrdilo.

Mýtus 2: Průběžný systém je neudržitelný

Jako argument slouží jednak mýtus o stárnutí populace, jednak prognóza porodnosti. Ano, to může být problém, ale opět je menší, než jak je předkládán. V roce 2003 byly uvažovány tři varianty předpovědi porodnosti: nízká, střední a vysoká.

Ale již v roce 2010 byla porodnost dokonce vyšší, než předpokládala optimistická předpověď. Navíc díky imigraci byly počty osob v mladších věkových skupinách téměř doplněny. Což ovšem neznamená, že je po problému. Průběžný systém je citlivý na demografický vývoj, zejména na dlouhodobý významný pokles porodnosti nevyrovnávaný imigrací. Důchodová reforma by se tedy měla více zabývat vyztužením tohoto slabšího místa než masivním přechodem na výrazně rizikovější a dražší fondový systém, navíc s vysokými transformačními náklady.

Mýtus 3: Vyvedení peněz na soukromé účty je výhodné

Vyvedení peněz z průběžného systému je nutné nahradit z jiných zdrojů, to je nepochybné. Hlavním zdrojem bude zvýšení DPH. Díky plánované kompenzaci důchodcům a dětem bude zátěž opět na pracujících. Ve skutečnosti si tedy vyvedení na soukromý penzijní účet zaplatí pracující sami ve zvýšené DPH. Ale tím to nekončí, vyvedením na soukromý účet se navíc ospravedlní snížení nároku na vyměřený důchod v budoucnosti. Pro koho je to tedy výhodné?

Mýtus 4: Fondy jsou dobré pro příjmově slabší

Průběžný systém je velmi solidární (lidé s nejnižšími příjmy z něj čerpají i dvojnásobek toho, co vložili) a fondový systém je plně ekvivalentní (člověk čerpá jen tolik, kolik vloží). Posílení fondového systému na úkor průběžného nevyhnutelně vede ke snížení solidarity a nejcitelněji dopadne právě na lidi s nižším příjmem. Dalším negativním prvkem fondového systému je to, že postihuje rodiče, kteří z důvodu péče o dítě přicházejí o vklady do fondu za období péče o dítě.

Mýtus 5: Průběžný systém je nespravedlivý k mladým

Mladá generace cítí nespravedlnost v tom, že platí stejně jako předchozí, ale naděje na srovnatelný důchod je mizivá.

Stabilita průběžného systému je založena na dvou zdrojích: platbách do systému, ze kterých se financují důchody předchozí generace, a na výchově nové generace, která bude platit na důchody nám. Pro správné fungování systému je třeba splnit oba předpoklady. Generace osob

mladších čtyřiceti let sice naplňuje první zdroj, ale pokulhává v naplnění předpokladu druhého.

Takže nejde o generaci postiženou, ale o generaci, která se na vzniku problému průběžného systému podílela. Ale abychom nebyli nespravedliví, starší generace zase nese odpovědnost za to, že umožnila vládám tak vysoké zadlužení státu, že jen splátky úroků z dluhu by pokryly třetinu nákladů na důchody.

Důchodový systém lze podpořit nejen reformou, ale souvisícími opatřeními jako podpora zaměstnanosti rodiče pečujícího o menší děti (dost míst ve školkách), lepší integrace imigrantů z pohledu placení daní a pojistného, vyšší efektivita přípravy na zaměstnání, aby se mladí dříve zapojili do výdělečné činnosti, podpora zaměstnávání ve vyšším věku a dalšími.

2) Kuliši, vykutálenci a my, oslíčci

Jára Cimrman by situaci ve zdravotnictví nedokázal popsat líp než ředitel motolské nemocnice Ludvík, když promlouval „ke svým“. Ve zkratce parafrázujeme tu tragikomickou řeč: Holenkové kolegové, vyběhal jsem kdysi pro náš špitál šílenou mnohamiliardovou investici, sice nebyla až tak nezbytná, zato byla pro nás, to je podstatné. Veřejné soutěže? Ale, hoši, mezi námi děvčaty, vy víte, já vím, jaká je to občas šaráda. Tak teď hejbněte kostrou, musíte tu drahou zainvestovanou nádheru ještě naplnit po střechu pacienty, ber kde ber, ať se za ně sypou peníze, jinak budeme mít problém. Staré známé doktorské moudro přece říká, že zdravý pacient je jen špatně vyšetřený pacient. A točte se hlavně kolem těch papalášských a jejich paniček, oni jsou ti „kuliši“ alias slípky, co nám snášejí zlatá vajíčka... Ouvej. Jako když se na hemžící mravenišťe podíváte skrz mikroskop. Na maličkém vzorku spatříte v detailu celý ten mravenčí svět českého zdravotnictví. A nejen zdravotnictví.

Nedělejme si iluze, že u Ludvíka to chodí jinak než jinde (výjimkám se omlouvám). Přesně vidíte důvod, proč je třeba udělat reformu zdravotnictví: investice, které nejsou nutné, ale my občané je platíme. Drahá akutní lůžka, jejichž část dnes slouží víc nemocnicím k výdělkům než pacientům k léčení. Korupce a malé domů při pořizování „bohulibých“ zdravotnických statků. Peníze vyplývané na přebytkovou léčbu...

I tohle měli jistě na mysli někteří nemocniční lékaři, když brali ministerstvo ztečí a pacienty za rukojmí. Děkujeme, urychlili jste „vývoj“! Díky vám, pane Engele, se možná ze zamýšlené zdravotnické evoluce stane revoluce.

Na barikádách při revolucích však občas padají ranění. A pacienti, je mi líto, to být nemohou. Ministr Heger ustoupil požadavkům revoltujících doktorů až na krajíček politické propasti. Dál už je jen jeho pád. Nabídl pod nátlakem dvě miliardy - ne až po reformě, jak říkal původně, nikoli od 1. ledna, jak říkal později, ale už teď! To se odborářům povedlo. Dál však už jít nemůže. Je ministrem 10milionů občanů, i těch, jimž platy poklesly, nikoli pár tisíc lékařů.

Slíbil další reformy včetně odstranění korupčních metod nákupů, „ludvíkovsky“ vylobbovaných investic, přeměny lůžek, zpřesnění povinností pojišťoven, narovnání platů. Každý ví, že tak důkladné změny nejde udělat ze dne na den.

Leoš Heger podal lékařům prst a oni muted' chtějí amputovat celou ruku. Ministr však není diktátor, nemůže přikázat ředitelům nemocnic, aby vzali zpět všechny lékaře, i ty, které nepotřebují a potřebovat do budoucna nebudou. Nemůže sepsat extra zákon o mzdách lékařů z veřejného zdravotnictví, to by si o speciální „lex“ mohla říci každá profesní skupina. Ostatně, ten zákon, kdyby měl být podle představ odborářů, by byl komický: sice smluvní volnost, ale se zaručenými násobky průměrné mzdy a ještě s nepodkročitelným minimem příjmu. Něco na způsob „chceme volnost, ale jen pro naši stranu zaměstnanců, ne už pro stranu zaměstnavatelů“.

Tím, že lékaři zatvrzele odmítají ministrovu nabídku, sami sebe dostali na hranu. Nikoli eticky. Nelíbí se jim nabízený kompromis? Odejít mohou, jsou svobodní. Soudný člověk by však měl poznat ten okamžik, kdy už od protistrany nemůže víc získat a může ztratit i to, co již má. Někdejší podporu veřejnosti už ztrácí.

3) Tučné sousto

Nájezdníky na Sazku žene vidina miliardy ročně

Loterijní firma Sazka je na tom opravdu špatně. V pondělí zveřejnila v insolvenčním rejstříku, že její majetek činí 14,16 miliardy korun, z toho pohledávky představují 10,5 miliardy korun. Naopak závazky Sazky jsou celkem 9,4 miliardy korun.

Není asi zrovna obvyklé, že by někde na světě zkrachovala lotynka s dominantním podílem na trhu. Obvykle to bývá tiskárna na penízky a nejínak je tomu v případě naší Sazky. I ona byla tiskárnou na peníze a nejspíše zase bude. Jde jen o to, kdo bude stát na konci této rotačky. A kdybychom říkali: čert ví, asi bychom pekelníka dost přeceňovali. Jedinou jistotou v této kauze je, že to už nepochybně nebudou sportovní svazy. Ty už svůj majetek naprosto průkazně prohosподаřily a hodnota jejich akciového podílu v Sazce je v tuto chvíli nejspíše menší než nula. Bez nějaké dohody s věřiteli o řešení dluhů totiž Sazka přežít nemůže. Jenže je problém, že podmínky této dohody už nebude určovat ten, kdo tuto společnost už roky fakticky ovládá, tedy její najatý manažer Aleš Hušák.

Deset miliard místo tří

Inteligentní, pracovitý a nesmírně tvrdohlavý manažer, který zřejmě podlehl pocitu, že mu tato firma patří, a když ji nebude mít on, tak ať ji nemá nikdo další. Jak jinak interpretovat blokování dohod, kterých s neaktivnějším nájezdníkem Radovanem Vítkem dosáhl Hušákovi velmi blízký Martin Ulčák.

Hušák stál za vzestupem Sazky, kdy pod jeho vedením znásobila zisky a podstatně zvedla příspěvky sportovcům. A ani stavba tolikrát proklínané arény nemusela být chyba. Sazka pomohla odvrátit ostudu, kdy reálně hrozilo, že se České republice nepodaří zorganizovat mistrovství světa v hokeji.

Problémem se staly cena stavby i náklady na její financování. Srovnatelné projekty byly ve světě postaveny místo za deset miliard korun za tři až čtyři. A rozhodně si na ně jejich stavitelé nepůjčovali na desetiprocentní úrok. Na to, aby přesvědčil akcionáře Sazky, že je to ufinancovatelné, použil Hušák velmi optimistický výhled hospodaření Sazky, kdy se měl zisk šplhat kamsi do neuvěřitelných výšek a nové produkty měly vydělávat majlant. Jenže už tehdy muselo být varováním, že Sazka nezískala pro vydání dluhopisů rating na investičním stupni, ačkoli to bylo jejím jasně deklarovaným cílem. Proč se tak stalo, zda šlo o skutečně nedobrou výhled hospodaření, či spíše o neochotu otevřít účty auditorům opravdu dokořán, lze jenom spekulovat a opírat se přitom o evidentně předraženou stavbu. Žádné spiklenecké teorie

Pak už bylo jenom otázkou času, kdy se příliv hotovosti do Sazky dostane pod úroveň její potřeby splácet účty. Případně kdy někomu z věřitelů povolí nervy a začne s dluhem Sazky obchodovat. A to se loni stalo.

Příznivci spikleneckých teorií si mohou domýšlet, že to měl Hušák od počátku promyšlené a že peníze ulité kamsi na stavbu arény nyní mohou sloužit k její „záchraně“ formou změny majitele. To by byl asi obdivuhodně ďábelský plán, ale uvěřit v takovou drzost spojenou s genialitou vyžaduje asi až příliš fantazie.

Sám Hušák mluví o konkurenčním boji, který proti Sazce vede finanční skupina Penta vlastníci sázkovou kancelář Fortuna. Penta radila Sazce s emisí dluhopisů a její šéf Marek Dospiva jako člen statutárních orgánů Sazky viděl hluboko do jejích finančních střev a při

svých schopnostech musel vědět, že přijde problém, který stačí trochu rozfoukat a na stole se objeví příležitost k vůbec nejlepšímu obchodu v dějinách Penty.

Jenže Dospiva se nyní drží zpátky a ve hře jsou jiní hráči. Kromě zmíněného Vítka třeba naftový miliardář Karel Komárek a další sázkařská firma Synot. Všichni vidí, že potíže Sazky jsou nesmírně vážné, ale přece jen řešitelné sumou, která se investorovi s mimořádnou jistotou vrátí ve velmi krátkém termínu. Potřebné tři miliardy korun lze totiž doplnit dalšími třemi miliardami z prodeje arény a dalších majetků Sazky. To bohatě stačí na splacení všech závazků, které je třeba v blízké době poplatit.

Zbýlých pět miliard dluhů pak není vůbec problém, protože by se s kredibilním investorem snadno jednalo o mnohem výhodnějším přefinancování starého, šíleně úročeného dluhu. Není přehnané očekávat, že by se výnos nových akcionářů z vyčištěné společnosti i po zaplacení nově vyjednaných splátek úvěrů i velmi okleštěných plateb sportovním svazům mohl brzy blížit miliardě ročně. A to už stojí za nějaký hodně ostrý boj, jehož jsme nyní svědky. A lze celkem dobře chápat Aleše Hušáka, že se mu takový kšeft, v němž ve většině z možných variant přijde o kontrolu nad firmou, vůbec, ale vůbec nelíbí. Je však otázka, jak dlouho lze tuhle válku ještě vést bez toho, že to sázkovou společnost ale opravdu těžce poškodí.

Sázkaři nebudou nejspíše už dlouho věřit, že všechno přece musí dobře dopadnout.

4) Po bin Alím a Mubarakovi přijde na řadu i Nečasova vláda

Očima Jiřího Štického vedoucího ekonomické redakce

Srovnávat vládnutí zasloužilých skorodiktátorů, bin Alí byl v úřadu prezidenta Tuniska necelých čtyřadvacet let a Egypt'an Mubarak se nedožije kulaté třicítky, s vládou demokrata Nečase, kroutící teprve sedmý měsíc, by bylo asi hodně za roh. Ale důvody jejich konce budou hodně podobné. Představa, že severoafričtí předáci padli a další se nyní klepou, protože utiskovaný arabský lid zatoužil po svobodě slova a volbách, jistě příznivce demokracie hřeje u srdce. Přece to byla místní mladá, facebookující generace, která prozřela a starý režim rozložila. Také mě ta představa hřeje u srdce, ale na fungující demokracii v Africe a arabském světě moc nevěřím. Znechucení korupcí je určitě podstatný důvod ke změně. Zprávy o bin Alího manželce a členech rodinného klanu, kteří pravidelně obořili světová nákupní centra s kartou krytou veškerým majetkem a jiným aktivy Státní banky tuniské, jistě pomohlo k svržení režimu. (Ó, jaké překvapení, diktátor a krade!) Stejně se otevírají oči řadě lidí v Česku u nahrávek okolo chystaných přesunů peněz ve Státním fondu životního prostředí či při upřímné promluvě ředitele motolské nemocnice ke kolegům primářům a šéfům oddělení (video na www.idnes.cz/ludvik). Ó, jaký šok, lékaři berou provize z milionových nákupů, o kterých rozhodují.

Šokuje jen ta upřímnost a přirozenost, s jakou se o svém zavedeném systému uplácení baví, což je neklamný příznak pokročilého stavu rozkladu. Podobnost není náhodná. Tunisko je v žebříčku vnímání korupce, sestaveném Transparency International ještě před bin Alího úprkem ke kamarádům do Saúdské Arábie, na 59. místě na světě. To znamená, že je jen o šest míst zkorumpovanější než Česko. Zato Egypt na 98. místě je zřejmě úplně jiná liga. Osobně dávám největší váhu poslednímu důvodu, jenž se ve vztazích vládci a poslušní poddaní historicky nemění: fungující ekonomika musí zajistit levný chléb. Drahé dálnice? Uplácení v nemocnicích? Bin Alí u moci? Kdo to řešil, dokud bylo kde brát, ekonomika rostla a veřejné zadlužování bylo udržitelné? Faraon to věděl, Mubarak také. Egypt je největší dovozce pšenice na světě. V letošním státním rozpočtu měl připraveno v přepočtu dvanáct miliard korun na pokrytí nárůstu cen. Podle indexu FAO, což je organizace zabývající se potravinami a zemědělstvím, spadající pod Organizaci spojených národů, ceny potravin loni vzrostly o čtvrtinu a dostaly se reálně nejvýš v historii. Graf změn cen ostatních komodit za

loňský rok připomíná schody do nebe. V čele s bavlnou, která je nejdražší ve 141leté historii obchodů na burze.

Růst cen postupně probublá do výrobků a až na pulty. Jako první to samozřejmě cítí chudší národy, které utrácují větší část příjmů za jídlo.

Česko není ani Tunisko, ani Egypt. Ale že by zrovna nyní Nečasova vláda prosazovala skokové zvýšení daně z potravin z 10 na 19 procent výměnou za těžko vysvětlitelné spoření na penzi? Ledaže chtějí dopadnout jako bin Alí a Mubarak.

5) Nečekejme v Egyptě obdobu sametové revoluce

Píši tento komentář v době, kdy masové demonstrace a násilnosti v Egyptě zatím dosavadní režim prezidenta Mubaraka nesvrhly a příliš mnoho otázek ohledně budoucnosti této země zůstává otevřených.

Přesto však to, co se dosud událo, vybízí k zamyšlení a zhodnocení.

Masy Egyptanů vyšly do ulic Káhiry a dalších egyptských měst nečekaně a pod vnějším impulzem.

Nejedná se o hladové bouře, které se dříve tu a tam v některých oblastech Egypta vyskytly. Nejedná se ani o organizované vystoupení islamistů, kteří dříve občas vyvolali násilné střety. Současné masové demonstrace vznikly spontánně v reakci na pád autokratického režimu v jiné arabské zemi - Tunisku. A od počátku probíhají pod radikálními politickými hesly proti dlouholetému vládnoucímu režimu. Jsou evidentně spontánní, nemají žádnou vůdčí politickou sílu ani osobnost. Zdá se, že dosavadní slabá světská i silná islamistická opozice jsou jimi poněkud zaskočeny a pouze reagují.

Síla lidu se probouzí

Zaskočen je i okolní svět, obávající se hrozící nestability v klíčové zemi arabského světa i horkého regionu Blízkého východu. Západní politikové i veřejnost se zmítají mezi na odiv dávanými sympatiemi k demonstrantům bouřícím se proti tyranii a požadujícím svobodu, tak snadno zdálky vyvolávajícím vzpomínky na jásavou éru pádu komunistických totalit ve východní Evropě, a logickými obavami. Realisté a političtí stratégové se děsí vlivu možného pádu prozápadního Mubarakova režimu na blízkovýchodní konflikt, situaci v arabském a muslimském světě vůbec a dopadů nestability v této strategicky klíčové zemi na světovou ekonomiku.

Přestože vše dosud zůstává otevřené, troufám si tvrdit, že ať nakonec vývoj bude jakýkoliv, nic v Egyptě nezůstane stejné.

Současné události nemají v egyptské historii precedens. Egypt byl po dlouhá tisíciletí zemí rolníků, jimž po faraonském období postupně vládli Peršané, Řekové, Římané, Byzantinci, Arabové, mamlúci, osmanští Turci, Francouzi, Britové a nakonec v roce 1952 svrhla na Británii závislý královský režim armáda, diktatura jejíhož velení trvá dosud. Obyvatelstvo bylo až dosud převážně pasivním objektem této historie, která probíhala jakoby nad ním a mimo ně.

I v moderní době byla politika a řízení věcí veřejných úzké vzdělané, bohaté, značně uzavřené a často kosmopolitní elity, mezi niž měl obyčejný Egyptan kromě kariéry v armádě malou šanci proniknout. Právě z toho pramení síla islamistické opozice -Muslimského bratrstva a jeho odnoží - jako ideového proudu a organizační struktury daleko bližší prostým lidem, jejich myšlenkovému světu, tradicím, představám a životu.

Dnes poprvé v historii vychází hybná síla politického dění a iniciátor změn z onoho doposud pasivního lidu, je mimo armádu a do značné míry i mimo zavedené elity. Je to jasné potvrzení změn, jimiž egyptská společnost prošla za poslední desetiletí, důkaz v části společnosti počínajícího aktivního občanského vědomí, které chce promlouvat do věcí veřejných. To zní

sice na první pohled optimisticky, ale egyptská situace je na hony vzdálená evropským poměrům, které známe a máme tendenci si ji s nimi ztotožnit.

Klamavé iluze

Spontánní živelná lidová revoluce může svrhnout starý režim, avšak tím, že do politického dění vtáhne milionové masy s roztržštěnými zájmy, představami a prioritami, otevírá před sebou relativně dlouhé období nestability, v němž se bude bojovat o charakter nového režimu. Vzhledem k nízké úrovni vzdělání a materiálního standardu mas je zajištěno zázemí pro silné radikální politické proudy a tendence. Egyptská revoluce, zvítězí-li, má proto podle mého názoru šanci podobat se spíše než východoevropskému sametu roku 1989 velkým a tragickým revolucím, jako byly francouzská, ruská nebo íránská, které naděje, touhy a iluze nadšených zástupů přetavily v krvavých peripetiích do nové diktatury, v mnohém děsivější a horší než starý režim. Pokud se armáda pokusí předejít tomuto vývoji změnou režimu v nějakém liberálnějším duchu, bude stejně pod tlakem sil, které ji k tomu dotlačily, a režim i poměry v Egyptě budou mít ke stabilitě daleko.

Jsem proto přesvědčen, že iluze nejsou na místě, že cesta ke svobodné a demokratické společnosti v Egyptě, o níž dnes na Západě mnozí tak rádi hovoří, bude ještě velmi dlouhá a složitá.

PŘÍLOHA Č. 5: MF DNES 4. 2. 2011

1) Zpověď naivy. Proč chápu Egyptany, kteří už nechtějí Mubaraka

Očima Michala Musila zástupce šéfredaktora

Tohle neskončí dobře - dozvídám se od mnoha komentátorů hodnotících masové protesty v Egyptě. Režim prezidenta Mubaraka byl zárukou míru v oblasti, po jeho odchodu vznikne chaos, moci se chopí islamisté a vybudují agresivní stát podobný Íránu.

Neupírám nikomu právo tyto názory šířit: ono by to ani nešlo (ačkoli jejich nositelé trpí pocitem, že bojují proti jakési naivní většině, ve skutečnosti jsou slyšet dost a dost). Nepopírám také, že vývoj se skutečně může vymknout jakékoli kontrole a může skončit vznikem agresivního režimu, který odvolá mírovou dohodu s Izraelem - základní kámen relativního klidu na Blízkém východě.

Přece však trpím, jak by zmínění analytici řekli, „naivními“ sympatiemi pro ty, kdo na ulicích egyptských měst protestují proti Mubarakovu režimu.

Především se mi zdá, že oni komentátoři podceňují, jak špatně a zle se Mubarakův stát vůči mnoha svým občanům choval. Tvrdí-li někdo opak, ať si prostuduje materiály organizace sledující dodržování lidských práv Amnesty International (a tvrdili někdo, že bití a mučení dopadá pouze na islámské radikály, ať se podívá třeba na případ blogera zavřeného za údajné pomlouvání islámu).

Chápu, že zahraniční politika je od nepaměti trochu cynická; nezpochybňuji, že je v ní často nutné si vybírat menší ze dvou zel. Ono zlo, i když menší, však zůstává zlem - a domnívat se, že dohoda s menším zlem může zaručit mír na věky, je nesprávné a mylné. Právě proti takovému „menšímu“ zlu, které jim po desetiletí vládne, nyní mnozí Egyptané protestují. Důvody odporu vůči režimu jsou, jak už to v dobách převratů bývá, různé. Avšak podceňovat prostý motiv touhy po svobodě by bylo chybou: dějiny jsou plné příběhů, kdy lidé nebojovali za chleba, ale právě za svobodu. Stejným omylem by byl názor, podle něž bitky mezi odpůrci a příznivci režimu dokazují, jak jsou egyptští Arabové necivilizovaní a jak by si neuměli sami vládnout. V mnoha revolucích přece existovali i mocní příznivci starých pořádků, pouze se na to zapomíná. Překvapivým příkladem může být vzpoura amerických osad koncem 18. století; slavná americká válka za nezávislost, dozajista ctěná i komentátory ponižujícími nynější egyptské protesty. Proti - nakonec vítězným - revolucionářům stálo mnoho lidí loajálních vůči Británii. A v očích mnoha soudobých Evropanů museli američtí vzbouřenci vypadat jako fanatici, kteří sice melou nějaké řeči o svobodě, ale ve skutečnosti nechtějí britské koruně platit daně - a proto, hrozná věc, její vládu chtějí svrhnout a vládnout si sami. Ostatně revolucionáři tehdy vydali prohlášení, podle něž jsou „všichni lidé stvořeni sobě rovni“ a mají některá nezcizitelná práva, například „svobodu“. V dnes proslulé Deklaraci nezávislosti se mluví ne o právech „Američanů“, ale „všech lidí“. Nevím tedy, proč by tato práva měla být upřena Arabům a Egyptanům.

2) Česká koruna je jako národní poklad

Když jsem se vracel z konference v Německu, koupil jsem si časopis Focus Money s titulkou „Ich will meine D-Mark zurück!“ - „Chci zpátky svoji německou marku!“. Udržet klub eura ve stejné sestavě bude setsakramentsky drahé a bude lidem co vysvětlovat.

Premiér Petr Nečas včera jednal s prezidentem Václavem Klausem o tom, jak se bude schvalovat dodatek lisabonské smlouvy. Pár nových paragrafů má umožnit vznik trvalého záchranného mechanismu pro státy, jimž by na jejich dluhy už žádný investor nepůjčil (oficiálně bruselštinou: „státy v hospodářských potížích“). Pokud na to nekývneme, uděláme dobře. Ale neznamená to, že my sami na dluhy nikdy dojet nemůžeme.

Eurozóna záchranným fondem řeší důsledek. Nikoliv však příčinu. Zkouší si nasmlouvat peníze, jak případně zalepit díry v rozpočtech líných národů z kapes pilnějších daňových poplatníků. A pak se chce asi modlit, aby přišel ekonomický růst a pokladny se začaly zase plnit.

Budoucí dluhy

Ale kde jsou reformy hříšníků? Rozdíl mezi výnosností dluhopisů Řecka, Portugalska, Španělska nebo Itálie oproti Německu se nijak zásadně nezmenšuje. Rozuměj: finanční trh nevidí žádné reformy. Jednotkové náklady práce nejdou u těch, kdo si lebedili na dluh a bez produktivity, dolů (Irové to třeba v průmyslu dokázali). Rozuměj: konkurenceschopnost vůči Asii prachbídná. Když budete chtít investovat do nějaké země, měla by vás také zajímat současná hodnota budoucích státních závazků - aktuální výše dluhu nemusí být rozhodující. Mezinárodní měnový fond spočítal, že současná hodnota budoucích závazků Německa je 280 procent HDP. U Španělska je to kvůli stárnutí obyvatel až 652 procent HDP. Rozuměj: bez reforem jsou jižanské země odvařené.

Nenechme korunu oslabit

Kdyby (také to slovíčko nesnáším) měli Jižané vlastní měny, ty by zřejmě oslabovaly. Pokud by to nezpůsobilo nějak drsnější inflaci, pomohlo by to tamním podnikům - inkasovaly by více z vývozu. Buďme rádi za českou korunu. Ale nezapomínejme na to, že nemáme záruku, že bude pevná navždy. Jižany jsem peskoval za drahé dluhopisy, vysoké náklady práce a obrovskou současnou hodnotu budoucích dluhů. Pokud chceme mít pevnou korunu, dejme na tyto ukazatele pozor. Nehazardujme s důvěrou, nezdražujme si dluhopisy, vyrovnejme státní rozpočet. Nesnižujme si konkurenceschopnost tím, že případný nárůst platů předběhne naši produktivitu. A tím, že s důchodovým systémem neuděláme nic.

Pečujme o pevnost české koruny. Jde o naše peníze.

3) Disident Vondra a rychlostudent z Plzně

Shrňme si fakta: s příchodem Alexandra Vondry do čela ministerstva obrany se začaly na světlo valit podrobnosti o všemožných předražených zakázkách na obraně, o nichž se do té doby jen spekulovalo. O exministra Bartáka už nikdo neměl zájem a jeho zodpovědné podřízené poté vyházel Vondra. Především Bartákovu pravou ruku, generálního sekretáře a rychlostudenta z Plzně Davida Průšu, který chyběl v málokteré výběrové komisi. Z Bartáka si nakonec udělal ministr financí Kalousek šéfa svého finančního a analytického útvaru. Barták si s sebou přivedl kamaráda Mgr. Průšu a společně měli odhalovat finanční kriminalitu nahlížením do bankovních účtů a finančních příznání.

Asi jen čistě náhodou, nikoli z pomsty, se rozhodli zkontrolovat hospodaření akce č. 204011-3333, předsednictví v Radě EU. Odhalení: Vondra už není čistý, jeho zakázka na ozvučení byla předražená a bez výběrového řízení. Jistě, předsednictví bylo akcí, kde se summitům říkalo mejdan a kdy se na nějaký ten milion nehledělo. Ale jediný způsob, jak by Bartákův útvar dokázal, že tohle šetření nebyla pouhá pomsta, je, že se stejnou vehemencí vyšetří o řád vyšší, tedy miliardové, zakázky - kupříkladu ty armádní či dálniční.

4) Fórum čtenářů

výběr z dopisů, redakčně kráceno

Organizovaný odchod je nelidský čin doktorů

Organizovaný odchod nemocničních lékařů by byl neomluvitelným antihumánním činem, jaký v celých lidských dějinách nemá obdobu. Je úděsné, že tento čin hodlají spáchat právě mnozí čeští lékaři. Nebylo by spravedlivé, kdyby všichni čeští lékaři nosili všude v Evropě signum této hanby. Proto bude nezbytné vyvěsit na internetu seznam všech těch lékařů, kteří se této zpronevěry lékařskému poslání dopustí.

Petr Vopěnka

emeritní profesor Univerzity Karlovy

PŘÍLOHA Č. 6: HOSPODÁŘSKÉ NOVINY 31. 1. 2011

1) Vondra pod letlampou

S Alexandrem Vondrou to nevypadá dobře. Jeho obhajoba se ve světle nových svědectví a faktů rozpouští jako čokopanáček pod letlampou. Není pravda, že firma Promopro musela dostat zakázku na „ozvučení“ českého předsednictví EU bez výběrového řízení. Není pravda, že měla v Kongresovém centru exkluzivitu. A není pravda, že Vondra nemohl tušit, co ve smlouvě je. Teď snad aby ministr obrany zopakoval větu Víta Bárty, přichyceného při lži: „Neúmyslně jsem uvedl skutečnosti, které se ukázaly jako nepravdivé.“ A doufal, že jeho aféra v zájmu koaličního „klidu na práci“ usne. Jenže to by se stát nemělo. Tohle totiž není žádná komunální strkanice, jde o stamiliony. Počítejme: Firma Promopro dostala od úřadu vlády 766 milionů. Samotná firma přitom tvrdí, že jí na účty přiteklo 496 milionů. Takže je zbývá vypátrat oněch zbývajících 270 milionů. Na otázku „řekni, kde ty prachy jsou, co se s nima mohlo stát“ zatím nikdo odpověď nedal. A i kdyby nějaké vysvětlení existovalo a účetní položky nakonec seděly, těžko vyvrátit podezření ze záměrného předražení zakázky. Rámcová smlouva s firmou Promopro původně počítala s částkou 85 milionů. Jak je ale potom možné, že skoro 100 milionů firma fakturovala ještě předtím, než předsednictví vůbec začalo? Jak to, že to nikomu od Vondry nebylo divné? Proč se jeho úředníci chovali, jako by jim někdo důležitý řekl: „Téhle zakázky si nevšímejte, jen faktury vyplácejte, na množství nehleďte!“

A do třetice: Krajně podezřelé je i to, že Promopro většinu peněz přeposlala jiné firmě. Aniž bychom tvrdili, že je to tento případ, přeposílání peněz za „subdodávky“ nejlepší cestou, jak státní zakázku zamlžit a zajistit tak, aby peníze doputovaly tam, kde je konspirátoři chtějí mít. Například na černý stranický účet. Vondra trvá na tom, že aféra je útokem na něj. Jenže i kdyby, důležitá je podstata věci. Tedy podezřelé převody peněz prováděné firmou, jež dostala za Vondrovy asistence zakázku bez výběrového řízení. To je nutné neustále připomínat. A to tím důrazněji, čím silnější bude Vondrův křik, že to celé na něj ušil někdo, komu vadí, že „čistí“ ministerstvo obrany.

2) Může se Evropa zachránit?

Nositel Nobelovy ceny za ekonomii píše o řešeních krize eurozóny

Je cosi zvláště případného na faktu, že současná evropská krize začala v Řecku. Evropské nesnáze totiž vykazují všechny aspekty klasické řecké tragédie, v níž může vznešeného charakteru zničit osudová chyba v podobě vlastní pýchy.

Ještě nedávno mohli Evropané tvrdit, že současná hospodářská krize ve skutečnosti demonstruje výhody jejich hospodářského a sociálního modelu. Ve velké části Evropy pomohla pravidla upravující propouštění zaměstnanců omezit ztráty pracovních míst, přičemž silné sociální programy zajistily, že si i nezaměstnaní udrželi zdravotní péči a pobírali základní příjem. Přesto je Evropa v hluboké krizi - její největší úspěch a pýcha, jednotná měna, je dnes totiž v ohrožení. Ba co hůř, stále více vypadá jako past. Vytvoření eura mělo být nejnádhernějším okamžikem ve velkolepém a vznešeném podniku: v několik generací trvajícím úsilí přinést na kontinent, dříve zmítaný častými válkami, mír, demokracii a společnou prosperitu. Architekti eura, unesení vzletností a romantikou svého projektu, se však rozhodli ignorovat přízemní obtíže, na něž musela společná měna zákonitě narazit. Výsledkem je tragédie nejen pro Evropu, ale i pro svět, jemuž je Evropa stěžejním vzorem. Jak se to stalo?

Výhody jednotné evropské měny byly zřejmé. Když jste přijeli do jiné země, už jste nemuseli měnit peníze, dovozci a vývozci ztratili kurzovou nejistotu. Společná měna měla navíc posílit pocit evropské jednoty.

Na druhé straně znamená vytvoření měnové unie nutnost obětovat flexibilitu. Nakolik závažná je tato ztráta? Zkusíme to demonstrovat na dvou vyspělých zemích s podobně velkou ekonomikou.

Eurozóna versus zóna dolaru. Pomineme-li podnebí, ráz krajiny a historii, mají Irsko a americký stát Nevada hodně společného. Jde o malé ekonomiky, které jsou velice závislé na prodeji zboží a služeb sousedům. Obě země s chlubily v minulém desetiletí hospodářským boomem. V obou se vytvořila obrovská bublina na trhu s nemovitostmi, která pak bolestivě praskla. Obě dnes trpí zhruba čtrnáctiprocentní nezaměstnaností. A obě jsou členy větší měnové unie: Irsko eurozóny, Nevada dolarové zóny. Situace Nevady je však mnohem méně zoufalá.

Hospodářský pokles zasáhl mimořádně silně rozpočty obou států. Značná část výdajů, na nichž jsou obyvatelé Nevady závislí, se však nečerpá ze státních, nýbrž z federálních programů. Kromě toho se Nevada na rozdíl od Irska nemusí obávat nákladů na sanaci bank - nikoliv proto, že se stát velkým ztrátám z půjček vyhnul, nýbrž proto, že tyto ztráty pokryje většinou Washington.

Víme, že Amerika má měnovou unii, která funguje, a víme, proč funguje: protože se kryje se státem - se státem s výraznou centrální vládou, společným jazykem a sdílenou kulturou. Evropa žádný z těchto atributů nemá, následkem čehož byly vyhlídky jednotné měny od počátku pochybné.

Euroforie, eurokrize Zavedení eura v roce 2002 vyvolalo novou sebedůvěru, a to zejména v těch evropských zemích, jež byly historicky pokládány za investičně rizikové. Teprve později vyšlo najevo, že toto vzednutí je i návnadou uvnitř nebezpečné pasti.

Nejkřiklavějším příkladem bylo Řecko s dlouhou historií insolvence a vysokých inflačních vln. Až do konce 90. let kupovali investoři dluhopisy vydané řeckou vládou pouze tehdy, když nesly daleko vyšší úrok než třeba bezpečnější dluhopisy německé. Když se však přiblížil debut eura, riziko řeckých dluhopisů odpadlo. Řecký dluh, předpokládalo se, bude koneckonců již brzy vůči rizikům inflace imunní: Evropská centrální banka na to dohlédne. Zhruba do roku 2005 se veškeré obavy z fiskálních nesnází určité země prakticky vytratily z evropské scény. Úrokové sazby se napříč Evropou sblížovaly a vlády problémových zemí si tak docela předvídatelně začaly za levnější úroky překotně půjčovat více, než dokázaly splácet. A pak bublina praskla.

Stále se o globální krizi z roku 2008 hovoří jako o něčem, co se upeklo v Americe. Evropa si však zaslouží stejné pokárání. V Řecku je tento příběh jasný: v letech snadného půjčování nahromadila tamní vláda obrovský dluh - větší, než přiznávala. Když se v roce 2009 vláda změnila, vyšly účetní triky najevo. Investoři se pochopitelně dali na úprk. Ještě lepším příkladem je Španělsko - tato zdaleka největší ekonomika postižená krizí. Ještě před několika lety mělo vyrovnaný rozpočet a veřejný dluh v poměru k hrubému domácímu produktu dvakrát nižší než Německo. Totéž platí i o Irsku. Co se tedy stalo? Zaprvé, krize měla osudový fiskální dopad. Ve Španělsku a Irsku se propadly příjmy státu a s prudkým zvýšením nezaměstnanosti se zvýšily i náklady na výplatu dávek. Kvůli tomu se obě země dostaly z rozpočtových přebytků v předvečer krize k obrovským schodkům o rok později.

A pak jsou zde náklady na finanční očistu. Ty byly obzvláště ohromující v Irsku, kde se banky v letech konjunktury utrhly z řetězu. Když bublina splaskla, ocitla se jejich solventnost okamžitě v podezření. Irská vláda se ve snaze odvrátit masivní run za všechny bankovní dluhy zaručila - tím se jimi sama obtěžkala a vyvolala pochyby o vlastní solventnosti. Velké španělské banky byly ve srovnání s Irskem dobře regulované, avšak panovala a stále panuje obrovská nervozita ohledně stavu menších záložen a rovněž obavy, kolik peněz na jejich záchranu bude muset vláda vynaložit.

Zhruba během minulého roku spadly nejprve Řecko a poté i Irsko do začarovaného finančního kruhu: jak potenciální věřitelé ztráceli důvěru, úrokové sazby, které tyto země musely platit, se zvyšovaly, což podkopalo vyhlídky do budoucna a vedlo k další ztrátě důvěry a dalšímu růstu úroků. Silnější evropské státy zabránily bezprostřednímu zhroucení pouze tím, že poskytly Řecku a Irsku nouzové úvěrové linky a nechaly je prozatím obcházet soukromé trhy.

Argentinské děja vu Někteří ekonomové včetně mě mají při pohledu na evropské nesnáze pocit, že tento film už někde viděli - před deseti lety v Argentině. S tím rozdílem, že se Argentina nikdy své měny nevzdala, avšak v roce 1991 udělala dobrý tah: pevně navázala svou měnu na americký dolar. Peso tak kryly dolarové rezervy. Ve většině 90. let přišla odměna v podobně nižších úroků a značného přílivu zahraničního kapitálu. Nakonec však země zabředla do trvalé recese a ztratila důvěru investorů. Na počátku roku 2002 se po rozvášněných demonstracích a runu na banky celý systém rozpadl. Vazba mezi pesem a dolarem se zpřetrhala a peso prudce kleslo. Argentina mezitím vyhlásila státní bankrot a nakonec zaplatila za každý dolar jen asi 35 centů. Těžko se vyhnout podezření, že se něco podobného může chystat v jedné či více problémových evropských ekonomikách. Evropská krize má čtyři možnosti vývoje: Přetrpění krize Sužované evropské ekonomiky by mohly věřitele upokojit tím, že projeví dostatečnou ochotu přetřpět nelehké období, a tím se vyhnout státnímu bankrotu nebo devalvaci. Vzornými žáky jsou v tomto ohledu pobaltské státy: Estonsko, Litva a Lotyšsko. Ty byly a jsou ochotny podstoupit velmi tvrdá fiskální úsporná opatření doprovázená postupným poklesem mezd v naději, že se jim tak časem podaří obnovit konkurenceschopnost - tomu se říká „vnitřní devalvace“. Restrukturalizace dluhu Investoři neočekávají, že Řecko a Irsko plně splatí své dluhy. Očekávají nějakou formu jejich restrukturalizace, ačkoliv by to v žádném případě neukončilo potíže problémových ekonomik. I kdyby například řecká vláda neuznala žádný dluh, stejně by musela seškrtnat výdaje a zvýšit daně, aby vyrovnala rozpočet. Restrukturalizace dluhu by však mohla protrhnout začarovaný kruh klesající důvěry a rostoucích úrokových nákladů, což by potenciálně učinilo z vnitřní devalvace realizovatelnou, byť brutální strategii. Argentina se vším všudy Argentina nevyhlásila pouze neschopnost splácet zahraniční dluh, opustila také vazbu na dolar, což umožnilo pád hodnoty pesa o více než dvě třetiny. To zabralo - od roku 2003 zažívala rychlý hospodářský vzestup tažený exportem.

Země eurozóny by ale musely nejprve překonat velkou překážku - že už nemají vlastní měnu. Jak uvedl Barry Eichengreen z Kalifornské univerzity, každá země eurozóny, která by jen naznačila odchod od eura, by vyvolala zničující run na své banky. Jenže i navázání argentinské měny na dolar v poměru 1:1 mělo být nezvratné, až teprve run na banky přinutil vládu omezit výběry. Jakmile se to stalo, bylo možné devalvovat peso bez rizika druhého runu. Nic podobného se v Evropě zatím nechystá. Rozhodně to však není nemožné, zvláště ve chvíli, kdy bude bolest z drastických úsporných programů přetrvávat. Oživený europeismus Počátkem prosince vyvolali lucemburský premiér Jean-Claude Juncker a italský ministr financí Giulio Tremonti bouři, když navrhli vytvoření „E-bondů“, které by vydávala nějaká evropská dluhová agentura. Protože by za tyto bondy ručila Evropská unie jako celek, dostaly by problémové ekonomiky šanci, jak se vyhnout začarovanému kruhu upadající důvěry a rostoucích úroků z dluhopisů. Na druhé straně by se však problém přesunul i na méně problémové země - tuto námitku promptně vznesli rozlícení němečtí představitelé. Němci neoblomně trvají na tom, že se z Evropy nesmí stát „transferová unie“, v níž silnější vlády a státy poskytují pomoc slabším. Jak ovšem ukazuje srovnání Irska s Nevadou, Spojené státy fungují jako měnová unie do značné míry právě díky tomu, že jsou zároveň transferovou unií. A lze si jen těžko představit, jak by euro mohlo fungovat bez toho, že Evropa najde cestu, jak dosáhnout něčeho podobného. Krach eura by znamenal možná definitivní ránu nadějím na

skutečnou evropskou federaci. Dopustí to silné evropské státy? Anebo přijmou odpovědnost a možná i náklady spojené s rolí dohlížitelů na vlastní sousedy? Na odpověď čeká celý svět.

3) Děti místo penzijních fondů

Nějakou dobu jsme masírováni médií, že současný penzijní systém je v dlouhodobém horizontu neudržitelný. Je neudržitelný, pokud do něj nebudou lidé ochotní přispívat, a to buď penězi, nebo tím, že vychovávají děti - budoucí plátce.

Renomovaná americká instituce před deseti lety předpověděla, že v roce 2050 bude mít ČR 8,9 mil. obyvatel. Vloni svou prognózu revidovala na 10,3 mil. Z toho je jasné, jak nepřesné jsou dlouhodobé demografické odhady.

Z podobných předpokladů vycházejí i vládní návrhy penzijní reformy. Navíc vhodně zvolenými parametry se dají výrazně ovlivnit výsledky odborných studií.

Finanční perpetuum mobile A nejde jenom o to. Povinné vyvedení sociálního pojištění do soukromých fondů na 20-30 let je vládou organizovaný tunel. Pokud by měl stát garantovat, že to tunel nebude, může například nařídit, že takový fond bude nakupovat převážně státní dluhopisy ČR (což může být i riziková investice, viz. Řecko). Druhou možností je kontrola fondů úředníky. Jenže tak narostou výdaje ze státní pokladny.

Dlouhodobě a ve velkém objemu se peníze dají zhodnocovat maximálně o inflaci. Kdyby to šlo lépe, existovalo by „finanční perpetuum mobile“. Už bychom nemuseli pracovat, stačilo by jen zhodnocovat.

Masivní množství „dlouhých“ peněz v ekonomice může prohlubovat nerovnováhu na finančních trzích. Není nic lepšího pro držitele tzv. toxických akcií než je odprodat penzijním fondům. Jejich toxicita totiž vyjde najevo až za dlouho.

Kde má dnešní třicátník jistotu, že po 30 letech spoření nedostane jen zlomek svých peněz? Kde má jistotu, že mu stát úspory neznárodní, jako třeba v Maďarsku. Kde má jistotu, že na zisk z dluhopisů stát neuvalí mimořádnou daň, tak jak to udělal v případě stavebního spoření? Ač se to po mediální masáži týkající se důchodové reformy nezdá, možností, jak řešit budoucí penze, je víc: Více dětí, více peněz Základem penzijního systému by měl nadále zůstat průběžný systém doplněný o penzijní připojištění. Navrhují zavést slevu na sociálním pojištění na vyživované dítě ve výši 2 % za dítě - bez limitu, o kolik dětí se jedná. Výpadek ve výběru sociálního pojištění by se dal kompenzovat nárůstem dolní sazby DPH, nikoliv však tak razantně, jak navrhuje vláda.

K zajištění na stáří patří i výchova dětí. V případě, že se to někomu podaří, což je pro celý (nejen) penzijní systém klíčové, měly by děti dostat možnost část svého sociálního pojištění směřovat přímo na rodiče. To je civilizovaná podoba tzv. afrického modelu, kde si lidé pořizují hodně dětí, aby se ve stáří o ně měl kdo starat.

Nechci, aby stát nařídil občanům odvést ročně desítky tisíc korun do soukromých fondů, kde si z nich finanční analytici vezmou 3 %, aby za ně z 80 % nakoupili státní dluhopisy. To za zlomek peněz může dělat úřednice s kalkulačkou a telefonem na ČSSZ.

Povinné vyvedení sociálního pojištění do soukromých fondů na 20-30 let je vládou organizovaný tunel.

4) Dopisy a e-maily: Nemoc českého školství aneb Obhajoba státních maturit

V rubrice DOPISY A E-MAILY uveřejňujeme redakce, které vyjadřují názor čtenářů. Adresa: dopisy.hn@economia.cz

Nemoc českého školství aneb Obhajoba státních maturit České regionální školství se v mezinárodních srovnávacích průzkumech propadá stále hlouběji. Ministerstvo bije na poplach a usilovně hledá cesty, jak tento pád zastavit.

A jaké změny zatím regionální školství nabízí? Probíhá kurikulární reforma. Učitel, který ve výuce pravidelně nepoužívá informační technologie, se málem stává černou ovcí, dbá se na to, aby žáci nebyli zatěžováni domácí přípravou, procvičováním, chcete-li „drilování“, je zastaralou formou, která do českého školství nepatří, atd. atd.

Pokud se ale podrobněji seznámíme se situací na základních a středních školách, zjistíme, že se chovají naprosto pragmaticky a přizpůsobují se společenské poptávce. Obě skupiny škol mají společnou motivaci. Zajistit si dostatečný počet žáků a tím obhájit svou existenci a potřebnost.

A co chtějí rodiče? Na základních školách hlavně spokojené děti, škola by měla rodiče co nejméně obtěžovat a žáci by měli dostat pěkná vysvědčení. To jim zajistí přijetí na vybranou střední školu bez přijímacích zkoušek. Na středních školách je to v podstatě obdobné, jenom děti zde poněkud povyroستly a některé prestižní obory na vysokých školách jsou méně dostupné. Nicméně vstup na „nějakou“ vysokou školu umožňuje v současné době vlastnictví „nějakého“ maturitního vysvědčení stoprocentně.

Podle mě je jediným řešením výše popsaného stavu změna oné zmiňované společenské poptávky. Kvantitu, tedy známku na vysvědčení, nebo zisk maturitního vysvědčení musí nahradit kvalita. A jak může stát testovat kvalitu? Pokud možno objektivně zjistit úroveň žáků při ukončování stupně vzdělání. Je definován i způsob provedení - srovnávací zkoušky na závěr prvního a druhého stupně základní školy a společná část maturitní zkoušky. Známe už i způsob léčby a tak vzhůru do práce. Po mnohaleté přípravě a nekonečných diskusích doba dozrála. Po podzimní generálce by studenti měli maturovat podle nového modelu, který obsahuje i společnou část - státní maturitu. Učitelé kvůli tomu absolvují vzdělávací kurz. Tato příprava je i značným zásahem do chodu školy a je spojena s nemalými finančními náklady. Žáci se připravují na novou strukturu maturitní zkoušky, která je obsahově i formálně zcela odlišná od zkoušky tradiční.

A najednou jako blesk z čistého nebe Senát ČR smete myšlenku „nové maturity“. Kdo za tím zřejmě stojí? Školy, které se obávají, že se poodhalí úroveň jejich maturitní zkoušky, školy, které podcenily přípravu jak žáků, tak učitelů, školy, kterým vyhovuje současný marasmus panující ve středním školství? A kdo na to doplatí? Především svědomití a poctiví žáci a školy, které se usilovně i za cenu velkého odříkání na společnou část maturity připravují. Vlastimil Volf ředitel gymnázia v Mladé Boleslavi

5) Mág(nát) Murdoch zasahuje

Média

Den D připadá na tuto středu. Po mnoha měsících příprav a po jednom už sice ohlášeném, ale pak odloženém startu představí mediální magnát Rupert Murdoch deník The Daily čili noviny vytvořené speciálně pro iPad. O The Daily se již dost psalo, a tak jen stručné vysvětlení těm, kteří se běžně světem médií nezabývají. Nepůjde o aplikaci, která stahuje obsah tištěných novin - ať už třeba Murdochem vlastněného Wall Street Journal, nebo našich Hospodářských novin - na iPad či jiná elektronická „udělátka“. Ale půjde o zcela nový deník s originálním obsahem (a stočlennou redakcí), vytvořeným výhradně pro platformu iPad. A proto jde o tak vzrušující věc, Rupert Murdoch se zde pokouší otevřít novou kapitolu mediálního byznysu. Výstižně to popsali na webové stránce Nieman Journalism Lab, když uvedli, že The Daily může být něčím, čím bylo před 30 lety uvedení deníku USA Today. Novin, jež pro svou formu a obsah s krátkými články, barevnými fotografiemi a s celkově zcela jinak postaveným vztahem textu vůči obrazovému a grafickému obsahu dostaly přezdívku „televize na papíře“. Zpočátku míněnou hanlivě, avšak mnohé z toho, co vyzkoušely v USA Today, postupně převzala celá papírová novinová branže a USA Today je dnes nejprodávanějším americkým

listem.

Internet v nových šatech

Deník The Daily by se mohl o něco podobného pokusit pro éru internetových médií, tedy přesněji, pro již zhruba deset let dlouhý proces, kdy se žurnalistika jako taková stále snaží přijít na to, co vše jí internet vlastně nabízí. Na výše citované stránce Nieman Journalism Lab to docela dobře vystihli, když píší: „The Daily může na první pohled vypadat jako nápad z roku 2001, převlečený do šatů roku 2011. Avšak třeba právě v oněch šatech se nachází klíčový rozdíl a Murdoch je ten pravý Muž.“ Noviny se s internetem už léta pracně potýkají. S obsahovým a formálním propojením mateřských listů a webu. Papír se „překlápí“ na web, k čemuž se postupně přidává více exkluzivního internetového obsahu, ale správná proporce se pořád hledá. A vedle toho jsou zde čistě internetové zpravodajské projekty, v USA například Politico.com, v Česku server Aktuálně.cz, kde si vyhledáte rychlou, průběžně aktualizovanou informaci. Ostatní obsah je tomu přizpůsoben, využití videa či fotografií není v zásadě ničím novým či jiným než kdekoli jinde na internetu. Murdochův The Daily, jenž bude například právě s fotografiemi pracovat speciálně pro formát iPadu, má ambici internetová média v tomto smyslu výrazně posunout.

Za dva roky na svém

V této souvislosti se hodně mluví o Murdochově byznys modelu. Předplatitelé zaplatí za The Daily týdně 99 centů, Murdoch tvrdí, že do pěti let jich získá půl milionu, což je podle některých analytiků hodně odvážný cíl. Murdoch ovšem asi sází na to, že se vyplní předpovědi, podle nichž půjde prodej iPadů a obecně tabletů strmě vzhůru. Loni se prodalo 10 milionů iPadů, v příštích dvou letech to může být dalších 50 milionů. A pokud by si The Daily předplatilo jedno procento majitelů iPadů, tedy 600 000, půjde o obrát přes 31 milionů dolarů, což je přibližně tolik, kolik Murdoch do The Daily vložil - a návratnost do dvou let, to není v mediálním byznysu vůbec špatná věc. Ale i kdyby to nevycházelo (poněvadž třeba není jasné, jak iPad obstojí v ohromné konkurenci jiných tabletů), tak už proto, že se pokouší o originální internetový zpravodajský formát, by žurnalisté měli Murdochovi držet palce. Je nejen mediálním magnátem, ale i mediálním mágem.

6) Zážitkový zájezd do Egypta

Na sto padesát mrtvých, dvě tisícovky zraněných, šest tisíc uprchlých vězňů a denní boje: dnešní egyptská realita je na hony vzdálená atmosféře „poklidné dovolené“. Přesto české cestovky vytrvale nabízejí hotely v letoviscích na pobřeží Rudého moře a denně vypravují charterové lety. Ani turisty - zdá se - boje v Egyptě neodrazují, a pokračují i plánují dovolenou s celou rodinou včetně malých dětí. Český přístup je unikátní. Britové, Belgičané a Turci nabídli svým občanům evakuaci, Američané doporučují zemi okamžitě opustit. Z Egypta se stahují ruští obchodníci s ropou, západní ambasadoři i egyptští milionáři. U nás je jedinou viditelnou aktivitou doporučení vyvěšené na webu ministerstva zahraničí: „cestovat do Egypta jen v nezbytně nutných případech“, čímž je podle všeho i ona vysněná dovolená u moře. V Egyptě se na ulicích střílí, rabuje, situace přes mnohá odvážná prohlášení opravdu není pod kontrolou. Jenže klidnou destinací není Egypt už dlouho. Za posledních patnáct let zde zahynuly zhruba tři stovky turistů. Mezi setrvalé „oblíbené“ cíle atentátníků patří pyramidy v Gíze, královské paláce v Luxoru i letoviska na břehu Rudého moře. Veškeré fakultativní výlety se již mnoho let odehrávají za účasti ozbrojených sil, zahraniční hotely ze všech stran hlídají strážci se samopalem. Bezpečnost turistů je tak jednoznačně závislá na tamních ozbrojených silách, které mají nyní evidentně jinou práci. Přístup tuzemských cestovních kancelářů i českých turistů nelze nazvat jinak než pohrdáním životem. Není v pořádku, když jsou na prvním místě peníze a pak až všechno ostatní. Což neplatí jen pro tento případ a jen pro turistický ruch.

PŘÍLOHA Č. 7: HOSPODÁŘSKÉ NOVINY 1. 2. 2011

1) Diktátor, který se už opotřeboval

Pád Husního Mubáraka nemusí změnit režim v Egyptě

Vůně jasmínu zavanula Blízkým východem. A nejen přímí účastníci, ale i komentátoři sedící ve vzdálených kancelářích rádi podléhají nadšení. Obraty jako "Berlínská zeď Blízkého východu padla" nebo "2011 je jako 1989" mají naznačit, že relativně rychlý pád tuniského diktátora a nepokoje v řadě dalších zemí jsou úsvitem nové demokratické éry. A přestože jsou demonstranti v Káhiře vytrvalejší, než se původně zdálo, není zatím důvod tvrdit, že se egyptský režim hroutí.

Opravdu se Egypt nakazil tuniskou infekcí? Pro zjednodušení si vedle sebe postavme Tunisko a právě Egypt. Často se zmiňují nejružnější odlišnosti Tuniska ve srovnání s jinými arabskými zeměmi - vzdělanější lidé, brutálnější policie, větší sekularizace společnosti, větší vliv západních médií.

Nejdůležitější rozdíl byl ale především v povaze režimu. Typické arabské diktatury vznikaly v důsledku krystalizace arabské politiky v postkoloniální éře. V zemích, jako jsou Irák, Sýrie, Libye nebo Egypt, se dostali k moci důstojníci, kteří společnosti vnutili nadvládu armády, tedy nejvíce konsolidované síly v politicky nezralé arabské společnosti. To však nebyl případ Tuniska, kde vládla kleptokratická klika bez zázemí v armádě. Bin Alí byl muž, jenž prostě nahradil předešlého prezidenta. Jakmile tuniská armáda, tak jako tak netrpící obzvláštní láskou k bin Alího rodině a přátelům, vypověděla poslušnost, režim se začal hroutit. Podobný scénář je však v Egyptě vyloučen.

Zdola až nahoru Husní Mubárak je v mnoha ohledech typickým představitelem úspěšného arabského muže své generace. Pocházel z velmi chudé, prosté rodiny. Narodil se v roce 1928 a vlastním úsilím se vypracoval na prestižní pozice. Použil k tomu skoro jediný způsob, který měl k dispozici, totiž armádu. Stal se důstojníkem, prodělal výcvik bojového pilota a jako jeden z prvních v Egyptě létal v nadzvukové stíhačce. Respekt si získal také svou účastí ve dvojí válce proti Izraeli. To z něho udělalo přirozeného kandidáta na vysokou politickou funkci.

Egypt byl totiž od roku 1952 republikou. V ní od samého počátku vládli vojáci, byť formálně na pozici prezidentů. Gamal Násir byl vysokým důstojníkem, stejně tak Anvar Sadat. Když Sadata v roce 1981 zavraždili islamisté, otěže státu po něm přirozeně převzal jeho zástupce - Mubárak. Nešlo o žádný typický puč, v němž by vyšachoval nebo zlikvidoval svého předchůdce. Funkce prezidenta se však chopil v krizové chvíli a stát řídil v atmosféře (a také legálních podmínkách) výjimečného stavu, který pak už pro jistotu nikdy nezrušil. Egypt tedy nemůžeme považovat za demokracii, ale dokud většina věcí fungovala, nebyl to pro jeho obyvatele zase tak velký problém.

Jenže Mubárakův Egypt postupně zakrňoval politicky i ekonomicky, a tak se této osmdesátimilionové země logicky týkají všechny problémy oblasti, tzn. ekonomická nespokojenost mládeže spolu s politickou sklerózou systému. Více než Facebook a Twitter, o jejichž roli v lidových vzpourách se tolik mluví od "Zelené revoluce" v Íránu, je důležité postavení globálních médií obecně. Mladá generace v arabském světě je totiž nejen neobvykle početná, ale také mnohem více obeznámená se světem. Její očekávání jsou tedy velmi odlišná od perspektivy, s níž do života vstupovali její otcové, natož dědové. Ti ještě měli pocit budovatelů státu a bojovníků proti imperialismu. Dnešní mládež hlavně sčítá škody, které na ní vlastní stát - kdysi objekt pýchy - napáchal.

Zásadní otázkou však je, co vlastně účastníci momentálních nepokojů chtějí. K tomu lze mít dvě poznámky. Zaprvé: I když jsou záběry z Káhiry, nebo Alexandrie impozantní, nejde o

jednoznačný hlas lidu. Dnešek může rozhodnout Včerejších demonstrací se v Káhiře zúčastnilo 50 tisíc lidí - ovšem ve městě, jež má minimálně osm, s okolím dokonce patnáct milionů obyvatel! Na dnešek je svolán "milionový pochod". Právě úterý možná konečně jasně ukáže, co si kdo myslí. Ačkoli totiž nepochybně panuje velká obecná nespokojenost, zdá se, že v Egyptě existuje mlčící většina. Ta by si sice nějaké změny přála, ovšem ne za jakoukoli cenu. Jestli se totiž Arabové, Egyptany nevyjímaje, něčeho bojí, pak je to chaos, jemuž je momentálně vystaven Irák. Stabilita je v očích mnoha lidí důležitější než demokracie. Druhá poznámka se vztahuje k politické vyspělosti demonstrujících. Ti zasluhují velký obdiv za organizovanost, s níž čelili vykrádání obchodů a muzeí, a také za neochotu nechat se vyprovokovat k násilnostem. Ale na druhou stranu je zřejmé, že mají jen velmi malou představu, co bude dál, chybí jim jasný program a nemají mnoho přirozených vůdců. Pyramida o široké základně Jednou z absurdit posledního vývoje je důvěra, s níž se někteří demonstranti uchylují k armádě. Tu vnímají jako protějšek neoblíbené policie, která zřejmě může za většinu lidských obětí posledních dní. Víru ve vojáky posílila i neblahá zkušenost s anarchií a vlnou zločinnosti koncem minulého týdne. A také zde narážíme na podstatný rozdíl mezi Tuniskem a současným Egyptem.

Zatímco bin Alího režim byl režimem ohraničené kliky, která si jednoho dne mohla naložit své zlaté cihly a odletět, Egyptu vládne spíše "společenská vrstva". Toto uspořádání není možné převrhnout o nic snáze než třeba pyramidu. Husní Mubárak není latinskoamerickým diktátorem, je "pouze" představitelem nijak malé části společnosti, jež prostřednictvím armády, ale i státní byrokracie a Národní demokratické strany, získala vládu nad státem. Je proto možné, že Husní Mubárak bude v nejbližších dnech donucen abdikovat, anebo prostě jen doslouží volební období, které mu letos stejně končí. Tím zmizí neoblíbená tvář, avšak podstata režimu se nezmění - naopak se zdá, že mladí demonstranti idealizací armády upevňují něco, co vlastně v Egyptě dávno existuje.

2) Plíživá revoluce v ČSSD

Tohle ještě není Blairova Labour party model 1995. Ale na model ČSSD 2011 to nevypadá zle.

Není těžké popisovat souboj Bohuslava Sobotky s Michalem Haškem o nástupnictví v čele ČSSD jako trochu směšný zápas dvou přerostlých studentů, kteří v politice strávili celý život, disponují charismatem okresního tajemníka, nikdy neřekli skoro nic zajímavého a do poslední chvíle stáli věrně za Jiřím Paroubkem, po němž jeden zdědil Dimuna a druhý Tvrdíka. Jenže pokud připustíme, že se lidé mohou vyvíjet a že si i česká politika ještě zaslouží, aby se o ní přemýšlelo a psalo i v jiné než zkarikované podobě, možná s překvapením zjistíme, že v sociální demokracii se teď odehrává důležitá debata, jejíž výsledek nakonec dopadne na nás na všechny.

V historii dvou největších českých stran, které zatím sestavovaly vládu a nominovaly premiéra, se o post lídra vážně bojovalo za dvacet let přesně dvakrát. V ČSSD v roce 1993, kdy zvítězila Zemanova radikální taktika, a v ODS v roce 2002, kdy Mirek Topolánek nabídl vizi otevřenější strany, než byl do té doby sektářský spolek, kde se o jakékoliv pravdě nejvyššího léta veřejně nepochybovalo, byť by zcela popírala pravdu předchozí. Zeman pak strávil v opozici pět let, Topolánek čtyři, což je dost času na to, připravit se na příští vládnutí. Fakt, že Topolánkova slabounká vláda dokázala v létě 2007, půl roku po svém vzniku, protlačit parlamentem nejviditelnější reformy od počátku 90. let, byl výsledkem dlouhých příprav, kdy premiér (s Kalouskem) přesně věděl, jak chce změnit zemi, do jejíhož čela se dostal.

I Hašek se Sobotkou vědí, že nemá smysl k moci pádit, oba říkají, že příští vládě ČSSD musejí předcházet nové volby, ale na ně, už jen z prozaického důvodu stavu stranických pokladen, nikdo nespíchá. V Lidovém domě si nejdřív musejí ujasnit, jaká vlastně může být levice na počátku druhé dekády 21. století, jaký je ještě zaplatitelný rozsah veřejných služeb, jaká je pro voliče snesitelná spoluúčast ve zdravotnictví či školství (jak nedávno pravil jeden z předních politiků ČSSD, "musíme vymyslet jiný název, než jsou poplatky a školné"). Říká-li Hašek, že se sociální stát 20. století přežil, je to v ČSSD revoluce, a pokud i s touhle myšlenkou vyhrál polovinu krajských nominací, je zjevné, že se v sociální demokracii něco děje.

Sobotka si na takovou revoltu proti dogmatům netroufá, ale jako bývalý ministr financí zase na rozdíl od spousty spolustraníků tuší, že státní rozpočet má jisté příjmy a výdaje a co je to dluhová služba. Jeho výrok, že příští vláda ČSSD zruší z chystaných vládních reforem, "co půjde" (doslovně zopakovaný citát Paroubka z roku 2007), je víc než co jiného úlitbou stranické levici, s níž bude muset nějak vyjít každý příští předseda ČSSD. Ne, tohle ještě není Blairova Labour party model 1995. Ale na model ČSSD 2011 to nevypadá zle.

3) Globální úlet Bruselu

Mysli globálně, jednej lokálně, říkají ekologisté. Výzva Evropské komise ke zdvojnásobení investic do obnovitelných zdrojů energie toto heslo svérázně naplňuje. Je globálním myšlenkovým úletem s nebezpečnými lokálními dopady.

Tvrdošíjná snaha EU být lídrem boje proti klimatickým změnám je podivná. Ostatní státy se k omezování emisí CO₂ nemají. Nanejvýš nám prodávají solární panely jako třeba Čína. Brzdí i Obama - jeho klimatický balík zablokovali republikáni a investice do výzkumu alternativních zdrojů v USA nebudou zdaleka tak velké, jak sliboval.

Evropa běží závod, kterého se ostatní neúčastní. A její vítězství globálnímu klimatu nic nepřinese. I kdyby EU dokázala omezit emise o 20 procent, celosvětově se to smrskne na tři procenta. Unie by si měla položit otázku, co omezování emisí přináší jí samotné. Jak nedávno upozornily FT, nezpochybnitelný smysl mají jen úspory energií v dopravě, osvětlení, zateplování. Neohrožují konkurenceschopnost, naopak šetří peníze.

U obnovitelných zdrojů je to horší. Vítr, solár, i biomasa zatím nejsou konkurenceschopné. Při špatném zacházení se mohou ukázat jako velký průšvih. Což jsme viděli při solárním šílení v Česku.

To ale neznamená, že máme alternativní zdroje zavrhnout. Jen je třeba při jejich zavádění přemýšlet. Energie "ze slunce" kupříkladu jistě zmenšuje díry, které je nutné udělat do země kvůli uhlí, a může tak zachránit města typu Horního Jiřetína. Nedá se ale stejného efektu dosáhnout levněji?

Závěr? Z celé strategie EU 2020-20 (snížit emise o 20 procent, vyrábět 20 procent energie z obnovitelných zdrojů a omezit spotřebu energie o 20 procent) se zatím jako rozumný jeví jen poslední bod.

4) Dopisy a e-mailý

V rubrice DOPISY A E-MAILY uveřejňujeme reakce, které vyjadřují názor čtenářů. Adresa: dopisy.hn@economia.cz

Surfujete v práci na webu? Šéf má právo sledovat Váš počítač. Nedávno vzbudil velký ohlas článek popisující soudní spor zaměstnavatele, který okamžitě zrušil pracovní poměr se zaměstnancem, neboť tento trávil dle zjištění zaměstnavatele 65 % pracovní doby prohlížením

stránek o autech, hraním her a soukromými emaily. Může se proti tomuto postupu bránit zaměstnanec s odůvodněním, že důkazy zajištěné zaměstnavatelem nejsou přípustné, jelikož se jedná o skryté a nepřípustné sledování?

Dle zákoníku práce je zaměstnancům zakázáno užívat pro svou osobní potřebu výrobní a pracovní prostředky zaměstnavatele, a to včetně výpočetní techniky, ledaže jim to zaměstnavatel povolil. Dodržování tohoto zákazu je zaměstnavatel oprávněn přiměřeným způsobem kontrolovat.

Přiměřenost ani způsob provedení kontroly zákonem definován není, nicméně meze kontroly jsou dány ochranou soukromí zaměstnance. Zákoník práce výslovně zakazuje zaměstnavateli na pracovišti nebo ve společných prostorách skrytě nebo otevřeně sledovat (s výjimkou např. bank nebo pošt), odposlouchávat telefonní hovory zaměstnance, kontrolovat jeho maily nebo listovní zásilky. Výjimkou z tohoto zákazu, je závažný důvod spočívající ve zvláštní povaze zaměstnavatele, tj. např. práce zaměstnanců s utajovanými informacemi, výroba zbraní atd. Základní povinností zaměstnance je využívat pracovní dobu a výrobní prostředky k vykonávání svěřených prací, plnit kvalitně a včas pracovní úkoly a řádně hospodařit s prostředky zaměstnavatele. Pokud zaměstnanec vstupuje do pracovního poměru, logicky přijímá určitá omezení svých práv a svobod a musí proto nést i riziko kontroly ze strany zaměstnavatele; již zmíněnou mezi je přitom zásah do jeho soukromí. Jen tak se lze vypořádat se zaměstnanci, kteří žijí v přesvědčení, že není-li nadřizený v práci, nemusejí pracovat. Zákaz kontrolovat internetové stránky, které zaměstnanec v pracovní době na pracovišti prohlíží (tj. sledování doby přístupů na internet a navštívených stránek), výslovně v zákoníku práce zakotven není. Pokud je však takové sledování možné, aniž by docházelo k zásahu do soukromí zaměstnance (byly by např. monitorovány obsahy soukromých e-mailů), je třeba je připustit. Ostatně pokud by byl takový monitoring zaměstnavateli upřen, mohlo by surfování zaměstnance např. na placených erotických stránkách zaměstnavatele v eXtrémních případech zruinovat. Dá se tedy tvrdit, že zaměstnavatel je oprávněn monitorovat, kde a jak dlouho zaměstnanec na internetu surfoval, pokud dále nezjišťuje, co bylo obsahem jeho přístupu, spadá-li tento obsah do soukromí zaměstnance. O možnosti takového monitoringu nicméně doporučujeme zaměstnance předem informovat.

5) Ďábel za každými dveřmi

KOMENTÁŘE

V době, kdy svět odhaduje vývoj v Egyptě po Husním Mubárákovi, by se Američané měli zamyslet nad možná překvapivou myšlenkou: je docela možné, že kdyby Mubárak nebyl v posledních letech vládl ve své zemi jako diktátor, Světové obchodní centrum by dodnes stálo. Platí to i přesto, že Mubárakův režim byl neochvějným stoupencem USA, partnerem v americkém boji proti terorismu a nepřitelem islámského radikalismu. Nebo ještě lépe: platí to právě proto, že jeho režim vším tím byl.

Egyptské věznice líhní teroristů Lawrence Wright ve svých dějinách Al-Káidy tvrdí, že se možná "americká tragédie z 11. září zrodila v egyptských věznicích". Tím, že Mubárak trestal egyptskou odnož Muslimského bratrstva vězněním, mučením a vyháněním, zabránil islámské revoluci ve své zemi. Současně ale pomohl radikalizovat a internacionalizovat egyptské islamisty a vytlačit muže, jako je Ajmán Zavahrí (hlavní pobočník Usámy bin Ládina), z egyptské politiky do služeb globálního džihádu. A zároveň Mubárakův vztah s Washingtonem a štědrost Američanů posilovaly argumenty džihádistů. U mnoha mladých Egyptanů, v nichž politická a ekonomická stagnace vyvolává neklid, chybí od nenávisti vůči diktátorovi jen malý krůček k nenávisti vůči jeho podporovatelům ve Spojených státech. Jedním z mužů, kteří už takový krůček udělali, byl student architektury jménem Muhammad Ata. Právě on byl

v kokpitu letadla, které narazilo do newyorských dvojčat. To všechno je dobrý důvod, proč uvítat Mubárakovo potenciální svržení. Bohužel, blízkovýchodní politika ale tak jednoduchá není. Spojené státy totiž Mubáraka tak dlouho podporovaly kvůli dvěma vzájemně nesouvisejícím obavám: z dalšího Chomejního a z dalšího Násira.

Obě jsou bohužel dodnes legitimní.

První rozumějí všichni. Stále totiž žijeme vedle náboženské tyranie zavedené ajatolláhem Chomejmím v roce 1979 v Íránu po spontánní revoluci dost podobné dnešním událostem v Káhiře. Druhá obava se zdá být na první pohled lichá. Násir leží už 40 let v hrobě. Když ale revoluce v roce 1952 svrhla zkorumpovaný režim, vynesla na vrchol právě jeho a brzy se stal černou můrou Washingtonu. Násir nebyl islamista, nýbrž sekulární panarabský socialista. Jeho vliv destabilizoval skoro celý Blízký východ. Násirův sen o sjednoceném arabském světě přispěl nepokojům a převratům v řadě zemí - od Libanonu po Irák. S Izraelem vedl dvě války, s katastrofálním výsledkem intervenoval v Jemenu. Jeho armáda tady zřejmě použila bojový plyn, což byla chmurná předzvěst pozdější domácí taktiky Saddáma Husajna. A jeho snaha získat balistické rakety představovala jakousi generální zkoušku na dnešní jaderný avanturismus Íránu. Skutečnost převálcuje všechny teorie

Násirův odkaz je připomínkou, že i když postmubárakovský Egypt nesklouzne do náboženské diktatury, bude nejspíš víc protiamerický. Přesto by, přes určitý populismus a nacionalismus mohl být v dlouhodobé perspektivě pro Spojené státy výhodnější než za Mubárakovy éry. Na druhou stranu by ale také mohl být horší. Za každými dveřmi se skrývá ďábel. Máme teorie a očekáváme, že do nich všechna fakta zapadnou. Podporujte demokracii a stabilita už se o sebe postará sama. Nevměšujte se do záležitostí jiných a nikdo se nebude vměšovat do těch vašich. Mezinárodní instituce udělá mír. Vlastně ne, udělá to politika vyvažování moci. Teorie vždy dříve či později selžou. Svět je na ně příliš složitý a příliš tragický. Když sledujeme, jak Egyptané zápasí o budoucnost své země, může nám být jedinou útěchou, že některá rozhodnutí nejsou na Americe.

6) Bílé pláště jdou na zteč

Odskok zástupců lékařů od dohody s ministrem Hegerem je nečekaně rychlý, ale vysvětlitelný. Revoltující doktoři prostě pocítili přes víkend potřebu přitvrdit a předvést, že svůj protest myslí vážně. Zvlášť poté, co se stali terčem posměšků, že si neuvědomili všechna rizika výpovědi. Své znevážení by však měli vyčítat šéfovi LOK Martinu Engelovi, který trvá na požadavku záruk státu, že ředitelé nemocnic vezmou zpět všechny lékaře.

To je právní nesmysl. Navíc ponižující pro samotné doktory. Jako by šlo o nesvéprávné bytosti, které si neuvědomují všechny aspekty výpovědi. Pokud nechtějí rebelové vypadat jako zoufalci, kteří se neumí o sebe postarat a nakonec se vyplašeně tulí na prsa státu, pak by se měli od Engelova úletu distancovat. Naproti tomu požadavek odborářů, kteří chtějí vědět, jakým způsobem se slíbené peníze k doktorům dostanou, má svou logiku. Těžko se asi lékaři po dvaceti letech planých slibů spokojí s tím, že k manažerům státních a krajských nemocnic připutují dvě miliardy s vágním apelem: Rozdělte je nějak doktorům. Navíc za situace, kdy i premiér mluví o tom, že by tyhle peníze měly jít i na platy zdravotních sester. Těch jsou ale desítky tisíc. A dvě miliardy by tak byly rozmělněny na drobné almužny. Pokud chtěl Nečas dohodu rozbít, nemohl zvolit lepší taktiku. Ministr Heger se cítí pobouřen, že doktoři dali najevo silnou nedůvěru k manažerům a ředitelům nemocnic. Čemu se ale Heger tak diví? Cožpak nejsou lékaři svědky například nákupů předražených přístrojů přes zprostředkovatelské firmy? Chování doktorů, kteří vidí, jak milionové provize mizí v neznámých kapsách, je pochopitelné. A je tedy jasné, že požadují záruky, zákony a jasné předpisy. Teď je ale na Engelovi a Kubkovi, aby se po demonstraci síly pokusili nalézt s Hegerem přijatelné kompromisy. Pokud k tomu rychle nedojde, bude mít Heger už jediné řešení: vlastní demisi. A jak pak chtějí doktoři tlačit ke zdi nového, začínajícího ministra? Pokud se vůbec nějaký sebevražedný uchazeč najde.

PŘÍLOHA Č. 8: HOSPODÁŘSKÉ NOVINY 2. 2. 2011

1) John a Včelí medvídci

Radek John připomíná zpívajícího brouka Kvapníka z večerníčku o Včelích medvídcích.

„Chvátám, chvátám, nemám vůbec klid/ chvátám, chvátám, už jsem tam měl být.“ John zatím hodně slibuje, vypadá upracovaně, ale ty termíny... Slíbil, že od února budou viset na webu smlouvy uzavřené ministerstvem vnitra. A že konečně uvidíme, komu a za co úřad zaplatil. Únor je tady a – nic.

Lze, ve vší obecnosti, pochopit, že toho mají na vnitru hodně. Co pochopit nelze, je argumentace. Ministerstvo prý nestíhá proto, že musí o souhlas se zveřejněním smluv požádat všechny partnery, neb smlouvy mají dodatky o důvěrnosti.

Proti tomu ovšem stojí relevantní právní názor, že takové dodatky jsou od počátku neplatné. Přebíjí je zákon o svobodném přístupu k informacím.

Ano, jsou tu nejasnosti – například, kde začíná a kde končí obchodní tajemství. Jenže dokud nemáme nálezy Ústavního soudu, které poskytnou vodítko v jednotlivých případech, je dobré se spolehnout na zdravý rozum. Ten říká, že tam, kde jde čistě o veřejné peníze, nemá obchodní tajemství co dělat. Utajování smluv, na základě kterých stát vydává peníze, je nepřipustné. Otevřenost je navíc nejlepší prevencí korupce. Proč si i ve vládě, která se tváří jako „protikorupční“ razí cestu tak ztuhá?

Opatrnost úřadů, které se oficiálně „obávají soudních sporů“, je slabým argumentem. Soudy se zatím, pokud jde o svobodný přístup k informacím, zdravým rozumem vždy řídily. Kupříkladu stanovily, že informace musí poskytovat i akciové společnosti s účastí státu, to se týká například Letiště Praha (Ústavní soud v roce 2007) nebo ČEZ (Nejvyšší správní soud v roce 2009).

Jestliže si Radek John chce zpětně zasloužit novinové titulky, které ho pasovaly na rytíře protikorupční otevřenosti, musí svým úředníkům nařídit, aby smlouvy jeho ministerstva zveřejnili hned. I s rizikem soudních sporů.

Pokud to neudělá, bude to důkaz, že rychleji mluví, než myslí. Případně, že si chtěl popularitu koupit hodně levně. Což by byla strategie hodná nikoli rytíře, ale večerníčkové postavy české politiky.

2) Kapitulovat by měl LOK, ne stát

Komentáře

Vyjednávání lékařů s ministrem zdravotnictví ztroskotalo a vrací se na začátek, tvrdí se snad ve všech médiích. Nic z toho ale není pravda. Za prvé: S ministrem Hegerem nejednali „lékaři“, nýbrž zástupci ani ne čtvrtiny nemocničních doktorů (3800 z dvaceti tisíc). Za druhé: Je předčasné mluvit o ztroskotání. Heger pouze nepřijal ultimativní požadavky lékařských odborů. A za třetí: Když už ministr opakovaně vyrukoval se dvěma miliardami na platy, dal agresivním arogantním lobbistům v tom nejdůležitějším za pravdu, takže jakýpak návrat na start...

Má tedy Leoš Heger nějaké jiné možnosti než po(s) tupnou kapitulaci? Ještě v pondělí mohl otevřeně přiznat, že udělal chybu, když se pokusil vyjít vstříc LOK – špatný politik není ten, který pod nátlakem chybí, ale ten, který se to nesnaží napravit. A mohl oznámit, že veškerá vyjednávání ukončuje, což by bylo rozumné – a asi i odvážné. Místo toho zopakoval, že páteční dvoumiliardovou nabídku považuje za „správný krok správným směrem“. Teď už mu nejspíš zbývá jediné čestné východisko – složit funkci.

Nelegitimní útok na stát Útok „hnutí“ Děkuje, odcházíme proti státu a společnosti není v žádném ohledu legitimní. Klíčovým problémem jsou platy. Jistě, doktoři ve špitálech

nedostávají dost peněz, ale to se týká i spousty jiných profesí. Lékaři nejsou ve výjimečně kritické situaci – aby si vydělali, musejí mít přesčasy a pracovat o víkendech, což (opět) musí kdekdo. Proč by tedy zrovna oni měli mít výsadní postavení a dostat v čase úspor trojnásobek průměrné základní mzdy?

V Česku zatím vládla představa, že MUDr. je automaticky více než pedagog nebo třeba sociální pracovník. Asi by se s ní mělo skoncovat. Z prostého faktu, že někdo má nějaké povolání, nevyplývá automaticky nic: člověk si zkrátka vybere práci, avšak úctu získává teprve podle toho, zda ji vykonává dobře.

V nemocnicích je nepochybně dost skvělých doktorů – a je tam také hodně necitlivých a bezohledných figur, jimž by jeden nesvěřil k ošetření ani starého psa. Krystalické sobectví Protestující lékaři uspořádali kampaň (vymyšlenou profesionální PR agenturou), která je cynická a vyděračská, postavená na zneužití moci a šíření strachu. My, lékaři, odejdeme – a vy, kteří s našimi nároky nemáte nic společného, nejspíš umřete. Strategii nedávno přesně pojmenoval prezident Asociace reklamních agentur Pavel Brabec: „Tvrzení, že budou převážet lidi z jednotek intenzivní péče do jiných nemocnic a že pacienti mohou po cestě umřít, bylo pro lidi neopominutelné.“ Takové jednání vychází z přesvědčení, že svět okolo je tu proto, aby mi posloužil, neboť moje pravda a můj zájem stojí nade vším. To je čistá definice sobectví.

Stát je tu proto, aby podobné skupinové sobectví nepřipouštěl a chránil před ním ty, kteří nejsou tak silní, aby se ochránili sami. Pokud mu naopak vyjde vsťříc, pak v jedné ze svých základních funkcí selhává. Jedno z oblíbených klišé praví, že „politika je uměním kompromisu“ – jenže to znamená nejen kompromisy uzavírat, ale také se jim v pravou chvíli vyhnout. Úkolem vlády tedy není vymýšlet návrhy přijatelné pro LOK, nýbrž se starat o záchranný plán, o maximální možnou péči od 1. března, kdy lékařům vyprší výpovědní lhůty. Jak to bude vypadat, když se zvolí kompromis, ukazují poslední reakce protestujících doktorů: Přes osm tisíc v průměru navíc? Nebereme, to je málo.

Nedomysleli jsme to s výpověďmi? Tak laskavě šupem zajistěte, ať nás vezmou zpátky. A tak to může jít donekonečna.

3) Egypt: Čekání na vítěze

Pád prezidenta bin Aliho v Tunisku vnímali mnozí jako náhle zjevené varování na zdi. Nynější pohyb statisíců v největší arabské zemi už je cítit jako komtureovy kroky v Donu Giovannim, kdy ořesy půdy znejistňují celý Blízký východ. Všichni tuší dramatický přerыв, ale tajemství přetrvává. Nikdo neví, kdo ovládne scénu, dokonce ještě ani ne ten, kdo se teprve vítězem stane.

Proč je další vývoj nepředvídatelný? Protože každý, o kom se zatím mluví, že by mohl lidovou revoltu vést, se k ní pouze přidal. Platí to jak o bývalém generálním řediteli Mezinárodní agentury pro atomovou energii Muhammadu Baradejovi, tak i o Muslimském bratrstvu.

Hybatelem masových demonstrací jsou mladí lidé ve věku dvacet až něco přes třicet let, kteří na náměstí Tahrír volají: „Ceny vzplály a my také!“ Sjednucuje je jediný požadavek, odchod Mubáraka. Teprve až padne, nevyhnutelně se vynoří nové otázky: Budou prezidentské volby v původně plánovaném zářijovém termínu, anebo dříve? Zopakují se i volby parlamentní? Ty loňské byly zfalšované přinejmenším stejně jako ty, které zmanipulovaly iránské revoluční gardy.

Dokud Mubarak neodejde, jsou všechny možnosti otevřené. Tu horší by představoval nástup radikálního islamismu, kterého se obává Západ i ostatní arabské státy. O něco lepší by bylo ustavení pluralitního režimu, třeba i za účasti umírněných islamistů, podle tureckého vzoru.

Vítěze lidové revolty v Egyptě ještě neznáme, ale kdo bude takřka s určitostí tržít, je Izrael. V Jeruzalémě, kde politici mají vždy a na vše nějaký názor, zavládlo výmluvné mlčení. Všichni vědí, že lepšího spojence, než jakým byl po léta Mubárak, se v Egyptě nedočkají.

4) Reforma důchodů a privatizace

V debatě o české penzijní reformě zatím zůstává stranou zájmu expertů a publicistů jeden zcela zásadní aspekt. Tím je téma regulace portfolia soukromě spravovaných penzijních fondů, především pak regulace územní.

Polsko, důležitá sousední země a významný a velký trh v regionu, má totiž důchodovou reformu za sebou, ale tamní penzijní fondy mají nařizeno investovat pouze do polských aktiv. Jak je něco takového možné? Vždyť v Evropské unii existuje přece společný, jednotný trh a jedním z jeho základních principů jsou svobodné kapitálové toky. Jenže evropská legislativa zároveň praví, že pokud je ve hře stabilita důchodového systému, mohou být kapitálové toky omezeny.

Jako každý krok a rozhodnutí v ekonomickém prostoru má polský systém řadu výhod a nevýhod. V každém případě je to postup zajímavý, inspirativní a relativně úspěšný a mělo by se o něm u nás začít vážně diskutovat. Privatizace energetiky penzijními fondy Podstatnou podmínkou polského penzijního systému je jeho nepřiznaná (nebo ne dostatečně přiznaná) součást, či dokonce jeho samotný základ. Provázání penzijních fondů s privatizací strategického energetického sektoru. Vloni Polsko privatizovalo (nebo se zbavilo významných podílů) ve čtyřech nejdůležitějších energetických společnostech. Celou akci doplnila emise nových akcií. K nim se dostaly prakticky výhradně polské penzijní fondy. Vláda tak získala v přepočtu na koruny stovky miliard a současně dostala úspory občanů na kapitálový trh a oživila místní burzu. Navíc ale stát neztratil v energetických společnostech vliv, protože k penzijním fondům má – „eufemisticky řečeno“ – blízko. Otázka energetické bezpečnosti či národní kontroly strategických aktiv je pro Poláky citlivá. Je však zřejmé, že jako „vedlejší produkt“ se za touto polskou opatrností skrývá i obyčejný investiční protekcionismus.

Jedním z podstatných důvodů privatizace energetiky v Polsku je potřeba získat kapitál pro často velmi zanedbané elektrárny a sítě. A jak se získá kapitál? Vydáním dluhopisů. A ty zase nakupují především polské penzijní fondy.

Podmínkou je koordinace reformy s privatizací

Samozřejmě, že je polský postup „neliberální“.

Ale to je právě to zajímavé téma ke klíčové diskusi. Zodpovědnost za důchody je na národních vládách, ale kromě toho lze doložit, že posílením atraktivity a likvidity lokálního kapitálového trhu přitahuje Polsko více zahraničních investorů, nikoli naopak. Jeho příklad tak může být inspirativní i pro Českou republiku. Je možné skrze burzu privatizovat ČEZ, Lesy ČR, Letiště Praha, Čepro, Budvar. Chytrá a promyšlená koordinace důchodové reformy s privatizací je však pro případné následování polského příkladu klíčová. Bylo by zkrátka načase, aby politici v Česku přestali krást a začali také něco užitečného plánovat.

5) Lékařská lekce tržní maximalizace zisku

Zleva zprava

Lékaři vyděrači. Vyhrožovat odchodem od operačního stolu je totéž co vyhrožování smrtí a obyčejné vydírání. Lékaři vyděrači se neštítí zneužívat ke zvýšení platů i nevinné novorozence. Vyděrači napínají požadavky... Ekonomika někam zmizela Stručný přehled novinových sentencí z poslední doby potvrzuje, že debatu o protestu lékařů, kteří bojují za zvýšení platů hromadnými výpověďmi, zcela ovládlo etické hledisko.

Ekonomika, o niž šlo na začátku, se poněkud vytratila. Přitom na startu akce se hovořilo o tom, že věc má mít výhradně ekonomický rozměr. Vláda prohlásila, že peníze na vyšší mzdy nejsou, neboť procházíme ekonomickou krizí (růst HDP kolem 2 % je dnes už chápán jako krize), a kdo tomu nechce rozumět, musí být omezený. Nikoli etika, ale matematika a ekonomika, toť, oč tu běží, troubo.

Lékaři vyšli vstříc ekonomickomatematické logice trhu. Hodnota jejich práce je přece dána tržními podmínkami, a protože jim tyto podmínky momentálně nevyhovují, dali výpověď. Je to právo každého občana, který bere vážně, že cenu jeho práce určuje vztah nabídky a poptávky. Neříkával konečně i prezident republiky, že když je v kapitalismu někdo nespokojen s tím, kolik dostává peněz, nemá stávkovat, ale má jít jinam nebo dělat něco jiného? Ve chvíli, kdy se z lékařů jednotlivců v hromadné výpovědi stalo množství, se jednoduchý ekonomicko-matematický problém zkomplikoval. Cena povolání lékaře, jde prudce nahoru, a místo logiky peněz se začíná uplatňovat logika etická. Pacienti mají právo na dobrou péči, a lékaři je nesmějí vydírat tím, že jim tuto péči neposkytnou, anebo budou hromadnými výpověďmi hazardovat s její dostupností. Je opravdu povinností lékaře léčit za každých podmínek? Musí lékaři nejprve zohledňovat etiku, slib pomáhat nemocným, a teprve potom se ohlížet po ekonomice? Vztahují se na ně jiná měřítko než na ostatní, kteří stejně jako oni vstupují na trh práce, aby tu prodali schopnosti a znalosti za co nejvyšší cenu? Aby vyhověli základnímu pravidlu trhu, jež velí "maximalizovat zisk"?

Výmyk z tržní logiky

Z veřejných debat se zdá, že když se právě o to lékař snaží, je v jeho jednání něco zásadně neetického (mimořádně: lékaři v tom nejsou sami, při stávce učitelů padaly podobné argumenty - "děti nesmí být rukojmí!"), dokonce zvráceného (vydírání!). Podle průzkumů si to myslí víc než polovina obyvatel. Znamená to tedy, že více než polovina obyvatel cítí, že povolání lékaře se nějakým zvláštním způsobem vymyká z tržní logiky. S matematikou a ekonomikou si už nevystačíme; do úvah o platech musíme vložit etický a estetický rozměr, postoje a osobní hodnoty, a také otázku spravedlnosti.

V Česku to nemusí být tak těžké, jak se z neplodných vyjednávání mezi vládou a lékaři zdá. Lékařská práce je trvale nejprestižnějším povoláním; zdraví je s rodinou dlouhodobě na vrcholu žebříčku hodnot. Není tedy zvláštní, ne-li schizofrenní, že takto společensky preferované povolání, které navíc považujeme za eticky výjimečné, se musí dožadovat vyššího platového ocenění hromadným (vy)užitím (zneužitím) principů kapitalistického trhu práce?

I kdyby pokus lékařů o maximalizaci zisku měl přinést prosté zjištění, že tři E - etiku, estetiku a ekonomii - nelze od sebe nikdy odpreparovat, tedy že ekonomie není neutrální, univerzální věda, nýbrž vždy věda přísně politická, nebyl to protest zbytečný. Ve hře totiž dávno nejsou jenom lékaři, nýbrž veřejné služby obecně. Všude tady vládne schizofrenní rozpor mezi společenskou hodnotou a finančním ohodnocením. Mimořádně, víte, která dvě povolání jsou nejpreferovanější po lékařích? Vědci a učitelé.

6) Dopisy a e-mailý

V rubrice DOPISY A E-MAILY uveřejňujeme reakce, které vyjadřují názor čtenářů. Adresa: dopisy.hn@economia.cz

Obavy z klimatických změn jsou na místě (k článku Globální úlet Bruselu, Hospodářské noviny 1. 2. 2011) Potká planeta planetu. „Jápak se máš?“ „Ále, hrozně. Mám lidi.“ „Neboj, to přejde...“

Starý vtíp, leč výstižný. Nejde o nic více či méně než o přežití lidstva – a s ním obrovského množství dalších živočichů, obecně planety Země v podobě, v jaké ji známe. „Tvrdšíjné“ snahy EU bojovat s klimatickými změnami nejsou sice zdaleka dostačující, ale je zde alespoň

snaha zabránit hrozícím dopadům stoupající zemské teploty. Za odporem a zpochybňováním faktu člověkem působených klimatických změn stojí prokazatelně ropný a uhelný průmysl, který podporuje popírače a jejich užitečné idioty mnoha milionovými částkami. Bohužel velice úspěšně. Přes dnes již nepřehlédnutelné dopady klimatických změn (množící se výskyt extrémních srážek a povodní či sněhových kalamit, nevídaná sucha, čím dál silnější bouře, atd.) v minulých letech ubyl počet lidí, kteří věří seriózním vědeckým poznatkům a přibylo těch, kterým vyhovuje víra, že nám nic nehrozí. To je fatální omyl. Výstižná ilustrace toho, co nás pravděpodobně čeká, je kniha Marka Lynase Six Degrees (Šest stupňů), ve které autor na základě scénářů Mezinárodního panelu pro klimatické změny (IPCC) z roku 2007 popisuje jejich dopad na planetu, přičemž každá kapitola popisuje nárůst globální teploty o jeden stupeň. Ty vyhlídky jsou hrozné. Přitom nejnovější klimatologické výzkumy ukazují, že scénáře IPCC mohou být až příliš optimistické. Nezahrnují možné zpětné vazby, kdy se vinou vyšších teplot z tající tundry uvolní metan a skleníkový efekt posílí. Bagatelizace dopadů klimatických změn je nezodpovědná stejně jako každé jednání, které nevychází z principu předběžné opatrnosti. Možné dopady pramenící z přístupu EU totiž nikdy nemohou být tak katastrofální, jako setrvání ve statu quo. David Binar, Praha

Sazkou ku sportu Sleduji rošády kolem Sazky s pocitem, že objektivní úsudek si nakonec neudělají ani soudy. Nikdy bych se nechlubil tím, že stavbu arény s rozpočtem 3,5 miliardy jsem realizoval za 8 a zadlužil na 20 miliard. Mně samotnému aréna neschází. Sportuji v místní sokolovně, kterou postavili naši předkové z peněz, které si odtrhli od úst. Pořád se o ni někdo zdarma stará a když před lety přestaly chodit slíbené peníze od Sazky, pomohli jsme z rozpočtu města. Chyba se stala už dávno, při privatizaci Sazky. Pokud vím, třeba ve Francii je provozovatelem loterijního byznysu stát, a odpadá tak práce s dohledáváním podezřelých sponzorských darů a výší odměn funkcionářům. Jsem v podstatě šetrný člověk, na běhání mi stačí okolní lesy, a protože vím, že kdo nesází, neprohráje, nesázím. Ale kauza Sazka mě štvě, to ano. Karel Šebek, senátor (ODS), místostarosta Neveklova

7) Potraviny už levné nebudou

Ropa, která zdražuje kvůli nepokojům v Egyptě, zvedá ceny na komoditních trzích
TRENDY A ANALÝZY

Není pochyb, že jednou z hlavních rozbušek, které odstartovaly masové nepokoje v Tunisu, Egyptě a dalších zemích, je zdražování potravin. Čím dál víc lidí kvůli tomu (a nejen v arabském světě) hladoví. Například v Egyptě vydělává asi 40 procent lidí jen dva dolary denně. To při vzrůstajících cenách potravin ve světě v žádném případě nestačí na uživení (velmi často) početné rodiny. A naděje na rychlé zlepšení životní úrovně (ani když se vymění vládní garnitura) je mizivá. Podle některých odborníků se navíc ceny potravin ještě nevyšplhaly ke svému absolutnímu rekordu. A ještě rychlejším tempem je do výše požene cena ropy, jež v posledních dnech výrazně zdražuje právě kvůli masivním nepokojům v severní Africe. Ropa je však pouze jednou z příčin vysokých cen potravin. Svou roli sehrály i počasí, distribuce potravin a výroba biopaliv. Který důvod převažuje, lze jen těžko odhadnout, téměř jisté ale je, že časy levných potravin jsou už nenávratně pryč. Z extrému do extrému V poslední době hraje počasí v produkci potravin stále větší roli. Loni všechno začalo tím, že američtí farmáři kvůli nízkým teplotám a častým deštům zasadili kukuřice zhruba o milion akrů méně, než původně měli v plánu, a tak její cena vylétla o deset procent. Mimochodem, Spojené Státy mají na kontě polovinu celosvětového vývozu kukuřice, třetinu vývozu sóji a pětinu vývozu pšenice, proto americká produkce značně ovlivňuje zemědělské trhy ve světě. Značné škody po sobě zanechaly také přívalové deště v Kanadě, která se ve vývozu pšenice řadí hned za USA a ve vývozu ovsa zaujímá první příčku. Indie, další velký producent pšenice, měla potíže jiného charakteru. Kvůli silným monzunovým

dešťům a nedostatku uskladňovacích kapacit hrozilo, že se zkazí deset milionů tun obilí a rýže, jež obvykle vystačí k obživě zhruba 140 milionům Indů na celý měsíc. A tak i tady mohou hrozit hladové bouře. Opačný problém mělo v létě Rusko. Na začátku prázdnin vzhledem k nejhoršímu suchu za posledních třicet let tamní ministerstvo zemědělství snížilo oficiální odhady sklizně obilí. A po požárech, jež zničily přibližně 20 procent veškeré produkce, byl vydán zákaz vývozu pšenice. Tak zásadní krok třetího největšího exportéra pšenice způsobil, že se její cena ve světě vyhoupla na dvouleté maximum. Požáry zasáhly rovněž Ukrajinu a Kazachstán (i část Ruska u Černého moře), z nichž pochází polovina světového exportu ječmene. Právě odtud dovážejí obilí blízkovýchodní země. A jeho vyšší ceny a také menší objem bezpochyby přispěly k lidové nespokojenosti. V globalizovaném světě zkrátka všechno souvisí se vším. Příliš malá planeta Kromě klimatických změn a vrtkavého počasí se potravinová krize často přičítá globálnímu populačnímu růstu. Přestože se tento problém netýká většiny evropských států, odhady udávají, že denně přibude na planetě 230 až 290 tisíc (většinou hladových) krků. To vede k otázce, zda naše civilizace nenarazila na limity produktivity. Celosvětové množství potravin je ovšem momentálně dostatečné. To, co se musí změnit, je jejich distribuce. Řada chudých zemí se zaměřila na vývoz tržních plodin (kávy, čaje, bavlny, tabáku nebo květin). Přitom jsou tyto státy samy závislé na dovozu základních potravin. A vzhledem k tomu, že tyto plodiny putují především do rozvinutých bohatších zemí, putuje podstatná část zisků z jejich prodeje do kapes velkých agropodniků a zprostředkovatelů. Samotní farmáři tak dostávají jenom minimum.

Kromě toho však přichází i nový trend - a tím je kvalitativní i kvantitativní změna jídelníčku některých méně rozvinutých (především asijských) zemí. I když na světě zůstává stále kolem 925 milionů hladových lidí, roste počet těch, kteří chtějí dosáhnout na potravinový standard západního světa. Například v Číně a Indii se zvyšuje poptávka po mléčných a masných výrobcích, což logicky vytváří tlak i na produkci krmiva. Jen pro představu: V chudých zemích činí roční průměr konzumace masa jednoho člověka 20 kg, kdežto v bohatém státě je to 80 kg. Již dnes průměrný Číňan zkonzumuje 50 kg masa za rok a jeho nároky i nadále porostou. Ve světle těchto čísel však produktivita planety zcela jistě v budoucnosti na své limity narazí. Oběd, nebo výlet? Svou roli v cenách potravin hrají i současná energetická politika a boom biopaliv. Snaha vyrábět co nejvíce energie z obnovitelných zdrojů vypadá hodně atraktivně, ať už kvůli nižší energetické závislosti, nebo ochraně životního prostředí. Kámen úrazu spočívá ale v tom, že na výrobu těchto "biopaliv" (zavádějící pojem, protože evokuje šetrnost k životnímu prostředí) se používají zemědělské plodiny, které se dříve beze zbytku využívaly k potravinářským účelům. Například čtvrtina produkce obilí USA (především kukuřice, celkově zhruba 120 milionů tun ročně) je spotřebována na výrobu etanolu, přičemž by toto množství stačilo na pokrytí roční konzumace 350 milionů lidí.

Zvýšená poptávka po biopalivech zvedla též zájem investorů o nezhodnocenou půdu. Proto se v posledních pár letech začaly hojně pronajímat pozemky v chudých zemích (nejvíce v Africe, ale i v jihovýchodní Asii a Latinské Americe). To může mít výrazně negativní dopady. Zasahuje se tak velmi necitlivě nejen do životního prostředí (odlesňování, eroze, degradace půdy, znečištění vodních zdrojů), ale i do životů malých farmářů, kteří tvoří 80 procent všech hladovějících a pro něž je půda mnohdy jediným zdrojem obživy. Třeba na Madagaskaru. Tamní vláda chtěla pronajmout firmě Daewoo na 99 let polovinu veškeré své orné půdy. To vedlo k násilným politickým protestům a nakonec i ke svržení vlády. Nestabilita v jedné zemi se však může rychle rozšířit po celém regionu -a globální hrozba je na světě. Vlivů na cenu potravin je daleko více. Přes spekulace na potravinovém trhu bychom došli až k politickým krizím v zemích největších producentů určité komodity (jak se ukázalo na ceně kakaa v případě Pobřeží slonoviny). V každém ohledu se ale ukazuje, že bez lepšího zacházení s přírodními zdroji, změn v distribuci a chování na trhu se potravinové krize začnou objevovat pravidelně. A o nižších cenách si můžeme nechat pouze zdát.

PŘÍLOHA Č. 9: HOSPODÁŘSKÉ NOVINY 3. 2. 2011

1) Dopisy a e-mail

V rubrice DOPISY A E-MAILY uveřejňujeme reakce, které vyjadřují názor čtenářů. Adresa: dopisy.hn@economia.cz

„Já nic, já lékař“ aneb Alibismus českých doktorů Forma protestu lékařů dávno překročila meze lidské slušnosti a blíží se způsobům hraničícím s terorismem, v mírnějším vyjádření - s vydíráním. Ano, lékař se přece může svobodně rozhodnout, zda zůstane, či odejde. Že do svého rozhodovacího procesu bezohledně zahrne pacienty jako rukojmí, je však opravdu na pováženou. V naší zemi je velmi oblíbené úsloví „já nic, já muzikant“. Navrhují ho změnit na „já nic, já lékař“. Reaguji tím na redakční příspěvek J. Leschtiny „Bílé pláště jdou na zteč“. Přece nebudeme brát vážně tvrzení, že lékaři marně bojují za svoje práva již dvacet let. Lékaři jsou jednou z nejdůležitějších složek zdravotnického systému a rád bych viděl například kompetentního ředitele nemocnice, který standardně objednává a následně nakupuje drahé přístroje i přes razantní protesty svých lékařských kolegů. Naopak, myslím, že to je lékařský personál, který tyto nákupy v řadě případů iniciuje a jsem dokonce přesvědčen, že pokud bývá schvalován nějakou komisí, má v ní i svoje nezastupitelné místo. Takhle bychom se mohli bavit i o lécích, zdravotnickém materiálu a dalších věcech. Na druhou stranu veřejnost se čas od času nějakým způsobem dovídá o podivných zahraničních exotických vzdělávacích cestách celých skupin lékařů s „nabitým“ odborným programem. Přestože si lékařského povolání velice vážím, musím bohužel, pod zorným úhlem posledních měsíců, korigovat svoje přesvědčení, že by snad mělo jít dokonce o jakési životní poslání. Před těmi, co se nedali zmanipulovat lékařskými odbory, smekám, zřejmě pochopili, že mohou existovat i jiné způsoby, jak se domoci svých práv a požadavků a neohrožovat přitom zdraví a životy lidí. Myslím, že slušnou formu protestu by podpořil celý národ a v tomto případě by politická i vládní garnitura musela jejich nároky respektovat.

Zdeněk Kubín, Praha 3

Slušné platy a tvrdé tresty Nenávisť některých lidí k lékařům a jejich akci Děkujeme, odcházíme se zabývalo už několik autorů a článek pana Drdy „Kapitulovat by měl LOK, ne stát“ je zřejmě posílí. Argumentace takových příspěvků je stále stejná: Já také dělám přesčasy a jednou jsem byl v práci 26 h v kuse. Dá se stručně odpovědět, že v těchto profesích nejde o život a zdraví, jednou za rok není třikrát do měsíce atd. Ale to není podstatné. Při návštěvě Švédska naše dítě dost těžce onemocnělo. V nemocnici v Lundu jsme tedy strávili několik nocí a dostali se tak i do debaty s tamními lékaři. Zjistili jsme, že švédský lékař je placen opravdu dobře, ale hrozí mu také tvrdé tresty za korupci či omyly, jsou ničující. I naši politici tvrdí, že musí být dobře placeni, aby byli neúplatní a i toto heslo musí vzbudit úsměv, jedno je jisté. Budeme-li mít slušně placené lékaře, je to první krok k pořádku ve zdravotnictví.

Jan Baltus, Praha 5

2) Vyšší soudní absurdity

Pustit se dnes do boje s korupcí znamená narazit hned při prvním právním kroku. Svědčí o tom čerstvá zkušenost podnikatele Karla Janečka, který se rozhodl založit Nadační fond proti korupci. Když se však pokusil svou bohuľibou nadací zaregistrovat u Městského soudu v Praze, dostal nečekanou odpověď. Vyšší soudní úřednice prohlásila, že žádost o registraci zamítá, neboť fond „svým obsahem nenaplnuje podstatu obecně prospěšného cíle ve smyslu zákona o nadacích a nadačních fondech“.

Zmíněný zákon přitom obecně prospěšné cíle vymezuje jen rámcově. Po soudních úřednících se chce, aby zapojili selský rozum a posoudili, zda ten či onen účel uvedený v nadační listině

splňuje kritéria obecně prospěšného cíle. V tom úřednice z Městského soudu v Praze selhala na celé čáře. Držela se totiž jen cílů demonstrativně vyjmenovaných v zákonu (ochrana lidských práv, životního prostředí, kulturních památek, vzdělání, atd.), ale ušlo jí, že nejde o uzavřený seznam. Ten má sloužit jenom jako inspirace pro rozhodování soudů. Avšak zmíněnou vyšší soudní úřednici zřejmě seznam neinspiroval. Je skandální, když ti, kteří mají o aplikaci zákonů rozhodovat, navíc přímo u soudů, nechápou jejich logiku. A je zcela absurdní, když soud v oficiálním usnesení (tedy posvěceném úředním dokladu) konstatuje, že boj proti korupci nelze považovat za „obecně prospěšný cíl“. Máme si teď myslet, že obecně prospěšná je z hlediska soudu korupce? Navíc je paradoxní, že pod návrhem na registraci fondu je podepsána spoluautorka novely zmíněného zákona. Teď je sice trochu v šoku, ale přežila to. Takže návrh na registraci podá znovu. Třeba jí to podruhé vyjde.

3) Americké ticho v Egyptě

Henry Kissinger ten výrok nevymyslel. Jen upravil a v praxi využil pro potřeby Spojených států. „Ve světě nemáme přátele, jen své zájmy.“ Zahraniční zájmy Washingtonu se ale často kříží s principy, na nichž Amerika stojí.

Barack Obama tak pečlivě váží každé slovo, aby egyptského prezidenta Mubáraka neposlal do důchodu ani o vteřinu dříve, než si to vynutí lidé v ulicích Káhiry. Zájem na udržení silného partnera v jinak nespolehlivém arabském světě vítězí nad principem, který sám Obama definoval ve svém projevu právě v Káhiře, v červnu 2009. Skutečná demokratická vláda lidu a pro lid nesmí svoji moc udržovat represí.

Mubárakův režim, který opozici zavírá a vládne ve výjimečném stavu, si ale ve stejný rok od Washingtonu znovu vyzvedl svůj pravidelný šek na 2 miliardy dolarů. Stejně jako za Obamova předchůdce prezidenta George Bushe, který vyhlásil ukončení tyranie ve světě a šíření demokracie napříč kulturami a náboženstvím za náplň svého prezidentství. Na výbušném Blízkém východě ale i on potřeboval Mubáraka po svém boku. Místo požadavku demokracie, se Bush ve svých proslovech nakonec spokojil s „nadějí“, že Egypt se na tuto cestu někdy vydá.

Těžko ale můžeme moralizovat proti upřednostňování zájmů před principy. Pokud k tomu zároveň neřekneme, že u průrvy, která probíhá mezi dvěma světy, stojíme s Amerikou na tom samém břehu. A že pro úsilí, které se snaží průrvu překlenout, či aspoň více nerozevřít, jsou to právě Spojené státy, kdo nejvíce dávají všanc. Třeba právě tím, že okolní svět teď ukazuje prstem na „pokrytce“ v Bílém domě. Spíše než pokrytectví lze ale americké administrativě vyčítat, že se nechala děním, které šlo do značné míry předvídat, naprosto překvapit. Obama tak požaduje po Mubárakovi „spořádanou a mírovou změnu“ ve chvíli, kdy už je zřejmé, že hlavní překážkou takové možnosti je právě Mubárak, a měl by tedy jít. Opatrnost americké administrativy v tuto chvíli už působí jako tiché přiznání, že dosavadní status quo by byl pro všechny tím nejlepším řešením. Jenže to už příliš okatě staví zájem před principy a Egyptany automaticky proti politice USA.

4) co jsou peníze aneb filozofie peněz

co jsou to peníze? Vypadá to jako hodně divná otázka, a je-li navíc položená ekonomům, přivede je často do rozpaků. My totiž bereme peníze jako dané, že již existují, že platí a že mají svou hodnotu - pak už dokážeme měřit jejich kupní sílu, změnu jejich hodnoty (inflaci), či jak jejich tvorbu zrychlit nebo zpomalit (například úrokovou sazbou). Ale co to vlastně ty peníze jsou, odkud se berou, to je tak trochu záhada.

Proč nás lákají potištěné papírky Jak je možné, že jakýmsi potištěným pomačkaným papírkům přisuzujeme takovou hodnotu? Proč kvůli nim vstává pekař brzy ráno? A proč nemá prodávčka v kloboučnictví právo ani možnost vám říct: „To ne, ty papírky já neuznávám, já

za ten klobouk chci něco hodnotného - třeba vajíčka, nebo cigarety - ale tyhle barevné papírky, ty si, pane, strčte za klobouk.“

Peníze jsou zvláštní. Za prvé nenesou skoro žádnou vlastnost samotného svého nositele, jak píše Niall Ferguson. Ať už je to papír, zlato nebo plastová karta. Koneckonců první zaznamenaný nositel platidla byla hlína - prvním platidlem, které je archeologicky známo, byly hliněné destičky s dlužními úpisy, které začaly kolovat. V tomto smyslu se kruh uzavírá - hlína bez nápisu neměla žádnou hodnotu. Šlo vlastně o slib někoho, který se na prvním platidle cenil. Dnes jsme na tom podobně: přes velkou historickou okliku, kdy peníze byly „nošeny“ drahými kovy, jsme se dnes vrátili zase „k hlíně“ - tedy peníze jsou nesený „bezecným“ papírem nebo ještě přesvědčivěji magnetickým zápisem, ovládaným podpisovým vzorem, kódem nebo plastovou debetní/ kreditní kartou. Skoro by se chtělo nadneseně říci, že peníze (stejně jako člověk) z prachu (hlíny) povstaly a v prach se obrátily. To ale vůbec nevádí, naopak je nám, dle mého soudu, lépe s virtuálními penězi než s těmi z drahých kovů. Peníze nejsou - a nikdy nebudou - kovem. Jsou spíš jakýmsi symbolem důvěry, na které jsme se shodli.

Dá se namítnout, že zlata je poměrně málo, a to vytváří jeho hodnotu. Stejně je to ale s penězi. Můžeme sice vytisknout třikrát víc bankovek, ale tím jejich hodnotu neztrojnásobíme. A navíc, jen to, že je něčeho málo, neznamená, že to je hodnotné. Hezkým příkladem jsou černé perly. Ty byly kdysi dávno považovány za odpad perel bílých. A přestože jich bylo málo, neměly skoro žádnou hodnotu. A pak se to změnilo: šikovný obchodník udělal šikovnou kampaň a najednou byly černé perly ceněny více než bílé. Jinými slovy, hodnotu lze vytvořit, vyfabrikovat.

Peníze a důvěra To, že peníze mají hodně co do činění s důvěrou, je patrné již z mnoha nápodob: kredit, tedy z latinského credo, značí „já věřím“; kreditka je tedy doslovně jakási „věrovka“. V češtině přece hovoříme o věřitelích - tedy těch, co věří. Hovoříme o úvěrech, tedy cosi, co stojí u naší víry. Na amerických dolarech se slovo víra objevuje též: In God We Trust.

A mimochodem je též užitečné si všimnout, jak jsou bankovky a mince posety různými insigniemi nebo symboly hodnoty a víry, které mají svou symbolickou moc jaksi propůjčit právě mincím a bankovkám. Vše je korunováno podpisem guvernéra, který musí zejména být důvěryhodný a jakýmsi způsobem za hodnotu bankovek ručí a hlídá stabilitu měny. A na závěr: bankovky - ač se po nich můžeme plahočit celý život - nám vlastně ani nepatří, nemáme právo mince či bankovky třeba ničit. A poslední zajímavost. Jádrem, prostředkem peněz je, jaksi řečeno s Jacquesem Lacanem, samo o sobě duté. A možná právě proto, že samy nemají žádnou hodnotu, dokážou nejlépe zobrazit cenu všeho.

5) Rozpočet EU potřebuje reformu

V roce 2003 dospěla Sapirova zpráva („Agenda pro rostoucí Evropu“) k závěru, že „rozpočet EU je historickým přežitkem“.

O osm let později, uprostřed obrovské dluhové krize, vedoucí představitelé EU tvrdí ovšem dál, že kvůli dosažení konkurenceschopnosti se musí společný rozpočet ještě zvětšit. Více peněz daňových poplatníků majitelům půdy a potravinářským gigantům. Více pokřivení trhu v zemědělském sektoru. Více dotací uhelným dolům, popovým koncertům a palivům pro rybářská plavidla. A pak se ptáme, proč nejsme konkurenceschopní.

Evropská přidaná hodnota Pevně věřím, že Evropa se znovu postaví k současným výzvám čelem. Chceme-li zvýšit růst v souladu se strategií Evropa 2020, musíme reformovat. Hned. A nejlépe bude začít s reformou našeho rozpočtu.

Peníze, které jdou dnes do rozpočtu EU, se v konečném důsledku vlastně ukrádají prostředky, které by se daly použít na soukromé investice či spotřebu nebo na veřejné výdaje v

jednotlivých zemích. Z evropského rozpočtu by se proto měly financovat jen ty aktivity, které poskytují skutečně evropskou přidanou hodnotu. Buď někde spoří prostředky, nebo řeší přeshraniční problémy. Oproti tomu je dnes v rozpočtu EU velká část položek, jež tato kritéria nesplňují.

Budoucí rozpočet EU musí navíc odrážet realitu v době, kdy řada členských států musí výrazně škrtnat ve svých výdajích. Příští víceletý finanční rámec by měl být proto ostřejší, štihlejší a více zaměřený na růst. Rozumným cílem je rozpočtový strop hluboko pod jedním procentem hrubého národního produktu Evropské unie.

Nesmíme jezdit po starých kolejích Místo konzervování minulých priorit by EU měla přeměňovat výdaje do oblastí, jako jsou výzkum a vývoj, přeshraniční infrastruktura a životní prostředí.

Dále bychom měli investovat do boje proti organizovanému zločinu a do naší společné zahraniční a bezpečnostní politiky. To všechno obsahuje již zmiňovanou evropskou přidanou hodnotu.

Redukce a modernizace rozpočtu EU by měla znamenat především snížení výdajů na zemědělství. Naopak větší důraz je nutné klást na životní prostředí a zajišťování evropských veřejných statků. Strukturální fondy by se měly zaměřit na ty části unie, kde jsou nejvíce zapotřebí.

Jsem pevně přesvědčena, že Evropa bude opět pulzující, dynamickou a globálně konkurenceschopnou znalostní ekonomikou. Musí se ale rázně skoncovat s postoji typu „jedeme ve starých kolejích“ a s rozpočtovými prioritami včerejška. K dosažení prosperity potřebuje Evropa jiný výchozí bod, než je současný rozpočet. Tvrdit něco takového není ani naivní, ani neevropské. Je to převzetí odpovědnosti za budoucnost Evropy. Je to projev vůdčí role. A k tomu je zapotřebí odhodlání. Pořád ještě máme na vybranou. Mezi reformou a úpadkem.

6) Odpočatý Komárek jde zase na lov

Kartami v pokeru o Sazku míchá další agresivní hráč

Karel Komárek by mohl být symbolem českého snu. Sametová revoluce otevírá sotva dvacetiletému mladíkovi dveře k podnikání. Začíná se třemi sty tisíci korunami půjčenými od táty, a když slaví čtyřicátku, je z něho už multimiliardář a hlava finanční skupiny KKCG. Její aktiva se dnes pohybují kolem 30 miliard, skupina vlastní obchodní a těžařské firmy, cestovku a vydavatelství, působí v desítce zemí na třech kontinentech a živí tři tisíce lidí. Jenomže Komárek, který se otevřeně zapojil do války o českou loterijní jedničku Sazku a hrozí jí nepřátelským převzetím, je hlavně symbolem dravce. S gustem požírá oslabené firmy, do nichž rád vstupuje zprvu jako zachránce. Má pověst „sudiče“, tedy notorického aktéra soudních pří a arbitráží, kvůli byznysu se rozkmotřil i s vlastní rodinou. Současným akcionářům Sazky není co závidět: na jejich majetek zaútočil po Radovanu Vítkovi další mimořádně tvrdý protivník.

Začínal v montérkách Na počátku impéria KKCG byl obchod s armaturami, jež Karel Komárek rozjížděl spolu s otcem.

Senior do společného byznysu kromě vstupního kapitálu vložil znalost a kontakty - za socialismu byl šéfem Výboru lidové kontroly v Hodoníně, působil jako funkcionář Českého svazu výrobních družstev, prošel několika průmyslovými firmami.

Začátky prý byly tvrdé. „V sedm ráno jsem nakládal armatury, v deset jsem se v kanceláři převlékl do obleku a dojednával kontrakt s Unipetrolelem.

V jedenáct jsem už nervózně poposedával, protože jsem potřeboval nakládat další auto a nemohl jsem říct, že jsem ředitel, skladník, řidič i výpravčí zároveň,“ líčil Komárek syn. Úspěch podle něho přinesla Komárkovým právě pracovitost.

Zlomem pro ně byla ale privatizace. S půlmiliardou od státní slovenské firmy SPP začali skupovat akcie plynárenských distribučních společností a Moravských naftových dolů. Další kapitál, to už šlo o miliardy, pak do společného byznysu přisypal německý Ruhrgas (dnes součást skupiny E. ON).

Pokud byla investice do energetiky opravdu juniorův nápad, projevil již tehdy intuici, která bývá v byznysu důležitější než peníze. Hodnota akcií regionálních energetik se během krátké doby zněkolikanásobila. Otázka, proč se k expanzi na českém trhu spojila jedna největších státních slovenských firem a německý gigant právě s obchodníky z Hodonína, je dodnes záhadou. „My jsme s nápadem přišli, volili jsme vhodný čas,“ řekl po čase pro HN sám Komárek. Mohlo to stačit? Těžko říct.

Peníze vydělané na obchodech s akciemi distribučních firem a těžbou plynu a ropy ve vlastní firmě MND začínají Komárkovi investovat do dalších oborů. Od počátku se chovají jako predátoři. „Komárek to dělá vždycky stejně,“ popsal to pro HN finančník David Beran, jenž s Komárkovými kdysi privatizoval energetiky a MND. Po letech se s nimi dostal do sporů, v nichž přišel o velký majetek. „Uzavře s vámi smlouvu s arbitrážní doložkou, kde jsou vysoké smluvní pokuty. Když na to přistoupíte, je to začátek vašeho konce.“

Jako jeden z prvních na tento model narazil Ivan Doubrava (pozdější šéf lesnické firmy CE Wood).

Ten v roce 1999 spoluvlastnil bohumínské železářny ŽDB. Podnik se po sérii ztrátových obchodních operací dostal do finanční krize. „Od Komárka s Beranem jsme si tehdy půjčili 313 milionů, za půjčku jsme ručili i akciemi ŽDB a chystali se ji splatit z prodeje našeho nejziskovějšího závodu Bonatrans,“ líčil svou zkušenost Doubrava. „Ještě před vypršením splatnosti půjčky nám Komárek vzkázal, že jsme porušili smlouvu a že chce peníze rychle zpět.“ Doubrava se společníky Bonatrans prodat nestihli, stamiliony nesehnali a ŽDB propadly Komárkovi.

Podobné to bylo s CK Fischer. Cestovce, špatně řízené jejím zakladatelem, hrozil kolaps. Komárek po dohodě s Fischerem napřed skoupil její dluhy, pak prosadil navýšení kapitálu a firmu tak ovládl.

Ze společného byznysu vytlačil postupně i Davida Berana. Ten vlastnil spolu s Komárkem ŽDB, ale měl podíl také ve strojírenských Vítkovicích. Komárek s Beranem se rozhodli Vítkovice ovládnout a spojit je se svými dalšími strojírnami. Plánu na vznik velkého holdingu pod kontrolou Komárkových se vzepřel většinový vlastník Vítkovic Jan Světlík. Z projektu sešlo, Beran ale během jeho příprav přišel o své podíly v Bohumíně, za něž dostal od Komárka jenom zlomek hodnoty. Beran tvrdí, že ho Komárek ošidil, soudy ale nepřesvědčil.

Nejsme sudiči!

I vítkovický Jan Světlík se s Komárkem soudí. Prou se o 45 procent původně Beranových akcií Vítkovic. „Já jsem prakticky vyhrál, potvrdilo to už několik soudů, zbývá jen pár formalit,“ tvrdí Světlík. Jenže případ není stále uzavřený. „Jsme pětiprocentními akcionáři Vítkovic Holdingu a zbývajících 45 procent akcií je v notářské úschově, soudy stále rozhodují, jsme přesvědčeni, že akcie skončí u nás,“ říká Komárkův mluvčí Daniel Plovajko. Do konfliktu se Komárek dostal i s nejbližšími společníky, bez nichž by své impérium nikdy nevybudoval - tedy se SPP a E. ON. Komárek obě firmy, které v KKCG držely skoro dvě třetiny akcií, odstříhl od řízení skupiny. To nastartovalo majetkový obří spor. Případ řešily české soudy i mezinárodní arbitráže. Až vloni došlo ke smíru. Komárek společníky vyplatil několika miliardami a nechal jim i část těžbařského byznysu. Minulý rok se rozpadla i rodina Komárkových.

Karel Komárek senior se spolu s bratrem Františkem a dcerou Jitkou, po léta členy vedení rodinné firmy, osamostatnili. Z impéria KKCG si odnesli strojírenskou část.

Komárek junior má pověst notorického „sudiče“ -podle svého mluvčího Plovajka neoprávněně: „Dnes už v žádných sporech nejsme, všechno je vypořádáno, až na Vítkovice.“ Šéf KKCG má prostě dost čistý stůl na to, aby se mohl pustit do nové velké hry -tentokrát o Sazku.

7) Když rozum zabloudí v lesích

Představte si sadaře, který si pozve brigádníka na sklizeň. A dohodne se s ním, že všechnu úrodu nejen očeše, ale i zváží, roztrídí a prodá. Za to mu pěstitel zaplatí sumu domluvenou dříve, než se dozví, jakou hodnotu jeho úroda má.

Nepřipadá vám takový výstředník, svolný připravit se stůj co stůj o velkou část zisku, jako podivín? Ale právě to navrhuje ministr zemědělství Ivan Fuksa ve své vizi obřích tendrů, které mají svěřit veškerou těžbu a obchod se dřevem ve státních lesích do rukou několika málo soukromých dřevařských firem.

Dřevěná kniha, jak Fuksa vizi nazývá, je starým plánem v novém kabátu. Osmnáct let už Lesy ČR svěřují obchodování se dřevem soukromým společnostem, aniž by znaly hodnotu vytěženého dřeva.

Tu totiž mohou zjistit, jen když najmou firmy pouze na kácení a dopravu stromů na odvozní plac. Tam pak zodpovědný vlastník lesa dřevo spočítá, roztrídí podle kvality a teprve pak prodá.

Proč jsme však jedinou zemí v Evropě, v níž neobchoduje se státním dřívím vlastníky? Protože lesní těžbu dokonale ovládl konglomerát manažerů LČR, šéfů dřevařských velkofirem, stmelený úzkými politickými kontakty. A ti všichni svádějí velkou (poslední) bitvu za udržení systému, na němž stát dlouhá léta trati miliardy.

Kouzelnické triky s kubíky Hlavní argument Dřevěné knihy se zdá být neprůstřelný: Výpočty nezávislé komise, podle níž byly pro stát v letech 2008 až 2009 mnohem výhodnější zakázky, kdy dřevo prodávaly lesnické firmy, nikoli Lesy České republiky. Údernost tohoto sdělení ovšem oslabuje už zjištění, že pět členů zmíněné komise bylo reprezentanty lesních firem, které na „výhodnějším“ systému vydělávají. S Fuksovými čísly navíc nehrají některé údaje samotných Lesů ČR. Výroční zpráva za rok 2006 uvádí, že zavedením vlastního prodeje (v letech 2003 až 2006 - pozn. autora) se Lesům „podařilo oproti dřívějšímu způsobu prodeje získat z každého prodaného kubíku navíc 378 korun“.

Dřevěná kniha navíc vůbec nezmiňuje analýzu firmy A. T. Kearney, již ministerstvo zemědělství najalo, aby navrhla, jaký prodej dřeva je pro stát nejvýhodnější. Její doporučení jsou průzračná: „Prodej ve vlastní režii. Rozšířit obchodování formou aukcí a veřejných dražeb. S těžaři dřeva uzavírat smlouvy maximálně na dva roky.“ Lesům také navrhuje „vybudovat silné prodejní oddělení, využívat svého výhodného postavení velkého dodavatele na trhu“. Fuksova továrna na mýtině Ministr Fuksa tvrdí, že megatendr na desetileté „přidělení“ lesních ploch lze ohlídat lépe než stovky malých zakázek. Přesně tak ovšem argumentoval, když jako Kalouskův náměstek hájil ekotendr. Oba megalomanské projekty mají leccos společné: Vylučují ze soutěže malé firmy a umožňují největším hráčům domluvit se na společné strategii. Již dnes jsme v lesních soutěžích svědky různých spekulativních her, kdy se největší firmy domlouvají, jak si rozdělit těžební teritorium. Kdy se dohodnou, která dá největší nabídku a kdo bude v tendru dělat křoví. To všechno ničí regionální dřevařské společnosti, jež by díky znalostem místních lesů, ale i cenové pružnosti měly být přirozenými obchodními partnery Lesů České republiky. Pokud však Fuksa dotáhne plány z Dřevěné knihy, vytratí se z péče o lesy poslední zbytky rozumu a přirozenosti. Zůstane „tovární“ filozofie, již měl asi Fuksa na mysli, když přirovnal práce v lese ke stavbám dálnic. To ovšem sedí - v představě tunelů, jimiž tečou peníze do kapes stavebních a lesních akciové. A odtud do stranických kas.

PŘÍLOHA Č. 10: HOSPODÁŘSKÉ NOVINY 4. 2. 2011

1) Heger na nudli ODS

Vinu za opakovaný debakl dohody mezi ministrem Hegerem a lékaři hází jeden vyjednávací tábor na druhý. Tak už to ale ve vypjatých chvílích chodí. Ve víru emocí by nám ale nemělo uniknout tristní zjištění: doktoři nedůvěřují vládě ani ředitelům nemocnic. A to může být pro další vývoj v resortu snad víc zničující než březnový odchod zatím neznámého počtu doktorů. Obě strany pochopitelně dělaly chyby. Ministr Heger příliš dlouho akci Děkujeme, odcházíme bagatelizoval. Pak vyhrožoval stavem ohrožení, čímž situaci zbytečně vyostřil. Vyjednávači lékařů zase příliš dlouho trvali na absurdním požadavku „globální garance“ přijetí všech, kdo podali výpovědi.

Dohoda ale zkrachovala hlavně proto, že Heger odmítl požadavek doktorů, aby se navýšení platů promítlo do základních mezd. A ne do osobních odměn, o nichž rozhodují manažeři. Důslednost, s níž na tom lékaři trvají, potvrzuje, že šéfy nemocnic podezírají z toho nejhoršího: že vybojované peníze utratí nebo je rozdělí nohsledům. A nevěří vládě, že ředitele donutí k dodržení uzavřených dohod.

Proč ale Heger na úpravu základních platů nepřistoupil? Vždyť, to je otázka jednoho nařízení vlády, jaké kabinet bez okolků přijal při zvýšení platů učitelů. Ministr Heger, když dojde na tuhle otázku, zdůrazňuje, že jednal v mantinelech daných vládou. Když to spojíme s včerejším tlakem dua Šnajdr-Šťastný na zrušení tabulkových platů ve zdravotnictví, leccos se vyjasňuje: Hegerovi nedovolila změnu tarifů ODS a zřejmě ani „drábkovská“ část TOP 09. Co bude dál? Doktoři se budou už každý sám za sebe rozhodovat, zda výpověď stáhnou. Jejich úvahy ovlivní, jaké mají nabídky z privátního sektoru nebo z ciziny. Jak dalece věří svému řediteli. A vládě, která pro ně dvacet let nic neudělala. Kdo se cítí oprávněn jim do toho mluvit?

Tím poraženým ale zůstává Heger. Navzdory tomu, že dělal, co mohl. Teď se ale zdá, že jeho pozice závisí na tom, jak se vyspí Šťastný nebo Šnajdr, kteří jsou s manažery nemocnic jedna ruka. A jestli se ukáže, že proti tomuhle klanu nemá Heger šanci ani v příštích reformách, druhá vlna lékařského exodu nás nemine.

2) Konec přímé volby

Tak a je to jasné. Přímá volba prezidenta zase nebude. Dejme slovo vládním senátorům. „Bez změny pravomocí pro přímou volbu ruku nezvednu“ (Soňa Paukertová, TOP 09). „Přímou volbu slíbila vláda, my nic takového neslibovali. (Miroslav Škaloud, ODS). „Uspořádejme nejdřív referendum, jestli lidé přímou volbu vůbec chtějí.“ (Luděk Sefzig, ODS). Aby se mohla změnit ústava, je nutná třípětinová většina v obou parlamentních komorách. I kdyby se nakonec našla ve sněmovně, v Senátu není šance. Senátoři si svou klíčovou pravomoc vzít nedají. Senát opět funguje jako ústavní pojistka. Přesněji řečeno, jako pojistka pro zachování vlivu svých členů.

Ale na hlasování v Senátu možná ani nedorazí. Vláda chce o přímé volbě jednat i s ČSSD. Ve formátu, kterému Radek John říká KO12. Myslí tím Koalice + Opozice ve dvanácti lidech. Jenže znamená to spíš k. o. do dvanácti měsíců. Návrh ČSSD, aby bylo možné prezidenta odvolat, projekt přímé volby odsuzuje k smrti. Kdo by měl odvolávat hlavu státu, která má mandát přímo od voličů? Mělo by se o tom snad pokaždé konat referendum!? Řekněme to jasně: strany budou říkat navenek „ano“, ale přímou volbu pohrbí pod horou technických problémů. Není vyloučeno, že to vláda „rozpočtové odpovědnosti a boje proti korupci“ nakonec bude vydávat za úspěch. Zachování volby parlamentem bude rozpočtově

odpovědné (přímá volba by přišla na miliardu) i protikorupční (partaje nebudou muset shánět černé peníze na další volební kampaň).

V každém případě se těšíme za dva roky na další kovbojku vysílanou živě ze Španělského sálu (a toalet) Pražského hradu.

3) Dopisy a e-maily

V rubrice DOPISY A E-MAILY uveřejňujeme reakce, které vyjadřují názor čtenářů. Adresa: dopisy.hn@economia.cz

Potraviny už jednou drahé byly, nemůžeme vědět, jak drahé nebo levné budou za rok Přesně takové titulky, jaký nesl komentář „Potraviny už levné nebudou“ (HN 2. 2. 2011), se nesly v médiích přesně před třemi lety, v roce 2008. Tehdy také došlo k obrovskému cenovému boomeru potravin a roků. Za necelý rok potom došlo k tak drastickému pádu cen zemědělských komodit, jaký naše zemědělství už dlouho nepamatovalo. Proto bych si netroufal tvrdit, zda se současná cena potravin udrží ještě za rok. Spíše bych však sázel na vyšší volatilitu světových cen, vzhledem k tomu, že státy nemají prostředky na tvorbu zásob a ceny jsou tak více závislé zejména na okamžité klimatické situaci v jednotlivých regionech a na výši dosažené úrody. Jinak lze souhlasit s názorem, že je třeba řešit spíše distribuci potravin a jejich rovnoměrnější produkci po celém světě. Při zvýšené intenzitě zemědělství, ještě však stále relativně trvale udržitelné produkce, lze při současném technologickém pokroku potenciální hektarové výnosy určitě téměř zdvojnásobit. Bohužel například Evropská unie nyní dělá všechno pro to, aby ze světového agrárního trhu spíše ustupovala, prosazováním často až nesmyslných a protikladných ekologických požadavků, a vyklízí tak pozice nastupujícím producentům v Rusku, Asii a Indii.

Také nekoncepční politika podpory biopaliv, která byla v unii nejdříve bezprecedentně podporována, aby se pak začalo pochybovat, zda biopaliva nejsou vlastně škodlivá, nadělala v agrárním komplexu a jeho konkurenceschopnosti své.

Václav Jirka, Jaroměř

4) Poučení pro Hrad z Balkánu

Zvědavý občan požádal kancelář prezidenta o záznam z jednání, na němž byla uzavřena údajná dohoda mezi prezidentem a členy koaliční takzvané K9 o podpoře vlády. Kancelář prezidenta žádost odmítla a žadateli sdělila, že není účastníkem žádné politické dohody. „Schůzky, na které se představitelé koaličních stran dohodli na podpoře vlády, se prezident zúčastnil jako svědek. Kancelář prezidenta republiky od prezidenta republiky žádné další informace o této dohodě nemá, pouze ty, jež uvádějí sdělovací prostředky.“ Žádost o informace tedy neuspěla. Pokud opravdu kancelář žádný záznam nemá, pak žádost vyřídila správně.

Na Balkáně na to jdou jinak Podívejme se však na nedávný případ z Bulharska. V dubnu 2010 požádal novinář z regionálních novin Lacher Lisicov o poskytnutí záznamů setkání oficiálních delegací a záznam ze soukromé schůzky v roce 2008 mezi dvěma prezidenty - bulharským Georgim Parvanovem a ruským Vladimírem Putinem.

Záznamy se měly týkat silného veřejného zájmu. Na setkání se totiž projednávaly zásadní projekty energetické strategie. Prezidentská kancelář novináři neodpověděla. Ten se s tím ale nehodlal smířit, a podal žalobu ke správnímu soudu. Ředitel prezidentské kanceláře, který rozhoduje o žádostech o informace, namítl, že záznamy soukromé schůzky prezidentů není možné poskytnout, a to z prostého důvodu, že podle mezinárodních zvyklostí se takovéto rozhovory prý nezaznamenávají.

Soud ale ředitelovu obranu odmítl. Naopak argumentoval tím, že v souladu s administrativní praxí se záznamy oficiálních setkání, diskusí a schůzek vždy pořizují. Navíc soukromá

jednání představitelů státu nejsou vyňata z obecné povinnosti pořizovat a uchovávat záznamy. A v tomto případě šlo o oficiální setkání. Ani skutečnost, že rozhovor se vedl pouze mezi dvěma hlavami států, podle soudu neznamena, že byl tajný.

Vláda se už poučila Sofijský soud proto na základě tohoto zdůvodnění v listopadu 2010 nařídil prezidentovi Georgimu Parvanovovi poskytnout zápis ze setkání s bývalým ruským prezidentem Vladimírem Putinem v lednu 2008. Dva dny po rozhodnutí soudu byly záznamy setkání delegací a poznámky ze soukromé schůzky, zachycené ředitelem kanceláře prezidenta, zveřejněny na prezidentově webové stránce.

Soud shodou okolností rozhodl v okamžiku další oficiální návštěvy, nyní již ruského předsedy vlády Vladimíra Putina. Záznamy ze setkání partnerů byly zveřejněny na webu Rady ministrů krátce po skončení jednání.

Musíme si tedy položit otázku, jak to bylo u nás na Hradě? Skutečně se jednání prezidenta, byť je jakkoliv neformální, nijak nezaznamenává? Skutečně prezident někde postával v rohu jako svědek? Neměli bychom se v módně skandované transparentnosti trochu poučit na Balkáně?

5) Politici podceňují sílu protestů

Komentáře

Před 50 lety se světem prohnala obrovská vlna změny v lidském myšlení. Do té doby většina lidí téměř bez výhrad přijímala stanoviska různých autorit. Po příchodu vlny začali sami sebe vidět jinak. Cítili, že by měli vyjadřovat vlastní názory, které si zaslouží úctu. Vydali se tak na pochod za vnímavou vládu a demokracii.

Během let jsem několik takových pochodů zpravodajsky pokrýval v místech jako Rusko, Ukrajina nebo Jihoafrická republika. A přestože mezi jednotlivými národy existují obrovské rozdíly, pochoduující mívají sklon opakovat určitá témata - témata, která dnes znovu slyšíme v Káhiře.

Demonstranti bez výjimky prohlašují, že vláda urazila jejich důstojnost, když ignorovala jejich názory, a cítí se tím poníženi.

Právě hledání důstojnosti vyvolalo pozoruhodnou demokratickou vlnu. Více než 100 států zažilo v uplynulých několika desetiletích demokratické povstání. Více než 85 autoritářských vlád padlo.

A přibližně v 62 zemích světa zavládla demokracie, jakkoliv volně definovaná. Ponaučení z revolucí

Za prvé platí, že zahraničněpolitictí realisté, kteří tvrdí, že tolerují autoritářskou vládu v zájmu zachování stability, mají špatné informování. Autokracie jsou mnohem křehčí než jakákoliv jiná forma vlády.

Za druhé platí, že ti, kdo tvrdí, že vnější atmosféra nemá v zemích jako Egypt žádný vliv, jsou také vedle. Názorové klima je bytostným základem vzpoury.

Za třetí platí, že navzdory veškerému pesimismu a nervozitě, které doprovázejí změny, vyjde nakonec většina zemí, jež zažijí povstání, z těchto událostí lépe, až na pár výjimek, třeba revoluce v Íránu.

Za čtvrté platí, že touha veřejnosti po důstojnosti sice nikdy nezeslábně, ale cesta od autoritářství k demokracii je trnitá a nebezpečná. V posledních několika letech zažil svět „ústup od svobody“, kdy počet zemí, které se od demokracie odvrátily, převýšil počet zemí, jež se k ní přiblížily. Pro vnější mocnosti nastává opravdová dřina až po revoluci - pomoci demokratům budovat fungující vlády.

Politici ve vleku událostí

Dalším ponaučením, které jsme získali, je poznatek, že Spojené státy obvykle dělají všechno špatně. Demokratických povstání bylo v průběhu posledních let několik desítek, ale americká vláda vždy reaguje tak, jako by se s nimi setkávala poprvé.

Politici pokaždé podceňují sílu hledání důstojnosti zdola, pak ale pomalu chápou, co se to vlastně děje. Minulý týden například ministryně zahraničí Hillary Clintonová prohlásila, že egyptský režim je stabilní, právě ve chvíli, kdy se rozpadal.

Další instinktivní reakcí politiků je snaha upokojit ostatní pohlaváry. Obamova administrativa vyjadřovala v prvních dnech protestů velkou starost o osud Mubáraka a dalších diktátorů, kteří mají obavy, že jejich režim může být příští na řadě.

A když se pak politici zoufale snaží upravovat svá stanoviska tak, aby držela krok s událostmi, nevyhnou se zákonitě chybám. Obamova administrativa například absurdně vyzvala Mubáraka, aby zahájil reformy. Ve vládě přitom dozajista nesedí jediný člověk, který by si myslel, že právě toho je egyptský prezident skutečně schopen. Demonstranti si to vyložili tak, že Obama podporuje Mubáraka.

Podstatné je, že není potřeba být neustále mimo mísu. Budou-li mít politici úctu k hledání důstojnosti, začnou-li vnímat autokracie jako křehké, zatímco demokratické vzpoury jako šanci na zlepšení, pak se jim budou události předvídat mnohem snáz.